

ArtDog Istanbul
ENGLISH EDITION

ISSN 2687-3311

9 772687 331104

EYLÜL-EKİM 2023

Sayı: 18 | 150 ₺

@artdogistanbul

ArtDog Istanbul

“ CONTEMPORARY DEDUCTIONS ”

BİR YOK OLUŞA DOĞRU

BİR YOK OLUŞA DOĞRU : SANAT VE EKOLOJİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE | SİYASET ERBABI HER ŞEYİ MÜSAMEREYE ÇEVİRDİ
HER ŞEYE RAĞMEN SİYAH BEYAZ 40 YAŞINDA! | EVSİZ ADAMIN YATAĞI | LAND& RIVER ART BİENALİ
NEREYE GİDİYOR BU GEMİ? | HÜSEYİN BAHİRİ ALPTEKİN ANISINA: DOSTLAR ARASINDA

www.artdogistanbul.com

Billie Grace Lynn, White Elephant
naylon, şifon ve elektrik tami 10' L x 6'W x 8'H

VAKKO

MODA VAKKO'DUR

SONBAHAR/KIŞ'23-24

DIRIMART

28 Eylül September
1 Ekim October 2023ci contemporary
istanbulÖngösterim Preview
26-27 Eylül SeptemberÇiğdem Aky
Ebru Duruman
Ayşe Erkmen
İnci Eviner
Shirin Neshat
Güçlü ÖztekinSeçkin Pirim
Anselm Reyle
Sarkis
Canan Tolon
Çağla Ulusoy
Jorinde Voight
Peter Zimmermann

ArtDog

a term that describes
those that are **totally
consumed** and **obsessed**
with art, "**art aficionado**"

EDITÖRDEN

Çam, meşe, kızılçam ve kestane gibi çeşitli ağaç türlerini barındıran; ayı, geyik, yaban domuzu, tilki ve tavşan gibi çeşitli hayvan türlerine de ev sahipliği yapan Akbelen Ormanı 2021 yılından bu yana kömür madeni açılma planı nedeniyle tehdit altında. Akbelen Ormanı'nda kömür madeni tamamen açılırsa ormanın yaklaşık 400 hektarlık bir alanını ve binlerce ağacı kaybedeceği öngörülmüyor. Son dönemde Akbelen Ormanı'ni korumak adına yöre halkı ve STK'lar ardi ardına protestolar yaptılar. Kömür madeni projesi, İkizköy halkı tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştı. Bölge halkı ve STK'lar ve çevre aktivistleri Limak Holding'in Akbelen Ormanı'nda kömür madeni açmak istemesi-ne karşı eylemler yapmaya devam ediyor. Limak Holding'in Yönetim Kurulu Başkanı Ebru Özdemir ise sanatsal projeleri destekleyen ve SAHA grubunun üyelerinden biri.

Limak örneği kuşkusuz bu konunun tek örneği değil ama en güncel örneği. Çevreye zarar veren şirketler, çevrecilikle ilgili sanatsal projelere sponsor olarak, sürdürülebilirlik konusunda kararlı oldukları 'yanılsamasını' yaratmaya çalışıyor. Yakın tarih, şirketlerin modern ve çağdaş sanat müzelerine veya sergilere sponsor olmalarının örnekleriyle dolu. Hem Türkiye hem dünyada. Dr. Öğr. Üyesi Frat Arapoğlu bu ay merkezimize aldığımız bu konuyu işliyor ve şu soruları soruyor.

* Çevreye zarar veren şirketlerin sanata sponsor olması uygun mudur?

* Bu çelişki sanat dünyası tarafından görünür kılınacak mıdır yoksa görmezden mi gelinecektir?

* Bu şirketlerin sanatsal etkinliklere sponsor olmaları çevreyi tahrip etmelerine dair sicillerini aklar mı?

* Bu şirketlerden sponsorluk kabul eden sanat kurumlarının hiçbir sorumluluğu yok mudur?

* Bu kurumlara karşı sanat dünyasının güveni sürecek midir?

Yaz aylarında kültür sanat dünyasında "şeffalık" tartışmaları gündeme oturmuşken en az onun kadar önemli olan bir diğer problemi enine boyuna tartışmak boynumuzun borcudur kanısındayız.

Türkiye'nin son dönemde yaşadığı deprem felaketleri, tüm toplumu her anlamda derinden etkileyen seçim ve sonuçları, süregelen ve daha da derinleşen ekonomik kriz, devam eden göçmen krizi ve yansımaları, bir de yadsınmayacak barınma krizi ile birlikte ülkede var olan sorunlar ve belirsizlik içerisinde sonbahar geldi. Sonbahar kültür-sanat dünyası için hareketli bir sezon olacaktır.

23 Eylül'de Adıyaman'da Nemrut Zirvesinde yapılacak Land&River Art Bienali radarımızda. Türkiye'de çok yaygın olmayan Land Art türü iklim krizinin yarattığı ekolojik felaketlerin çağında iyice anlam kazanıyor. Nefes kesen bir coğrafyada gerçekleşecek olan bienal yıl sonuna dek sürecek.

A Milli Kadın Voleybol takımı uzun süre konuşulacak bir başarıya imza attı ve Avrupa Şampiyonu oldu. Sanat ve sporun her şeyin üstünde olmak gibi bir özelliği var. Bu yüzden bu başarıdan bahsetmeden ve kızların temsil ettiği Cumhuriyet değerlerine selam çıkmadan olmaz.

ŞEBNEM KIRMACI
sebnem@artdogistanbul.comStant Booth
T8-34

Tersane İstanbul

Haliç Camii Kebir Mahallesi Taşkızak,
Tersane Cd. No:5, 34440 Beyoğlu/İstanbulİMTİYAZ SAHİBİ
ArtDog İstanbul Sanat
Yatırımları A.Ş. adına
Buğra Kaya & Şebnem KırmacıReklam
İpek Peker
ipek@artdogistanbul.comPazarlama ve İletişim
Ayşenur Ayan
aysenur@artdogistanbul.comDijital Tasarım
Bircü OcakHukuk Danışmanı
Estra AkçayGENEL YAYIN YÖNETMENİ
Şebnem KırmacıYAYIN DANIŞMANI
Tahir ÖzyurtsevenTasarım
İlknur FilizEDITÖRLER
Şilan Çete, Şeyma Elaman, Semra Dursun

KATKIDA BULUNANLAR

Aylin Alveren, Frat Arapoğlu, Işıl Aydemir, Mert Babaoğlu, Yasemin Bay, Melike Bayık, Bengisu Bayrak, Murat Cem Baytok, Sara Dadyan, Kemal Serkan Erol, Erman Ertuğrul, Nüket Everi, Abdullah Ezik, Bert Van Horck, Ali Kavas, Onur Kaya, Burçak Kavkeralp, Banu Öğüt, Hatice Utkan Özden, Selin Özavcı Tokçalaban, Bahar Turkyay, Aylin Çaylak Yegül, Cem Yegül, Didem Yeşilova, Meryem Suluteybek Yılmaz, Didem Çaylak van Zuijlen, Dick van Zuijlen.

Yönetim Adresi
Şahkulu Mah. Serdar-ı Ekrem Cad. No: 15/A, 34425, Beyoğlu / İSTANBUL T: +90 212 401 41 92

Basım Yeri

Dünya Eko Basın Yayın Ve Dağıtım SAN. TIC. A.Ş. Maslak Mahallesi Eski Büyükdere Caddesi No:37/8 Sarıyer / İstanbul T: +90 0212 285 10 12 www.dunyayoko.com.tr

Yayın Tarihi: İki aylık, süreli. ArtDog İstanbul'da yer alan yazı ve fotoğrafların tüm hakları eser sahiplerine veya ArtDog İstanbul'a aittir. İzinsiz alıntı yapılamaz.

www.artdogistanbul.com

Orhan Alkaya Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'ne atamayı yorumladı:

“Siyaset erbabı her şeyi müsamereye çevirdi”

Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'ne Tamer Karadağlı'nın atanmasını değerlendiren oyuncu, şair ve yazar Orhan Alkaya, liyakatin kaba güç tarafından saptandığını söylüyor: “Meşruiyet yoksunluğu en büyük tehdit olarak toplumun karşısına çıkıyor.”

ŞEYMA ELAMAN
seymaelaman@gmail.com

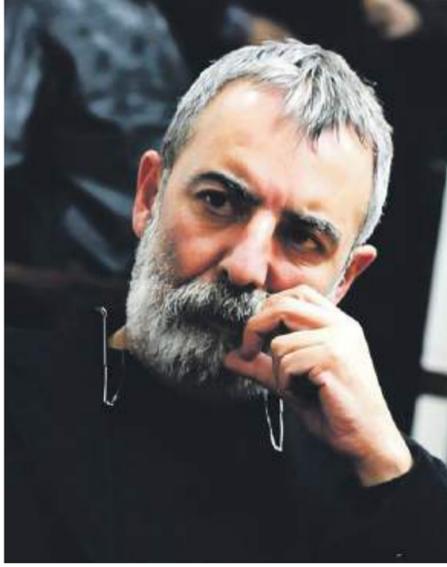
Cumhurbaşkanlığı tarafından Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğüne Tamer Karadağlı atandı. Bu kararı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kamu sanat kurumlarına siyasi erki temsil eden birimlerin atama yapması, başlı başına sorunlu bir durum. Devlet Tiyatroları 1949'da kurulmuş, kayda değer tarihli derinliği olan bir sanat kurumu. Zaman içinde, tek merkezden ülke sathına doğru genişlemiş ama genişlemesiyle orantılı bir yönetim revizyonunu yapması hep engellenmiş bir kurum aynı zamanda. Son atama ile ilgili, her zamankinden daha ciddi bir sorun olduğu açık ama bu sorunun adını Tamer Karadağlı olarak koymayı doğru bulmam. Sorunun adı, “kimi istersen onu atarım, çünkü yetki bende” öz-güveni ve bu öz-güvenin sahibi olan tekçi, otoriteryan devletçi erk sahipleridir. Gelelim sorunuzdaki ikinci kısma; bir kurumsal yapının sürekliliğini sağlayan pek çok faktör vardır. Bunlardan belki en önemlisi, limon mürekkebi ile yazılı olan ve bir gelenek oluşmasını sağlayan “teammül”lerdir. DT teamüllerinin en önemlilerinden olan Genel Müdür ataması, meri iktidar döneminde iki kere delinmişti, bu üçüncü hamle oldu. Devlet Tiyatroları ve herhangi bir kamu sanat kurumu bünyesinden gelmeyen bir sanatçının Genel Müdür olarak atanması, eskavatörün ucunun daha da sivriltildiğini gösteriyor.

İktidarların ve siyasetçilerin devlet tiyatrolarına müdahalesini nasıl değerlendirirsiniz?

Siyaseti, bütün meslekleri kapsayan bir üst-meslek zanneden kahir siyaset erbabı, hele ilkokulda müsamereye filan çıkmışsa, kendinde mesleğimize hiza istikamet verme yetisini görmüştür, görmektedir ve korkarım görecektir. Bütün kamu sanat kurumları için şart olmayan gereken ise, “müdahale”nin imkân-sızlaştırılması, denetimim ise iktisadi denetimle ve yerli telif eserlerin ağırlığının korunmasına özen gösterilmesi ile sınırlı tutulmalıdır. Bu da kültürel ve kültürel sahiplenme meselesidir ki, çoğu açmazımız buradan kaynaklanmaktadır -kasacası, sanatseverlerin de Aytmatov'un “sevgi emektir” mottosundan az bir şey nasiplenmesi iyi olur-.

Günümüzde her kurumda liyakatin olmadığı yerde biat edenin mükafatlandırıldığına şahit oluyoruz. Peki kurumun tarihine baktığımızda bizi bugüne getiren koşulların daha derin çözümlenmesi sorunlarının da sebep olduğu söylenebilir mi? En önemli sorun neydi? Liyakat ancak meşruiyetle birleştiğinde “yeterlilik, uygunluk” tanımları doğru yorumlanabilir. Sorunuzdaki deyişle “günümüzde” meşruiyet yoksunluğu en büyük tehdit olarak toplumun karşısına çıkıyor. Liyakat, layık olma durumu kaba

güç tarafından saptanıyor ve iktidar gücü gücün iktidarına dönüştüğü için, yapılarda aranan ana kriter yapabileme gücüyle sınırlı kalıyor. Sorunuzun ikinci kısmı çok önemli; bugün hayli karpılmış olsa da 5441 sayılı Devlet Tiyatroları Kanunu, kuruma, özerkliğin sınırında geniş yetkiler ve imkân alanları sunuyordu. Bu yetkilerin siyasi bürokrasi tarafından sürekli sekteye uğrattırılmasının önüne geçecek güçlü ve kolektif iradenin sanat kurumunun içinde gelmesi gerekirdi, burada uzun boylu konuşulması gereken bir zafiyet var. Yani sıra, bahsettiğim “genişleyen bünye”nin adem-i merkeziyet esasıyla yeniden yapılandırılması da kaçınılmazdı ama kısa bir aralıktaki çok değerli girişimlerin dışında bu yeniden yapılanma zorunluluğu, kurum çoğunluğunun ilgisini çekmedi. Uzun ve ciddi bir konudur. Profesyonelliğimin 47. senesindeyim ve abartısız 47 senedir bu mevzuda söz söyleyen, kendisinden sıklıkla birisiyim.

Devlet tiyatrolarındaki işten çıkarmaların kaynağının hep güvenlik soruşturmalarna dayandırıldığı konuşuldu. Siz sanatçının bu şekilde fişlenmesini nasıl karşılıyorsunuz? Ben 1980 darbesini müteakip 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu ile işten atılan tiyatrolardan biriyim. Cennet vatanımızda, bizi doğrudan cennete göndermek isteyen otorite sahipleri yakamızdan hiç düşmedi. Gene de, Devlet Tiyatroları'nın iç işleyişine hakim olmadığım için bu konuda görüş beyan etmem doğru olmaz. İstanbul Şehir Tiyatroları'nda, tam da belirttiğimiz nedenle açılan soruşturmalar, işten atılmaları oldu. Hayat boyu fişlenmiş bir profesyonel TC vatandaşı olarak bu durumu nasıl karşılayabiliriz? Göğsümü siper ederek karşılımlar elbette!

“Devlet sanatçısı, devlet sanatçısına ödül” gibi kavramlar kulağımıza nasıl geliyor. Geçmişte sosyalist ülkelerde de devletin sanatçılarla ilişkisi hep tartışmalı olmuş. Sansürden tutun da sanatçıların uğradığı baskılar birçok filmin konusu olmuş. Sosyalistler de sanatçıya özgür bir ortam yaratmadı? Sizce neden? Bizde Devlet Sanatçısı payelendirmesi 12 Eylül paşalarının akıldaneleri üzerinden temayüz etti. Gene de sadece Sovyet

ni ya da festival merkezi niteliğinde sanat binası yaptılar mı? Kısaca, özel sektör, istemek ile yapmak arasındaki dengeyi kurabilirse daha efektif olabilir.

Sizin gözlemlerinize göre liyakatin hayata doğru geçebildiği bir dönem olabildi mi? Nispi olarak, elbette. Benim profesyonel hayata başladığım sene, 1914 senesinde kurulmuş İstanbul Şehir Tiyatroları, kamu sanat kurumlarının en parlak deneyimine adım atmıştı: Yerinden Yönetim; adem-i merkeziyet yani. Dönemin Belediye Başkanı Ahmet İsvan ve halefi Aytekin Kotil, bizim mesleğimizde liyakati önemseyen ve özerkliğin sınırını yoklayan yöneticilerdi. Devlet Tiyatroları'nın kurucusu, büyük ustamız Muhsin Ertuğrul'du. Hoca ve ardılları da meslekte liyakati hep önemsediler. Örnekler çoğaltılabilir, unutmayalım, liyakatin önemi, liyakatsizler zamanında anlaşılır.

Tiyatrocunun maaşı da hep tartışıldı. Haklarının yeterince verildiğini düşünüyor musunuz? Bu dizilere kaçış tiyatrocuyu da kimliğinizi uzaklaştırıyor, dolayısıyla dayanışma içinde hakeret edilmesine de engel oluyor olabilir mi?

1980'de bizim tiyatrodan kovulmamızı müteakip, o zamanlık iki kamu tiyatrosunda (İstanbul Şehir Tiyatroları, Devlet Tiyatroları) sanatçı maaşları bürokrasideki Müsteşar maaşına eşitlenmişti. Bizim kovulmayanlar arasında, Kenan Evren'e “latent” hayranlık besleyenler çoktur sırf bu yüzden. Bu maaş giderek turun gerisinde kaldı ve hayli küçüldü. Gene de, açık söylemek gerekirse, aynı para miktarını almakla birlikte, çok az ve çok fazla kazanımlar aynı bordroda yer alıyor. Teknik ve ancak bizim aramızda anlaşılabilircek bir tarihçesi var bu meselemin. Bu sistem (kod adı 657) motivasyonu engelleyen büyük sakıncaları içermekle beraber, memleketin yasal güvenceler fukarası olması nedeniyle, dikkatli konuşmamızı zorunlu hale getiriyor.

Diziler meselesine gelirsek, evet, büyük problem. Kamu tiyatrosundan bir ayda kazandığımız parayı hatta adama göre iki-üç katını bir haftada kazanacağımız bir sektörde, ister istemez cazibe oluşturuyor. 2008'de, İstanbul Şehir Tiyatroları'nda Genel Sanat Yönetmeni olduğum sıra, bir röportajda, “1600 lira maaşla 25 milyon liralık bütçe yönetiyorum. Bu saçma bir durum. Oyuncularımız da hak ettikleri maaşı alsalar dizi çekmelerine izin vermezdim,” mealinde bir şeyler söylemiştim. Mesele gene “kod adı 657”ye geliyor.

Ya taşaron kadro meselesi; bu da onur kırıcı değil mi? Sanatçı niye kendisinin başka kadrolarda gösterilmesine izin veriyor?

Bu soruya cevap vermenin yolu, “kadro” kavramını tanımlamaktan geçer ki çok uzun sürer. Taşaron kadro, dünya ihale kanunu değiştirme rekortmeni bir siyasi grubun hedyesidir. Az bilinin ama, kamu tiyatroları kendi bütçeleri içinde konuk oyuncu, yardımcı oyuncu, figüran oyuncu almı yaparken, dayatılan ve kabul gören bu sistemde, ihaleyi alan taşaron firma, tiyatrocunun brüt ücretinin yüzde 25'ini resmen cukkalıyor. Hele, Devlet Tiyatroları'nda bu statüde çalışan meri ekibin tamamının asal sanatçı kadrosuna alındığını da hesaba katarsak, taşaron istihdam faciası yeni bir boyut kazanır. Bu arada, çok tehlikeli sonuçları olacak bu istihdamın Karadağlı ile hiçbir ilgisi olmadığını da belirtmeliyim.

Burada, özel sektörün sponsor olarak, herhangi bir somut çıkar aramaksızın devreye girmesine elbette itirazım olmaz ama sanat disiplinlerini şübvansane etme işinin bütünüyle özel sektöre devredilmesinin bir facia olacağından eminim. Sanat disiplinlerine yatırım yapan özel sektör grupları var ve çok değerli işler yapıyorlar. Başta, Eczacıbaşı grubunun kurduğu İKSV gelir. Bir tiyatro ya da opera ya da senfo-

Mehmet Resul Kaçar, “Kiminsen Hakkı'dan Haberi Yok-3 / Nobody Knows About Hakkı-3”, 2023, Tuval üzerine yağlıboya / Oil on canvas, 190x150 cm

Mehmet Resul Kaçar

Rüya Bitti Kırmızı Ceket
The Dream is Over, Red Jacket

14 Eylül - 29 Ekim 2023 / September 14 - October 29, 2023

Ziyaret saatleri (Visiting hours): Pazartesi - Cumartesi
(Monday to Saturday), 10:00-18:00

Hacımimi Mah. Necatibey Cad. Sakızcılar Sok. No: 1/E Karaköy 34425
Beyoğlu, İstanbul, Turkey | Tel: +90 212 251 27 54 | Faks: +90 212 251 90 41
info@galeri77.com | www.galeri77.com

ART SY f i g x /galeri77

GALERİ 77

Her Şeye Rağmen Siyah Beyaz 40 Yaşında

Siyah Beyaz, 1993

Günnür Özsoy Siyah Beyaz, 2022

Fulya ve Faruk Sade, Suha Özkan ile sanatçının "Biçim ve Bağlam" sergisi sırasında. Siyah Beyaz, Ankara, 1990.

53-Murathan Özbek'in objektifinden 30. yıl röportaj fotoğrafı.

Siyah Beyaz, 1988

Ankara'nın ve ülkenin en önemli ve köklü kültür mekanlarından biri olan Siyah Beyaz Galerisi 40 yaşında! Siyah Beyaz'ın hikayesini geçtiğimiz yıllarda kaybettiğimiz kurucu Faruk Sade'nin eşi ve yoldaşı Fulya Sade ve ikinci nesil yöneticisi kızları Sera Sade ile konuştuk.

ŞEBNEM KIRMACI
sebnem@artdogistanbul.com

40 yıldır var Siyah Beyaz. Başkentte. Bu kırk yıl bir ömür gibi mi geçti yoksa çabuk mu? Hani göz açıp kapayana kadar mı diye sorayım.
Fulya Sade: Bu sene Cumhuriyet'in 100. Yılı. Bizim kırkncı yılımız. Bir galeri için kırk yıl bir şey değil. Düşünsenize Batı'da adamların kaç yıllık galerileri var? Böyle güzel bir ülkede, böyle şahane özgürlüklerin olduğu bir ülkede kırk yıldır var olmanın ben bu sene farkına vardım. Yüz yılın kırk yılına tanıklık etmişim. Ama çabuk geçti.

Batı'da evet ama bu coğrafyada kırk yıl var olmak bambaşka bir şey değil mi? Her şeye rağmen
F.S: Her şeye rağmen evet burada her şey rağmen bunu yapıyorsunuz. Tabii. Hani buradaki kelime bu aslında. Ötünü göremediğim bir ülkede kırk yıl. Bir köfeci bile olsan ötüne göremezsin. Üç ay sonrayı bilemezken iki yıllık sergi programı yapıyorsunuz. Yapıyorsunuz.

O sırada neler neler oluyor. Son bir senede bile depresim, seçim derken ...
F.S: Hep diyoruz ki bir duralım. Bir bekleyelim. Ama devam ediyoruz.

40 yıl ama bir adanmışlık ister değil mi?
F.S: Evet ama imkansız değil. Sizde dergi yapıyorsunuz bunca emekle ama belki birileri derginin sayfalarıyla cam siliyor, paket yapıyor, atıyor... Memleket böyle.

Ankara'da olmak sizi nasıl şekillendirdi? Kimliğinizin ayrılmaz parçası değil mi?
F.S: Ben İzmir'liyim. Ama artık Ankara'lı oldum. Ankara'ya hep gri derler ya. Memur şehri, bilmem ne, şu, bu. Ama bir de seksenlere gidelim. 81-82 yıllarına. Ankara hep toparlanma yeridir. Bir şey olur. Ankara'da toparlanılır. Yazarı, çizeri, düşünürü, komünisti, Ankara'da toplanmıştır, toplanır.

Ankara'da saklanır mı?
Sera Sade: Hep Annemden Babamdan duymuşumdur. Burası bir toplanma, buluşma, tartışma yeri olmuş. Buradaki sergiler bu buluşmalardan çıkmış hatta. Burada aslında buradaki o siyah beyazın temelini atmış bu insanlar, bu buluşmalar. Belki Ankara'da çok fazla yapacak bir şey olmadı için bir araya geliyorlar, buluşup konuşuyorlar. Şehir insanı engellemiyor.

Bir yaşam kültürü diyelim. Siyah Beyazın bir barı da var.
Fulya Sade: En büyük sponsoru O.

Ben bir Ankaralıyım ve biz çok geldik bu bara. Ve böyle kimbilir kaç nesil var. Şimdilerde sergilerin uzantısı olarak zorlama partiler "event"ler yapılmaya çalışılıyor. Hatta önce event kurgulanıyor arkasına sanat fonu oluyor gibi bir durumlar yaşanıyor. Oysa burada yıllar önceden beri zaten bir yaşama kültürü vardı bar ve galeri ayrılmaz bir bütün olarak adeta. İlk günden bugüne zaten organik olarak içiçeydi bu galeri ve bir yaşama kültürünü barındıran aynı isimli bar değil mi?
F.S: Kendiliğinden tabii. Barla galeri içiçe olması, Faruk'un (Sade) varlığı, vizyonu, onun mimar çevresinin gelmesi... Sadece bu da değil. Biz Bodrum'da 2000'li yıllarda sürekliliği ev sergileri yaptık.

Sekiz yıl kadar sürdü. Yaşlı'de ODTÜ Mimarlıktan arkadaşlar zamanında bir arazi almış, herkes kendi evini yaptı. S.S: Çoğu mimar bir grup arkadaş herkes kendi evini yapmış. Babamda bizim evi yapıyor ve her yılın Ağustos ayında ev sergileri yapılırdı. Evdeki tüm eşyalar kalkardı, ev bir sergi alanı olurdu. Aynı zamanda bir parti alanı. Yarınada kim var kim yok gelirdi. Akliniza

gelebilecek herkes geliyor. Resmen evde iki yüz elli, üç yüz kişi. Müzik, sergi, insanlar bir arada yiyip içerlerdi. O zamanlar içki şirketleri böyle gecelere sponsor falan olmuyordu. Ama bunu niye yapıyorduk? Çok keyifliydi çünkü. Yemekleri Annem elleriyle yapıyordu.

F.S: Benim en sevdiğim şey yemek yapmaktır. Pazara gidiyorduk, taptaze sebzeler alırdık. Masaya koyardık yemekleri, tabakları sıralardık. Şimdi Bodrum'da bir çok "event" oluyor. Birine bile katılmadım.

Şimdilerde şöyle sanki. Bir "event" yapalım içine sanat da koyalım...
F.S: Aynen

Niye sanat koyalım? Birileri sınıf atlasın diye mi?

F.S: Evet. Çok güzel. Maalesef öyle. Ya sanatı sokmasalar "event"lerine keşke. Yapsınlar partilerini, "event"lerini. Büyük inşaat şirketisin, boş alanın var. Ya oraya da sanatı sokma sen işte. Bakın, sanat herşeyi masumlaştırır hatta meşrulaştırır. Ama sanat arka planda olmaz. Ya eskiden Tepebaşı'ndaki fuarlarda sanat tartışılırdı. Şimdi hiç sanatın tartışıldığını duyuyor musunuz? "Bu kaç para?" "O iş ne kadar?" Konuşulan bu.

Instagram arka fonu olarak sanat...
F.S: Tartışmak, eleştirmek, bilgiyle olan bir şey bence. Evet. Yani eleştirel bir yazı yazmak çok zor bir şeydir. Çok Bilmen lazım. Yani eleştiri çok önemli ve bizde yok. Yok Olamıyor. Giderek de daha tehlikeli yani hiç olamayacak gibi geliyor bana artık.

Mevcut iklimden dolayı mı?
F.S: İklimden hiç konuşmayalım.

Siyah Beyaz'ın dönüm noktaları nelerdir size göre?
F.S: Evvela kurulması. Kenan Evren dönemiydi. Faruk (Sade) Paris'ten dönmüştü.

ODTÜ'ler zaten devlette çalışmayı tercih etmediler. Hepsi kendi rüyasını gerçekleştirirdi. Faruk'un rüyası da galeriydi. Öyle kuruldu. Ondan Bilkent'in kuruluşu. Vasif Kortun, Erdağ Aksel gibi isimler buradaydı. Haluk Akakçe Bilkent'te öğrenci. Michael Morris, Hüseyin Bahri Atlıptekin. Bedri Baykam'ın atölyesi buradaydı. Kaan - Ardiç Gürsel. Sıtkı köşemen. Kimler kimler şu an unuttuklarımızdır. Sonrasında Ankara'dan İstanbul'a göç verdik. Biz kaldık. Haldun'lar öyle gitti. Ekonomik kriz dönemleri oldu. Malum 2000'ler. Ve Sera'nın gelişi tabii bir dönem.

Siz hiç düşünmediniz mi gitmeyi?
F.S: Bir ara bir düşündük ama yatırımlı İstanbul'a yapacağımızla Ankara'ya yapalım dedik. Paris'te bir yer açmayı düşündük esaslı olarak aslında bir ara.

Galeri adı neden siyah beyaz?
F.S: İnşaat zamanı burada hep partiler veriyorduk. Siyah şömine vardı. Gelenler siyahbeyaz şömineye yere gidelim diyorlar. Kendi adını kendi koyuyor aslında.

Sizde her şey organik gelişmiş galiba.
F.S: Öyle. Bir araya gelmeye, tartışmaya bayılırdık biz... Bizim işimiz oydu. Faruk'un ilk gün yaptığı halini hala korur burası.

Hikayesi olan köklü yerleri önemsiyorum bu yüzden soruyorum.
F.S: Siyah Beyaz'ın en büyük şansı Sera'dır. (Sera Sade) Yani en büyük şansımız.

O olmasa devam eder miydiniz?
F.S: İşimi çok seviyorum. Hayatım bu. Kapiyı çekince bitmiyor ki. Ben bankacı değilim. Aslında Sera'ya hiç baskı yapmadık. Ne ister-

40. YIL

Sinan Logie & Hayri Şengün 22 Eylül - 21 Ekim 2023
Ebru Döşekçi & Seçkin Pirim 27 Ekim - 25 Kasım 2023
Yılmaz Aysan & Ela Cindoruk 1 Aralık - 30 Aralık 2023
Alev Ermiş Mavitan & Bihret Mavitan 5 Ocak - 3 Şubat 2024
Günnür Özsoy & Nevzat Sayın 9 Şubat - 2 Mart 2024
Ardan Özmenoğlu & Gökhan Tüfekçi 22 Mart - 27 Nisan 2024
Ali Kotan & Murathan Özbek 3 Mayıs - 1 Haziran 2024

sen yap dedik.

Sen kaç doğumlusun Sera?
85.

Seradan ikinci nesil diye söz ettiniz. Faruk Sade kurucu dediniz ama kendinizden hiç söz etmediniz. Bu kırk yıl içinde kendinizi hangi noktada değerlendiriyorsunuz?
F.S.: Bunu en güzel Nevzat Sayın özetledi galiba. O hep, Faruk Faruktur, Fulya biraz Faruk biraz Fulyadır dirdi. Galiba benim kırk yıldaki Siyah Beyaz hayatımın en net tespiti bu. Her şeyi Faruktan öğrendim ben.

Sera senin Siyah Beyaz'da çalışmaya karar vermen nasıl oldu?
S.S: Karar olduğumu bile bilmiyordum. Fark etmedim yani doğal burayla olmadı. F.S: Biz karışmadık. Tek şartımız Üniversite'yi Türkiye'de okumasıydı. Bilkent'te Grafik okudu zaten. Sonra Londra'da "book art" yüksek lisans yaptı.

Peki nasıl oldu burada aktif olarak çalışmaya başlamak?
S.S: Buraya başladığımda Babam hep bana hep "Kendin yap." dedi. Kendi hatalarımı yapma izin verdi. Bende çok kontrollü seven biri olduğum için en başta hata yapmak fikri bana bir acayip geldi ama kendi yolumu açtılar bana o anlamda. Özgür bıraktılar.

Kaç yıldır çalışıyorsunuz burada?
S.S: 12 yıl oldu.

Galeri çok uzun zamandır çalıştığı sanatçılarla hiç yollarını ayırmadı değil mi?
F.S: Bazıları kuruluşundan beri burada. Tabii 40 yıldır çalıştığımız sanatçılar var.

Çok eşiklerden geçtiniz. Kırk yılın da tanışınız. Örneğin bir dönem terör saldırıları vardı. Nasıl yansıdı size?
F.S: Açılışların boş geçtiği günler oldu. Burada bomba patlayacağı ihbarları geldi.

Korktunuz mu hiç?
F.S: Bombadan mı korkacağız? Bombalarla okuduk.

30 yılı anlatan bir kitap yaptınız?
F.S: Evet ve istedik ki bu hikayenin parçası olan herkes olsun orada. Bir tek Rabia Çapa eksikti o kitapta, o dönem rahatsızdı.

Faruk Sade Sanat Fonu var değil mi?
S.S: Evet. Mimari, sanat tarihi gibi farklı disiplinlerden gelen sanatçıları desteklemek, onların rüyalarını gerçekleştirmek için yaptığımız bir şey bu. Her yıl 35 yaş altı genç yeteneklere destek veriyoruz. Desteklediğimiz ilk proje Ali Şentürk'ün 2013 yılında ortaya çıkardığı *Operasyon Kamusal Alan* enstalasyonunun kilitaba dönüştürülmüş halidir. Şentürk'ün 2000-2018 yılları arasını kapsayan araştırması; Türkiye'de sanatçının radarına takılması kamusal alandaki heykellerin başına gelenleri listeliyor.

90'lı yıllarda bir artist residence projeniz oldu değil mi?
F.S: Sultanahmet'te üç katlı bir yerimiz vardı. 90-2003 yılları arasında artist residence olarak kullandık orası. Uluslararası bir projeydi. Fransızlarda vardı işin içinde. Önemliydi. Türkiye'den sanatçılar yurtdışına gidip, yabancı sanatçılar da buraya gelip çalışıyorlardı.

Bu sezon kırkncı yılınız ve özel sergiler yapacaksınız?
S.S: Öyle. En başından beri bizimle olan sanatçılardan tutun da yeni katılan genç sanatçılara, sanatçılarımız ikili eşleşmelerle çalışacak ve üretecek.

Sera'nın gelişi Siyah Beyaz'ın nasıl bir dönemidir?
F.S: Bir hantallık vardı üzerimizde. Sera onu aldı üzerimizden. Dönem deyince birde Faruk'un geldişi var tabii.

Sare eşinle beraber iki sene evvel ön tarafa birde pizzacı açtınız?
S.S: Evet. Yeterince köklendiğimizi düşünüyörüm. Babam 28 yaşında galeriyi kurmuş, bana ben 28 yaşındayken devrettirdi. Ben galeriden 1 yaş küçüğüm. Benim oğlumla pizzacı yaşıt. Büyüyoruz, ekleniyoruz, bir taraftan tüm bunları korumaya çalışıyoruz.

40 yıl boyunca hiç vazgeçmeyi düşünmediniz mi siz?
F.S: Ben bir ara yeter dedim. Faruk (Sade) hiç demedi. Arnavut tarafı vardı onun.

İKİ GÜNEŞ ALTINDA

24.08.2023

Erol Tabanca
Koleksiyonu | Collection

UNDER TWO SUNS

28.07.2024

Küratör | Curator
Aslı Seven

ABİDİN DİNO, AHMET ORAN, ALPİN ARDA BAĞCIK, ARAS SEDDİGH, AZADE KÖKER, BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU, BERKAY BUĞDAN, BURCU YAĞCIOĞLU BURHAN UYGUR, EBUR UYGUN, ERDAĞ AKSEL, EROL AKYAVAŞ, ETEL ADNAN, FATMA BUCAK, FERRUH BAŞAĞA, FİKRET MUALLÂ, GİZEM AKKOYUNOĞLU GUIDO CASARETTO, HALUK AKAKÇE, HOCA ALİ RIZA, HÜSAMETTİN KOÇAN, İLHAN KOMAN, İNCİ EVİNER, KEMAL ÖNSOY, KEN MATSUBARA, KOMET MEHMET GÜLERYÜZ, MURAT AKAGÜNDÜZ, MÜBİN ORHON, NEJAD MELİH DEVRİM, NEJAT SATI, NURİ ABAÇ, NURİ İYEM, ORHAN PEKER, OSMAN DİNÇ RASİM AKSAN, SABRİ BERKEL, SADIK ARI, SERHAT KİRAZ, SEYHUN TOPUZ, TANER CEYLAN, TAYFUN ERDOĞMUŞ, TUNCA, YAĞIZ ÖZGEN, ZOË PAUL

ODUNPAZARI MODERN MÜZE
ATATÜRK BULVARI NO: 37
ODUNPAZARI, ESKİŞEHİR

OMM.ART

@OMMXART

Nemrut'un Zirvesinde

Land & River Art Bienali

Tarihi Nevali Çori'nin sular altında kalan alanları karşısında bulunan 3 ada, Karakuş Tümüüsü, Cendere Köprüsü ve Nemrut zirvesi'nde 23 Eylül'de başlayan bir Arazi&Nehir Sanatı Bienali yapılacak. Nihat Özdal ile Türkiye'de pek hâlâ verilmeyen bir tür olan Arazi Sanatı'nı konuştu.

ŞEBNEM KIRMACI
sebnem@artdogistanbul.com

Türkiye'nin ilk Land ve River Art Bienali, Commagene LAR "Bir Metaforun Değeri" Temasıyla Adıyaman'da gerçekleşiyor. Geçen sene ilk defa düzenlenen Kommagene Bienal'in ardından Commagene LAR (Land and River Art) olarak yeni bir aralık yaratmaya çalışacak. Commagene Land and River Art, bu yıl ilk defa düzenleniyor. Manchester Üniversitesi'nden Prof. İsmail Ertürk'ün yazdığı "Bir Metaforun Değeri" metninden yola çıkarak bu başlıktaki temayla dünyadan ve ülkemizden bu alanın önemli sanatçıları ile Fırat Nehri üzerindeki adalarda gerçekleşecek. Bienal, 23 Eylül'den 23 Aralık 2023 tarihine kadar sanatseverlerin ziyaretine açık olacak.

Land Art (Arazi sanatı) Türkiye'de geniş kitleler tarafından bilinen bir tür değil. Bu alanda yola çıkmaya nasıl karar verdiniz ve süreç nasıl şekillendi?
Haritalara merakım ilk okul yıllarımdan başladı. Gözüm kapalı haritalar çiziyordum. Anadolu'nun görmekle yüksektiğinin, benim o çok sevdiğim bozkar renkleri ile gösterilmesi ayrı bir bağ... Resim derslerinde bir klasik "doğa ile ilgili bir resim yapın", çoğunluk için doğa ağaçlar ormanlarken benim için hep kısa boylu otlar oldu. Baharda yeşeren sonra uzunca sararan, upuzun bir sarılıkla kalan kuru otlar. Bozkar kendi içinde pek çok canlıyı barındırır, sırtlanlar, çöl varanları, kum keklikleri, kelaynaklar... Kuru otlar size geniş bir ufuk verir, bu ufuk hem bakışlar hem de düşünmeler için bir özgürlük alanıdır. Ormanlar ise hem ufku hem düşüncüyü küçültür. Bu ilişkin sofralardan, halk danslarına kendini gösterir. Kuru otların olduğu coğrafyalarda uzunca halay halkaları vardır, batıya doğru efeler kollarını ve adimlerini açar. Ormanlar ise dar alanlarda oynanan oyunlara sıkışmıştır. Bu öz-

gürlük alanı sanatsal üretimlere dönüşmek için neden kullanılmaması fikri ile yola çıktık. Geçen sene Kommagene Bienal'de arazi sanatı ile uğraşan sanatçıların geri dönüşleri çok verimli olmuştu. Bienali ikiye bölelim bir sene bu alanda devam edelim dedik.

Arazi Sanatı ve Nehir Sanatı başlığıyla Adıyaman'da düzenlenecek Bienal aslında nehir'i de içine kattığı için bir ilki gerçekleştirdiğiniz değil mi? Bu anlamda bu bienalle literatüre bir nehir teması mı katılmış olacak?
İklim krizi suları daha çok konuşmamıza neden oldu. Belki de çok daha önce bunları konuşmamız gerekiyordu. Barajlarla boyunları bükülen nehirlerle dolu coğrafyamız. Son yıllarda daha çok sanatçı bu krizi kendine dert etmeye başladı. Anadolu'dan kuş bakışı geçerken, şanslıysanız uçuşlarda bir cam kenarında, nehirlerin kara parçaları üstünde oluşturdukları muhteşem şekillerde kalırsınız. Tek başına bu görüntüler bile eşsizdir. Bir sanatçı olarak da nehirlerle çalışın, nehirlerde çalışın biriyim. Hem doğduğum nehir Fırat hem dünyada karşımıza çıkan başka nehirlerle işbirliğinde eserler üretiyorum. Nehirlerin hakları var. Yeni Zelanda Meclisi'nin Whanganui Nehri'ne tanıdığı insan statüsü önemli bir adım oldu. Tarihi başlatan Fırat ve Dicle Nehirlerine bu hak neden tanınması! Nehir sanatı, nehirlerle yapılan bir işbirliğinin sanatı, onlarla ortak neler üretebiliriz bu bienalde biraz da buna kafa yorduk.

İklim krizi, pandemi, Ukrayna Rusya savaşı, dünyada artan faşist eğilimler, gelir ve adalet dağılımında bozukluk ve hatta yapay zeka tehdidiyle karşı karşıya olan gezegende ağırlıklı olarak doğadaki gözlemlerle yapılan Arazi Sanatı'nın önemini arttırdığını düşünüyor musunuz?
Doğaya, kirlara, gerçek yeryüzüne dönme-yi konuşuyoruz. Bir felaketler aslı değildirli olanın ne olduğu sorusunu da beraberinde

LAR COMMAGENE

Adıyaman'da düzenlenen Türkiye'nin ilk Land ve River Art Bienali Commagene LAR, "Bir Metaforun Değeri" temasıyla Adıyaman'da Fırat Nehri üzerindeki adalarda sanatseverlerle buluşacak. Nemrut zirvesi, Karakuş Tümüüsü ve Cendere Köprüsü diğer bienal mekanlarından. Türkiye'nin önde gelen sanatçıları ve uluslararası katılımcıların eserlerinin sergileneceği bienal, 23 Eylül'den 23 Aralık 2023 tarihine kadar ziyaret edilebilecek.

ArtDog
Istanbul

Bir Metaforun Değeri

PROF. İSMAİL ERTÜRK

"Finans sistemlerinin globalizasyonu ile küresel seviyede bir birikim hesabının oluşturulabilme ihtimaline bir cevap niteliğinde olan İsmail Ertürk'ün projesi "Para ve Çevre" savunduğu bu küresel çapta birikim hesabı ile ekoloji, iklim ve toplum gibi konuların çıkarlarını gözlemlemektedir.

2007 yılında tarihin en büyük krizlerinden birisine neden olan finansallaşmış kapitalizm, etik bir güç görünümünün arkasına sığınarak insanlık için kendisini yeniden şekillendirmeye çalışıyor.

Modern finansın gücü, neoliberalizm altında gelirlerinin büyük bir kısmını hep ertelenen emeklilikleri için biriktiren ve günü kurtarmak için büyük miktarda borçlanan sıradan insanların artan ekonomik istikrarsızlığından çelişkili bir şekilde beslenmektedir. Bunun arkasında tarihsel bir fenomen haline gelen büyüklüğü ve her şeyi kapsayan mantığı bulunmaktadır.

Bu nedenle, finans sektörü ve mali düzenleyiciler iklim riskiyle mücadele ve ekonomiyi yeşillendirme taahhütlerini açıkladıklarında -eski bir merkez bankacısı Mark Carney liderliğindeki özel finans kuruluşlarının Glasgow'daki son COP26'da bu amaçla devasa 130 trilyon ABD Doları açıklarak yaptığı gibi- başarının aksiyomu olarak için içine dahil olan finansın boyutunu ve büyük finans kurumlarının sayısını sunuyorlar.

Paranın çevresel anlatısının güvenilirliliği, niceliksel özelliklerine eşittir. Bu boyut, o halde, toplumun içe dönük niceliksel risk ve getiri algoritmaları tarafından belirli ekolojik ve sosyal hedefler için biçimlendirilmesi ve nüanslandırılması ile oluşur; genellikle krizlere ve sosyo-ekonomik yıkıma neden olan bir bilgi ve değer sistemine ise göbek bağı ile bağlıdır.

Bu bağlamda, İklim ve Ekolojik acil durumlar karşısında, Para ve Çevre Projesi, insan temelli finans ve ekonomi bilgisi ile küresel seviyede paylaşılan ve yaratılan sosyal değerlerin iş dünyasındaki muhtemelen yerini keşfetmeyi hedeflemektedir.

Son zamanlarda finansal medyanın sayfalarını süsleyen ve iş dünyasında yaşanan yeşil yıkama (greenwashing *sahte çevrecilik) vakalarındaki artış, HSBC ve Blackrock gibi devlerin en büyük ekonomilerinin kat kat üzerinde parayı yöneten iki dev finansal kuruluşun çevresel konulardaki uzun vadeli toplumsal ihtiyaçları göz ardı ederek kısa vadeli çıkarlarını açıkça kabul etmesi, çevre konularında acil toplumsal katılımı gerektiriyor. Bu katılım, iklim ve çevre ile ilgili değerler, bilgi, risk, getiri, ortak iyilik gibi bir dizi konuda finansal dünya ile toplumsal olarak etkileşim kurmayı zorunlu kılıyor.

"Para ve Çevre: Bir Metaforun Değeri" etkinliği, "Para ve Çevre" projesinin bir kolu olarak kabul edilir ve Yukarı Mezopotamya'da uzun vadeli bir kültürel hedefin parçasıdır. Bu bölgede Fırat ve Dicle nehirleri, kıyılardaki topraklara hayat verir. Bu etkinlik, sanat dünyası, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları, aktivistler, finansal ve iş dünyası arasında etkileşim ve diyalogların benzersiz bir kolaylaştırıcısı olmayı amaçlar.

Yeni bir dil ve değerler ile ilgili farklı bir mantık, kültür, toplumsal, ekonomik ve bilimsel tutululuklar tarafından kolektif olarak hayal edilmektedir. Çevre, etik ve bilim konularında geniş kapsamlı çar-

lışmalar yapan Fransız filozof Michel Serres, iklim ve çevresel risklerin kolektif yönünü keskin bir şekilde ifade etmiştir.

Michel Serres, Francisco Goya'nın Bataklıkta Düello (1823) adlı tablosunu kullanarak, rakiplerinin hızla tükenecek olan bir bataklıkta savaşmış bir mücadelenin kazanımının olmadığını vurgulamak için sanattan yararlandı. Bataklık, mücadele sona ermeden önce hem galibi hem de mağlubu yutacaktır. Bu nedenle, acil bir şekilde, tıpkı bu bataklıkla olduğu gibi çevre bozulmasıyla kolektif olarak mücadele etmeye ve küresel ortak iyilik için yerel önceliklerimizi, değerlerimizi ve bilgilerimizi yeniden düşünmeye ihtiyacımız vardır.

Alman film yapımcısı Wim Wenders, Brezilyalı sosyal fotoğrafçı ve ekonomist Sebastião Salgado hakkındaki belgesel filmi "The Salt of the Earth" aracılığıyla, bataklıkla mücadelede elde edilen başarıyı dikkatimize getirdi. Salgado, saf kar amacı güden ekonomik faaliyetlerin neden olduğu insan kaynaklı çevresel felaketlerin sosyal sonuçlarına yönelik etkili fotoğraf ifadeleri ortaya koymuştur. Onun fotoğrafları, bu tür faaliyetlerin toplum ve çevre üzerindeki yıkıcı etkilerini etkileyici bir şekilde gözler önüne sererek, kar amacı güden ekonomik faaliyetlerin insan yapımı çevresel felaketlere yol açtığına dair farkındalık yaratmaktadır.

Salgado ve eşi Lélia, o zamanlarda çevresel hasarın bir kısmını tersine çevirmeye fırsat buldular. Salgado'nun sığın yetiştiriciliği yapan ebeveynleri tarafından tahrip edilen 1,754 dönümlük bir Atlantik Ormanı'ni yeniden canlandırdılar. Bu büyük arazinin biyoçeşitliliğini tamamen yeniden oluşturmak için iki milyon ağaç dikmek; Brezilya'nın kötü şöhretli madencilik şirketi Vale'in yenileme mühendislerini ve kaynaklarını kullanmak ve yirmi yıl sürece bir çaba gerektirecekti.

Finans sektörü ve işletmeler, çevresel sorunlarla uğraşmaya çalışırken şipheci nicel risk modellerini, kısa vadeli maddi getirilere yönelik dürtüleri ve yüksek yönetici ücretlerine yönelik süreklili arayışla kastılan bilgi ve değer kabarıklarını bırakmalıdır.

Sanatçılar, sosyal bilimler uzmanları ve aktivistlerle yapılan konuşmalar ve diyaloglar, finans ve işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetişim (ESG) raporlama, Sorumlu Yatırım İlkeleri (PRI) hedefleri, borsa sürdürülebilirlik endeksleri, endüstrilerin yeşil sınıflandırmaları gibi kurumsal çerçeveler etrafında örgütlenmeleri kadar önemlidir.

Ancak aynı derecede önemli olan, toplumun para yöneticileri ile etkileşimde bulunarak birikimlerinin çevresel ve sosyal amaçlar için kullanımında alternatif ekonomik değerler ve bilgiler önermesidir. "Para ve Çevre: bir metaforun değeri" gibi sanat etkinlikleri, bu tür diyalogları ve keşifleri işte Mezopotamya ve Commagene Krallığı'nın eski topraklarında kolaylaştırabilir. Commagene Krallığı, Pers ve Yunan medeniyetlerinin uyumlu bir şekilde harmanlandığı benzersiz bir estetik ve değerler sistemi oluşturmıştır.

Biz, sanatçıları Fırat nehrinin kıyısındaki Mezopotamya'da tarihin bu meydan okumasına yükselmeye davet ediyoruz; burada para, insanlığın doğayla barış içinde olduğu bir geleceği hayal etmek için topraklara, nehirlere ve topluma hizmet eder."

BORUSAN
CON-TEM-
PO-RAR-Y

borusancontemporary.com

Yalnızca hafta sonları
saat 10.00-19.00 arası
ziyarete açıktır.

Open only on weekends
between 10 am -7 pm.

Ayrıntılı bilgi ve sergi turu
saatleri için internet sitemizi
ziyaret edebilirsiniz.

Please check our website
for detailed information
and exhibition tour schedule.

Rumelihisarı Mahallesi

Baltalımanı Hisar Caddesi

No: 5, Perili Köşk

Sarıyer, İstanbul

BORUSAN
CON-TEM-
PO-RAR-Y MÜZE CAFE

Tickets **biletix**
ticketmaster Türkiye

BORUSAN
KOCABİYİK
VAKFI

PERİLİ KÖŞK
İSTANBUL

GEÇİCİ SERGİ / TEMPORARY EXHIBITION

Mat Collishaw: Aritmi

Mat Collishaw: Arrhythmia

KÜRATÖR/CURATOR
ALICE SHARP

16.09.2023 - 18.08.2024

KOLEKSİYON SERGİSİ / COLLECTION EXHIBITION

Dijital Mitolojiler

Borusan Çağdaş Sanat Koleksiyonu'ndan Bir Seçki

Hyper Digital Forces

Selections from the Borusan Contemporary Art Collection

16.09.2023 - 18.08.2024

KÜRATÖR/CURATOR
DR. NECMİ SÖNMEZ

DEĞERLİ KATKILARI İÇİN
TEŞEKKÜR EDERİZ.

WITH SPECIAL THANKS TO

BORUSAN
HOLDİNG

BORUSAN

CAT

BORUSAN
MANNESMANN

BORUSAN
YATIRIM

BORUSAN
SİGORTA

Bir Keşiş Yengencinin Yolculuğu

Serginin ismi oldukça şiirsel. Serginin kavramsal kökleri nasıl belirginleşti?

Evet Galeri Nev İstanbul'da ilk kişisel sergim. Göçmenlik-göçebelik, sınırlar, savaş gibi konular etrafında dolaşan bir sergi oldu. Göçler, mülteci hareketleri, bunları üreten koşullar üzerine okumalar yapıyordum; birçok düşünürün göçü, ulusal-kolonyal ayrıcalıkların krizine işaret eden modernliğin değişmezlerini kuşkuyla hale getiren bir olgu olarak ele almaları dikkatimi çekmişti. Ben bu doğrultuyu temel alarak kolonyalizm, ulus devlet oluşumu, sınırlar, kimlikler üzerine eşelenirken; bir yer kurma, bir yapma, bozma ve yeniden yapma yolu olarak göçebeliliği de hatırlayarak yeni işler tasarlamaya başlamıştım. Tasarladıklarım, göçmen kardeşler İsmail ve Can ile tanıştıktan sonra ana hat aynı kalmakla birlikte farklılaştı değişti, dönüştü. Can'ın yaptığı bir keşiş yengenci resminden ilhamla oluştu bu sergi diyebilirim, adını da ondan aldı. Onun için de Can'a ithaf etmek istedim.

Serginin ismine dönersek, sergideki bağlamlar ile tuhaf dünyamızın çeşitli durumları dolaylı bir imge bağlantısı kuruyor. Bu noktada sergi ismini nasıl ald?

Can, bir atık kağıt işçisi olan İsmail'in kardeşi. 4-5 yaşlarında. Kağıt toplama arabasında atık defterlere, kağıtlara resim yaparken tanıştık, uzunca bir süre birlikte çalıştık. Resimlerde, aralarda dolaşan keşiş yengenci ona ait. İsmail bir kitapta okunmuş ve masal gibi anlatılmış kardeşine keşiş yengencisini: Keşiş yengencileri kabuk üretmedikleri için korunmak üzere boş buldukları kabuklara yerleşirler ve büyüyüp kabukları dar geldiğinde eski kabuklarını bırakarak yeni bir kabuk ararlar kendilerine sığınmak üzere. En zayıf oldukları anlar o anlardır; yumuşak ve cıplak karınlarıyla kolayca av olurlar. Öldüklerinde verdikleri bir sinyal kabuğuna boşaldığını diğerlerine duyurur, birinin bıraktığı kabuk ardından gelene yuva olur. Benim de ilk kez İsmail'den duyduğum keşiş yengencileri ve atık arabasında kartonların arasında oturanken gözüme artık bir keşiş yengenci olarak gördüm Can bu serginin çıkış noktasında duruyor.

Bahsettiğiniz gibi günlük sayılabilecek için bir hikâyenin vücut bulmuş hali bu sergi. İsmail ve Can ile keşişen yollar ve iletişimlerden söz edelim isterim. İsmail ile arada karşılıklı selamlaşır bir iki laf ederdik. Can'la tanıştıktan sonra resim aracılığıyla kurduğumuz ilişki muhabbetimizi artırdı. Can durmaksızın resim yapıyordu. Hiçbir şey yapmasa karalıyordu kağıtları. Abisinin belki de işini yaparken oyalanması için ötüne koyduğu kağıt ve kalemler Can'ın uzantısı olmuş gibiydi. Ben 'ressam abla' olarak tanıştırıldım İsmail tarafından Can'la. Benimle hiç konuşmadı. Sağır-dilsiz olabileceğini düşündüm önce ama abisi dışında

Sevinç Altan'ın Galeri Nev İstanbul'daki ilk kişisel sergisi **Keşiş Yengencinin Evi**, Galeri Nev İstanbul'da. Sergi, Sevinç Altan'ın bir kağıt toplayıcısı olan İsmail'in 5 yaş civarındaki kardeşi Can'ın yaptığı kırmızı bir keşiş yengenci (hermit) resminden ilham alarak oluşturulmuş, ev, yuva ve aidiyet, güvence, göçmenlik-göçebelik, savaş ve sınırlar gibi kavramlar çerçevesinde şekilleniyor. 21 Ekim'e kadar süren sergi vesilesiyle Sevinç Altan ile bir araya geldik.

MELİKE BAYIK
melike.bayik@gmail.com

pek kimseyle konuşmadığını anlamam sonra. İsmail aracılığıyla iletişim kurduk başlarda sonra resimlerle devam ettik. O bir resim yapıp bana uzatıyor yanına bir ekleme yapmamı istiyordu zaman zaman; bir kuş, bir fare vs. Bu resimlerden bazıları sergide yer alıyor. Birlikte aynı anda karaladıklarımız, çizdiklerimiz de var.

Keşiş Yengencinin Evi serginiz bu hikâyeyi bilmeden birçok kişi için yine birden fazla anlama gelebilir. Ancak yıllardır birlikte yaşadığımız mülteci komşularımızla kurulan diyaloglar, kabul görme çabaları, dil bariyerleri ve ötekileştirme belki de en nezaket dolu yaklaşımla kendiliğinden kurulan bir duruma dönmüştü. Sergide izlediğimiz eserlerinizde Can ile kurduğunuz karşılıklı iletişim nasıl yansıtılıyor? Masa başı çalışmalarımız, okumalarımız, kafa yormalarımız ancak hakiki dokunuşlarla anlam kazanabiliyor, tamamlanabiliyor ya da yeni yollar açılabiliriz önmüze. En azından benim için işliyoruz bu süreç. Can da İsmail de benim hayatımda ciddi izler bıraktılar. Resimlerde de bu izler var sanırım. Can'ın resimleri ve ortak yaptığımız resimler birlikte yan yana daha iyi okunabilecekler sanırım.

Neredeyse gerçeküstü bir masal gibi İsmail ve Can ile kurduğunuz iletişim. Karşılıklı oluşturduğunuz iletişimde ise dil, kimlik ve kendin olma/kendini bulma, hayat ve korkular gibi birçok konu örtük biçimde kendiliğinden gelişmiş. Yaptıklarınıza yansımada ise üretimlerinizde çoğu zaman kullandığınız kağıt burada da ana malzemeyi oluşturuyor. İmgeler ise bazen bir deniz botu, ev ve dağlar, çeşitli hayvanlar ya da çiçekler olarak karşımıza çıkıyor. Bu imgelerin yaptıklarınıza nasıl dahil olduklarından ve anlamlarından söz edebilir misiniz? Zaman zaman sergilerimde dolaşan hayvan ve bitki türleri bu sergide de varlar. Geçmişin hayalleri olarak bugünde sessiz bir tanık olarak sürekli bize bakıyor, kayıplara, görünmesi istenmeyene, reddedilene dair işa-

Burada da kağıt kalem, füzün gibi malzemeler, özellikle etrafında dolaştığım meseleyle örtüşen bir dil kurmamı sağladı diye düşünüyorum.

İnsanın, mülteci, savaş ve göç, ulus ve kolonyalizm gibi büyük yıkımların altında ezildiği zamanlarda kağıt toplayarak hayatta kalan, ismi ise Türkiye'ye özgü isimlerden olan İsmail ve Can ile kurduğunuz iletişim şu anda da devam etmekte midir? Can bir göçmen çocuk, adının bir kabul görme dileğiyle verildiğini düşünüyorum. Tarlabası'nda sokak işleri yaparken karşılaştığım Suriyeli göçmen çocuklarda rastlamış olduğum gibi. Birsen'di bir çocuğun adı mesela. Çok üzgünüm ki izlerini kaybettim. Belki ülkelerine dönmüşlerdir, öyle diyorlar. Haber bıraktım birçok yere belki diyerek. Umutla bekliyorum, sergiye davet etmek üzere. Biraz daha büyümüştür şimdi ve umarım kendine uygun kabuğunu bulmuştur.

Bu denli kişisel bir iletişimi kavramsal olarak üretimlerinize yansıttığınız noktada güvenlik, ev, göç, kimlik ve aidiyet, kültür ve dil gibi çok parçalı konulara bakışınız nasıl daha da katmanlı bir hale dönüştü?

Keşiş yengencileri ve Can'la karşılaşma ve yaşanan ortak deneyimden basit ve azla yetinen bir dil çıktı ortaya. Hep varmak istediğim, basit ve azla yetinen bir dil. Her şey yeterince, gerektiği kadar. Bütüncül bir anlatı yok. Bitmemiş ve kapanmamış, sanki sürekli yapım sürecinde değişen ve dönüşen bir mekânda belki mırıltılar uğultular halinde daha çok duyulara alan açan. "Herkesin ve hiç kimsenin olmayan evler mekânlar, başka yaşam pratikleri nasıl kurulabilir" sorusu aklıma takıldır hep. Özellikle son yaşadığımız depresyondan sonra daha da anlamlı hale geldiğini düşünüyorum. Her toprak parçasını kâr üreten, alınıp satılan, el konularak inşaat yapılabilecek arazi olarak gören piyasa-devlet ikiliğinde düşünen, örgütlenen ve kendi yapma etme biçimlerini yaratan girişimler, ağlar var. Kapitalizmin ekonomik, toplumsal ve ekolojik yıkımına karşı, sermaye süreçlerinden muaf bir toplumsal ilişki biçimi olarak 'müsterekler fikri' var mesela; hayatta kalmak için olduğu kadar, ortak iyi bir hayatı birlikte kurmak için de iyi bir başlangıç sunuyor bence.

Çocukken bir yuva olarak yaptığımız bir kapı, iki pencere ve çatıdan oluşan dikdörtgen o basit ev de yanı başındaki ağaç da yok artık. Ev içinde yaşayanlarıyla birlikte bir seri üretim ürününe ya da çeşitli tüketim imleriyle karmaşık bir tasarım probleminde dönüştü sanki birçok şey gibi. Ama göçmen çocuklar o evi çizmeye devam ediyorlar. Keşiş yengencileri de yeni kabuklarına doğru yolculuklarına.

TAMAMEN ELEKTRİKLİ YENİ BMW i5, TÜRKİYE'DE İLK KEZ CONTEMPORARY ISTANBUL'DA.

İkonik BMW 5 Serisi'nin yenilenen tasarımına sahip ve ilk tamamen elektrikli modeli Yeni BMW i5, 26 Eylül-1 Ekim tarihleri arasında Contemporary Istanbul'da sergileniyor.

Borusan Otomotiv

Hüseyin Bahri Alptekin Anısına Dostlar Arasında

2007 yılında kaybettiğimiz Hüseyin Bahri Alptekin'in **Dostlar Arasında: Uzun bir Hikayeden Kesitler** adlı sergisi gündelik hayattan beslenen, ortaya çıkan eserden daha çok onu meydana getiren sürece önem veren bir sanatçının hayatı yaşayış şekli, eserleri, hocalığı, seyahatleri, diğer sanatçılarla iş birlikleri, dostları bir araya getirişi ile tüm bunların etkileri üzerine kurgulanıyor.

ARTDOG İSTANBUL

2007 yılında kaybettiğimiz Hüseyin Bahri Alptekin uluslararası çağdaş sanat arenasında da tanınan bir sanatçıydı. Küresel çapta aktif ve ulusal boyutta etkili olduğu düşünülen Türk sanatçıların ilk kuşağına ait Alptekin, vaatler ve bunların sıradan gerçeklikleri arasındaki farka hayrandı. Bu vaatler, uzak bir yer de neymi sunan ucuz bir otelin adında veya pek de inandırıcı olmaksızın, liiks ya da egzotikmiş gibi sunulan seri üretim ürünlerinin markalaştırılma biçiminde bulunabilirdi. Alptekin, küresel kapitalizmin Sovyet Birliği sonrası dönemde gündelik hayat üzerindeki derin etkilerini fark eden, insanlar ve nesnelerin coğrafyalar arasındaki hareketliliğini gözlemleyen bir sanatçı; Batı modernizmini çevreye sınırlarda katı kapitalizmin farklı biçimlerde varoluşunu inceleyen bir gezgin. Alptekin 2007'de 52. Uluslararası Venedik Bienali'nde *Don't Complain* isimli yerleştirmesiyle Türkiye'yi temsil ettikten sonra Londra'da Tate Modern'de düzenlenen *Global Cities* adlı sergide yer aldı. 2000-2004 yılları arasın-

da, kar amacı gütmeyen *Sea Elephant Travel Agency* adlı sanatçı kolektifi ni hayata geçirdi. Alptekin beraber çalışma ve kolektif üretimlerle ilgileniyordu; M.D. Morris'le kurduğu işbirliği, Grip-in'le yürüttüğü kolektif çalışmalar, LOFT toplantıları, the Bunker Research Group ve Barn Research Group gibi birçok kolektif ve ortak çalışma ile konunun, konunun ve müellifin önemsizleştiği amorf ortamlıklar oluşturdur. Avrupa'daki retrospektif sergisi *Democratic Luxury*, M HKA, 2015; sergilenen eserlere dair sanatçı arşivinden çalışmalar, desenler ve notlar da dahil edilerek Alptekin'in düşünce süreci ve bilinci akışına dair derinlemesine bir yaklaşım sundu.

11 Eylül'de Galerist'te açılacak ve 28 Ekim'e kadar devam edecek olan **Dostlar Arasında: Uzun bir Hikayeden Kesitler** adlı sergi gündelik hayattan beslenen, ortaya çıkan eserden daha çok onu meydana getiren sürece önem veren bir sanatçının hayatı yaşayış şekli, eserleri, hocalığı, seyahatleri, diğer sanatçılarla iş birlikleri, dostları bir araya getirişi ile tüm bunların etkileri üzerine kurgulanıyor.

Beraber çalışma ve kolektif üretimlerle ilgilenen Alptekin, yıllar içinde birden çok sanatçı kolektifinin kurulmasına da öncülük etti. Bu sergide yer alan eserlerin bir çoğu o dönemi farklı noktalardan bugüne taşıyor. Bu fikirden yola çıkan sergide, Hüseyin Bahri Alptekin'in yanı sıra Can Altay, Thomas Büsch, Tuğç Ali Çam, Grip-in (Ali Cındoruk, Eray Makal, Erhan Muratoğlu), Ayhan Hacifazlıoğlu, Minna Henriksson & Staffan Jofjell, Şirin İskit, Emre Koyuncuoğlu, Michael Morris, Serkan Özkaya, Camila Rocha, Vahit Tuna ve Nalan Yırtmaç'ın eserleri bir araya geliyor. Serginin küratörlüğünü üstlenen Pelin Uran'ın deyişiy-

le; Sanat hayatının tamamında yaptığı işleri felsefi temele oturtmuş, herkesin hayatının bir döneminde felsefe okuması gerektiğine inanan Alptekin'in, hayatta bırakacağı izi de düşünmüş olması; ürettiği her işte, düşündüğü her kavramda iz bırakma arzusunun tesiri hissediliyor. Sergi, sanatçının ölümlünden 15 yıl sonra bu izleri takip etmek açısından da önemli. Emre Koyuncuoğlu'nun 11 Eylül, Pazartesi günü gerçekleştirileceği performans ile açılacak olan **Dostlar Arasında: Uzun Bir Hikayeden Kesitler** başlıklı sergi, 28 Ekim 2023 tarihine kadar Galerist'te ziyarete edilebilecek.

Türkiye Tekstil Bienali İzmir'de

Yazar, sanatçı Nihat Özdal'ın küratörlüğünde, 17 farklı ülkeden 57 katılımcının yer aldığı Tekstil Bienali; 24 Kasım'a kadar İzmir'de görülebilir.

ŞEBNEM KİRMACI
sebnem@artdogistanbul.com

Nihat Özdal uzun yıllardır kültür sanat alanına yazdığı kitaplarla, yaptığı etkinliklerle, küratörlüğünü üstlendiği sergilerle katkıda bulunan bir isim. Bunu da bas bas başarıarak, alışıldının aksine kendi reklamları yapmaktan kaçınarak yapıyor olması eline aldığı her işin katma değer bırakmasını önceliklediğinden. Halfeti'de doğan Özdal çağdaş sanat, gastronomi, edebiyat, kokular, müzik, müzecilik alanlarında disiplinler arası çalışmalar yapıyor. Özdal bu sene yine aynı pazarlamadan uzak çizgisıyla İzmir'de uluslararası bir Tekstil Bienali düzenliyor. Küratörlüğünü üstlendiği tekstil bienali zor bir alanda çok fazla iş barından kapsamlı bir sergi.

Kumaş gibi doğduğumuzda ve hayata veda ederken bizi sarımalayan, günlük hayatımızın çok önemli bir parçası olan bu malzemenin kullanım alanları o kadar çeşitli ki bu kadar yaygın kullanımında olan bir malzemeni sanatla buluşturan üretimlere ile almak oldukça zahmetli bir çaba.

Türkiye'de ilk kez düzenlenen Uluslararası Tekstil Bienali'ne ev sahipliğini İzmir Enternasyonal Fuarı yapıyor. 4 Eylül'de açılan sergi Atlas Pavyonu'nda görülebiliyor. Yazar, sanatçı Nihat Özdal'ın küratörlüğünde, 17 farklı ülkeden 57 katılımcının yer aldığı Tekstil Bienali; 24 Kasım'a kadar sürecekt.

Dünyanın ilk Ciltaslow metropolü olan İzmir'in hem sanat

hem de tekstil alanında vereceği mesajlarla ilişkili olarak bienalin teması olarak "Yavaş Kumaş" seçildi. Türkiye Tekstil Bienali: İzmir'de gerçekleşecek ilk bienal olmasının yanı sıra odağında tekstil olan Türkiye'de ilk bienal olma özelliği taşıyor. Tekstil üzerine çalışan sanatçılar ile malzeme olarak tekstili kullanan sanatçılar, İzmir'de buluşuyor.

Her alanda olduğu gibi tekstil alanında da hız ciddi bir çevre kırılışığı yaratıyor. Bienalin bu alanlarda mesajları olduğu gibi bir metafor olarak da hayatımızın ayrılmaz parçası olan kumaşla farklı bakış açıları geliştirecek Şehrin Kemeraltı gibi UNESCO Dünya mirasına aday yerleşiminde bulunan pek çok tarihi yapı, sanatçıların kumaş yerleştirmeleri ile bezeniyor.

Türkiye dışında, Arjantin, ABD, Güney Kore, Hollanda, İspanya, Yunanistan, Sırbistan, İtalya, İngiltere, Macaristan, Almanya, Irak, Kıbrıs, Ukrayna, Suriye, İran, İrlanda'dan 57 sanatçı bienale katılıyor.

İzmir, arkeolojik verilere göre de dokuma alanında 7 bin yıllık bir geçişe sahip. İzmir, önemli tekstil firmaları, marka halinde gelmiş moda ve tekstil fuarları ile Türkiye'nin bu alanda istihdam edilen kişi sayısının da en fazla olduğu şehirlerden. Eserler Kültürpark'taki Atlas Pavyonu ve Pakistan Pavyonu, Agora Antik Kenti, Etz Hayim Sinagogu, Alga Çikolata Fabrikası'nda sergileniyor.

Vahap Avcılar, Binbir Gece Masalları, 180x250cm

Tatiana Villani, Tohum, Seramik, suni kürkür, poliüretan köpükler, ahşap, 18x33x27cm 2023

Küratör Nihat Özdal, Bienal mekanlarına dağılacak şekilde sergiyi 3 tema altında toparladıklarını ifade ediyor. Özdal, Bienali ile ilgili "Yavaşlık ve Zaman", "Dokunuş ve Duygu", "Bağlantı ve Sürdürülebilirlik" çatısı altında eserleri ziyaretçilerle buluşturacağı. İzmir'de Ulucak Höyük'te bulunan 8 bin yıllık dokuma malzemeleri, şehrin tarihte en eski tekstil merkezi olduğu yönünde güçlü kanıtlara işaret ediyor. Kumaşlar, toplumların yaşayışından sanatına, mitolojilerinden inanış sistemine pek çok bilgiyi barındırır. Bir kumaşa sarılarak dünya ile buluşan insan yine bir kumaşa sarılarak öteki dünyaya yolcu edilir. Doğunda ve ölümde yanımızda olan tek malzeme kumaştır. Arkeolojik olarak tekstil tarihinde güçlü bir imajı olan İzmir, bugün de hem fuarları, hem bu alanda faaliyette gösteren firmalarını ile önemli bir merkez

olmaya devam ediyor" diyor. Uluslararası Tekstil Bienali, tekstil sanatının yavaşlık, dokunuş ve bağlantı temalarını keşfetmek için bir platform sunacak. Yavaş tekstil hareketi ise günümüzde hızla yayılan bir felsefe. Bu Bienal, tekstil sanatının yavaşlık ve bağlantı temasını keşfetmek ve derinliğini deneyimlemek için bir fırsat sunuyor. Temasının "Yavaş Kumaş" sloganının ise "Yavaşla, Dokunuşa Odaklan!" olduğu Bienal'de sanatçıların el emeğiyle özenle yaratılan eserleri, izleyicilere tekstilin gücünü ve anlamını yeniden hatırlatacak.

İnsanlara, çevreye, hayvanlara saygılı bir kumaş şehri bizleri yalnız "yavaşlayarak" sarabilir. "diyen Özdal'ın bu gerçeğe bir araya getirdiği şekilde Vahap Avcılar'ın Neriman Polat'a bu alanda üretim yapan çoğu sanatçının işi var.

Gül Ilgaz, Geriye Katanlar, Kumaş, 2023

KATILAN SANATÇILAR

Carmen Imbach
Meghan Shimek
Rachel Hayes
Şakir Gökçebağ
Hye Ryung
Taewon Oh
Şükri Karakuş
Marina Velisioti
Ana Vujovic
Tatiana Villani
Mustafa Boğa
Eros Istvan
Gea Van Eck
Sedef Nur Merve Özбек
Tolga Akmermer
Sevil Duru
Gül Ilgaz
Nazan Azeri
Tuba Geggel
Tuba Büyükddoğan
Gülçin Aksoy
Suzan Batu
Bernia İleri
Pelda Aytaş
Hediye Usta
Meltem Şahin
Jochen Proehl
Tasnim Salih
Maria Sezer
Nancy Atakan
Neriman Polat
Sibel Gök
Güler Ataman
Onur Fendoglu

Serap Kanay
Nur Aydın Evrensel
Jovita Sakalaskaite
Özkan Alp (The Letter Atelier)
Nadide Acar Karaca
Elvan Özkavruk Adanır
Fehmiye Dilek Himam
Duygu Ebru Ongen
Corsini
Doğuşun Cadılar Kolektifi
Şölen Kıpöz
Melis Baloğlu
Derya İrkdaş Doğu
Dilek Himam
Elif Tekcan
Filiz Özbengi)
Özlem Kalmaz
Ekinakis
Yekatyryna Grygrenko
Yelis Özeriyüksel
Rami Alhajaj
Wafaa Wahb
Nasrin Yousefi
Ayfer Güleç
Hatice Gökçe
Shiva Khayat
Feghhi
Bürcu Teoman
Zehra Duyuruclu
Zeynep Balıkcı

MEKANLAR

Agora Ören Yeri
Atlas Pavyonu
Namazgah Hamamı
Vakıflar Konağı

Ets Hayim Sinagogu
Sabetaey Sevi Evi
Alga Çikolata
Fabrikası

Tekin olmayan insanlar mı mekân mı?

Salt'ta 29 Ekim'e kadar gezilebilen **Başka Kayda Rastlanmadı: Reşad Ekrem Koçu ve İstanbul**

Ansiklopedisi Arşivi sergisi, tarihçi ve romancı Reşad Ekrem Koçu'nun ömrünün büyük kısmını adadığı İstanbul Ansiklopedisi'nin yayımlanmamış bölümlerine ışık tutuyor. Koçu'nun anlatısı, İstanbul Ansiklopedisi ve sergi üzerinden kent ve mimarlık çerçevesinde bir okuma yapmak için mimar Cem Sorguç ile konuştuk.

BAHAR TURKAY
bahar.turkay@gmail.com

Birkaç farklı tarih anlatısı üzerinden yapılan birden çok İstanbul tarihi var. Bu sergideki nizamın dışında, tekinsiz bir İstanbul. İstanbul tekinsizlerin kenti mi? Sergiyi gezerken kente dair aklınızdan neler geçti?

Bu 'tekin' ve 'tekinsizlik' mevzusu bizim o zamana dair yaptığımız hikayeleştirmenin bugünkü tezahürü. O güne gittiğimizde tekin olmayarak bahsettiğimizi bugün muhtemelen çok daha güvenli bulabiliriz. O zamanki söyleme biçimi, kendi retorığı onu tekin-siz kılıyor. Ama bizim bugünkü tekin tarifimizle o günkü arasında bir fark var. Dolayısıyla ben tekin olmamasıyla değil de, daha çok gündelik ve ortalıkta yaşanan, mahrem olmayan hayatların bir tasviri olarak görüyorum Koçu'nun yazdıklarını.

Burada "Tekin olmayan insanlar mı mekân mı?" sorusu var. Bizim gibi mimari ve fiziki çevreye uğraşanlar özneyi fiziki mekân, yapı üzerinden kurgulayıp ondan sonra onun sosyolojik açılımlarına bakmaya gayret eder, yapı veya çevre üzerinden insan açması yapmaya çalışırlar. Ama Koçu'nun burada bize tarif ettiği, bizim anlamaya çalıştığımız ve bugün de daha tersinden bakmamız gereken durum toplumsal ve sosyal yapının fiziki tezahürü. Koçu'yu o bölgele- re çeken insan hikayeleri ve vakalar. İstanbul Ansiklopedisi bir fiziki bir mekan tarif ediyor, halbuki vakadan ve gündelik hayattan, Cerrahpaşa'daki köpekten veya falanca yerdeki ağaçtan yola çıkarak insanların tarif ediyor. Burada bir ters okuma var ve bu dönemin dışında da bir bakış açısı.

Dönem itibarıyle bakınca bu İstanbul ve memleket için de modern eşliğinde bir döneme tekabül ediyor. 1975'teki vefatına kadar, etkisi itibarıyla 19. yüzyılın sonundan gelen bir İstanbul profilinde bir 'flaneur' mevzusu çiziyor aslında. Yazdıkları sistemli ve akademik değil. Hatta surf bu yüzden akademik çevre tarafından kabul edilmiyor, öyle bir yazın içerisinde değil. Ama bir o kadar da kıymetli. Yürüdüğü, gördüğü ve izini sürdüğü gibi yazıyor zaten. Ne - alfabeysi saymazsak- ansiklopedik sistematik hazırlanmış ne de kendi yazma macerası öyle. (Walter Benjamin'de gördüğümüz 'flaneur' lüğe, sistemi olmayan gezinti mevzusuna eklenen iz süren bir hal, bir hafiyelik var.

Bu toplumdaki, İstanbul gibi bir yerde mahrem denilen şey mühim. Diğer bazı toplumlardaki kamusalı açılımla müsaade eden hareketler bizde yok. Bizde bir kamu, kamusal alan korkaklığı var malum. Bu hâlâ da var ve Gezi gibi bir sürü şey de bunun tezahürü. Bu ürkekliği, korkaklığı bir şekilde kamusalaya açan yegane şey de 19. yüzyıldaki biraz başlayan roman geleneği. O dönemde İstanbul romanlarına baktığımız zaman hepesinde mahrem edebiyatla açılıyor. Evlerin içine romanları girdik. Koçu bunun dışına çıkıyor, bunu yitiriyor, gündelik hayatı ve özneyi itekliyor. Bence tarihi itibarıyle birey ve kişi yapılmaması enteresan. Koçu'nun niye özne olmaya bu kadar uğraştığını bütüne bakınca görüyor insan.

"Tabii burada ciddi de bir melankoli de var. Bu modernizm, melankoli gibi bir takım temirlerim karşılamasıyla ilgili. Modernizm, melankoli, birey mevzusu çok trajik ve tarifli bir şey. Yapıya dair değil, tamamen kendini kaybetmek, o belleği yitirmek, boşluğa düşmek ve yok olmakla ilgili bir şey. Bu onun getirdiği bir melankoli. O ve dönemlerde bu melankoliyi modern şehirde, metropol yarı-

sı veya metropol diyebileceğimiz bir çok kent parçasında görüyoruz.

Küratöryel seçkinin önemli odaklarından biri Galata ve çevresi. Galata ve Beyoğlu, o dönem ve bugün neyi temsil ediyor ya da yaşıyor? İçeriğini ve yapımını üstlendiğiniz ve sunduğunuz HEY! Beyoğlu programı üzerinden sizin için nasıl bir yere oturduğunu da sormak isterim. Yarımadayı dışarıda tutarsak burası hep kenarda ve 'karşı' taraf. Ötlenen bir yer de. Saray Mevlevihane'yi bile karşı tarafa atıyor, yanında istemiyor. Eminönü'nden başlayıp Balat'a doğru giden o bölgedeki Venedik Mahallesi'ni saymazsak, daha sonraki yerleşimler ve yayımadada olmayacak bütün yerler karşıya yerleşiyor. Cenevizlilerin de yerleşimleri burası, Mevlevihane de, daha sonra bütün elçilikler de burada. Galata dolayısıyla hem kritik hem de gerilimli bir nokta. Çünkü yarımada- danın dışında daha kamusal, bir taraftan da yalnız yaşayan bir yer. Bir kere bir ticari liman. Koçu'nun da bahsettiği bütün bekar evleri de karşıda Halıç kıyısında. Bütün meyhaneler, gemicilerin yerleri, kerhaneler Galata'da. Dolayısıyla 'tekinsiz'lerin hepsi burada... Eğlence ve vaka da burada.

Ayrıca Galata, Taksim'e doğru giden bugün İstiklal dediğimiz Beyoğlu'nun hepsi zaten gerek işgal İstanbul'unda, gerek öncesinde ve sonrasında Batı'ya dönen, yeniliklerin ortaya çıktığı, hayata geçtiği nokta olarak belirliyor. Bu benim için başka bir bakış açısıyla burayı kıymetli yapıyor. Çünkü bu okumak aslında sadece İstanbul'u okumak değil, etkileşim içerisinde bütün memleketi okumakla aynı şey. Bir taraftan bizim hep söyleneceğimize Batılılaşma, Doğulu toplum gibi dinamiklerin hepsini aslında çok iyi bir şekilde burada deşifre edebiliyoruz. Koçu da bütün bu eğlenceyi burada buluyor. Burası onun için debedebeli, enteresan ve bereketli bir yer. Boşuna buralarda adınımlıyor. Burası bir yazar için de kıymetli bir yer. Onun dönemi itibarıyla, Peyami Safa gibi daha tutucu yazarları düşünürsek, onlar karşı taraftan bakarak burayı anlamaya çalışan ama bir yandan da bedenlerini o taraftan ayırmayan bir kuşak. Koçu biraz daha cesur. Yaşama tarzı da öyle. Arkadaşları, daha sonraki tanışıklıkları hep oraları mekân tutmuş insanlardır.

Beyoğlu da benim bu yüzden ilgimi çekiyor. HEY! Beyoğlu'nda da baştan beri yapılmaya çalıştığım, başta konuştuğumuz sosyal ve sosyolojik durumun mekânsal hikayesi. Toplulukların, insanların, gündelik hayatın, mesgalelerin üzerinden çevreyi algılamaya çalışsak. Yoksa daha üstlusal bir yerden veya daha akademik taraflıyla anlatmaya başlayabilirsin ama tersinden yapmak benim daha çok hoşuma gidiyor. Koçu'nun da yaptığı gibi...

Sergiyi ilgili söyle bir anlatımda va var: İstanbul'un geleceksel mahalle düzeninin dışında, görcekel daha 'serbest' yaşayanların arşivdeki izlerini takip eder. Bu anlatımdan hareketle, 'mahalle' yaşamın ve anlatıyla dahil olan 'serbest' yaşayanların, 'tekinsiz' unsurların kenti ve kent mimarisini ayrı ayrı nasıl şekillendirdiği konusunda neler söyleyiniz?

Mevcutta mahalle demek bir alle formülünü çağırştırıyor. Evli olacaksın, an-

nen-baban, çocuğun olacak... Bunun içerisinde başka birisinin ziyarete etmesini o toplum zaten istemiyor. Dolayısıyla bekarlar çatan atılıyor. Onlar da geldiklerinde oraya girmek istemiyorlar. Bu durumda metropolün tarifini de bu açıdan iledereyebiliriz. Şehrin nişlerini tutan belli bölgeler var. Bekarlar da belli yerler tutuyorlar buna göre. Bu Halıç'te de var Beşiktaş'ta da var. Beşiktaş Meydanı'nda Hayrettin Türbesi'nin olduğu yerin arka tarafında iskeleye doğru 40ardaki sahil yollarının genişlediği yıkımdan evvel bekar evleri var. İnsanlar, Köyiçi'nde yaşayan aileler korkuyorlar, o tarafa geçemiyorlar. Beşiktaş hiçbir zaman Fatih, Aksaray gibi meskenleşmemiş gerçi ama yine de yaşayanlar var. Ve bu insanlar bekarlar orada barınmasını diye her şeyi yapıyorlar. Cenevizlilerin de yerleşimleri burası, Mevlevihane de, daha sonra bütün elçilikler de burada. Galata dolayısıyla hem kritik hem de gerilimli bir nokta. Çünkü yarımada- danın dışında daha kamusal, bir taraftan da yalnız yaşayan bir yer. Bir kere bir ticari liman. Koçu'nun da bahsettiği bütün bekar evleri de karşıda Halıç kıyısında. Bütün meyhaneler, gemicilerin yerleri, kerhaneler Galata'da. Dolayısıyla 'tekinsiz'lerin hepsi burada... Eğlence ve vaka da burada.

Ayrıca Galata, Taksim'e doğru giden bugün İstiklal dediğimiz Beyoğlu'nun hepsi zaten gerek işgal İstanbul'unda, gerek öncesinde ve sonrasında Batı'ya dönen, yeniliklerin ortaya çıktığı, hayata geçtiği nokta olarak belirliyor. Bu benim için başka bir bakış açısıyla burayı kıymetli yapıyor. Çünkü bu okumak aslında sadece İstanbul'u okumak değil, etkileşim içerisinde bütün memleketi okumakla aynı şey. Bir taraftan bizim hep söyleneceğimize Batılılaşma, Doğulu toplum gibi dinamiklerin hepsini aslında çok iyi bir şekilde burada deşifre edebiliyoruz. Koçu da bütün bu eğlenceyi burada buluyor. Burası onun için debedebeli, enteresan ve bereketli bir yer. Boşuna buralarda adınımlıyor. Burası bir yazar için de kıymetli bir yer. Onun dönemi itibarıyla, Peyami Safa gibi daha tutucu yazarları düşünürsek, onlar karşı taraftan bakarak burayı anlamaya çalışan ama bir yandan da bedenlerini o taraftan ayırmayan bir kuşak. Koçu biraz daha cesur. Yaşama tarzı da öyle. Arkadaşları, daha sonraki tanışıklıkları hep oraları mekân tutmuş insanlardır.

Beyoğlu da benim bu yüzden ilgimi çekiyor. HEY! Beyoğlu'nda da baştan beri yapılmaya çalıştığım, başta konuştuğumuz sosyal ve sosyolojik durumun mekânsal hikayesi. Toplulukların, insanların, gündelik hayatın, mesgalelerin üzerinden çevreyi algılamaya çalışsak. Yoksa daha üstlusal bir yerden veya daha akademik taraflıyla anlatmaya başlayabilirsin ama tersinden yapmak benim daha çok hoşuma gidiyor. Koçu'nun da yaptığı gibi...

Sergiyi ilgili söyle bir anlatımda va var: İstanbul'un geleceksel mahalle düzeninin dışında, görcekel daha 'serbest' yaşayanların arşivdeki izlerini takip eder. Bu anlatımdan hareketle, 'mahalle' yaşamın ve anlatıyla dahil olan 'serbest' yaşayanların, 'tekinsiz' unsurların kenti ve kent mimarisini ayrı ayrı nasıl şekillendirdiği konusunda neler söyleyiniz?

Mevcutta mahalle demek bir alle formülünü çağırştırıyor. Evli olacaksın, an-

çok önemli olduğunu ve yerlerinden oynanamaması gerektiğini düşününlerdim. Çünkü o bahsettiğimiz çoklu belleğin, etkileşimin içerisindeki en kıymetli şeylerden biri çadır beyle haftada bir kurulan pazarlar misali kentte ve hafızada kapladığı alanı ve kurcaladığı zamanı önemsiyorum.

Koçu'nun sergide mimarlara yazdığı mektuplar var ve mimarlar da ona yazarken yalnızca bilgi/ belge istemiyor, aynı zamanda görüş ve önerilerine de danışıyorlar. Bu ilişkiyle ilgili ne düşünüyorsunuz? Çok güzel ve enteresan bir ilişki. Birtakım veriler istendiğini duymuştum ama mesela Sedat Halkın Eldem'in yardım etmek maksadıyla kendi antetli kağıdıyla yazdığını ilk defa sergide gördüm. Sedat Hakkı Eldem, "Kurucuşme'deki Ethem Paşa Yahisi ile ilgili yazmışsınız, onunla ilgili herhangi bir şey isterseniz bende var" diyor. Çünkü o sırada Sedat Hoca da yarlıları, Boğaz'ı çalıyor, Akademi'de dersini veriyor ve Koçu'yu da takip ediyor. Diğer taraftan Cihat Burak da yardım istiyor. Cihat Burak kıymetli bir ressam olmakla beraber Akademi mimarlarından ve o da bir korumayla, restorasyonla uğraşiyor. Restorasyon ve eski eserlerde restitüsyon aşaması dertli bir şey. Karar vermek, bir dönem tercihi yapmak gerekir. Yapılarda tarihi korumada böyle ince bir çizgi vardır. Burak da bir yapı ile ilgili tereddütte kalmış, "Ne düşünürsünüz?" diye sorup yardım istiyor. Bu inanılmaz bir sacayağı. Yapı meselelerinde mimar sorar mı diye düşünülür ama herkesin bir uzmanlığı var. Yapının fiziki olarak kente yer alması başka, hafızası, hikâyesi başka... Fiziki olarak birçok yapı belli bir süre sonra devamlılığını sağlamakta güçlük çeker. Somrasında onu devam ettirmek gücü, dönüştürmek lazım. Bu ince bir denge ve hem akademik olarak hem pratikte kendi başına bir uzmanlık. Ama elbette hafızasını güncellemek, en azından muhafaza etmek gerek.

Önemli olan insanların aklında kalan. Hafıza ilişkisi doğrudan çalışmıyor, çok dolaylı çalışıyor. Mekânsal hafıza da öyle, bir bağlamla tarifi. Yanındaki, yöntü, yolu gibi bir şey olması gerekiyor. Yapıyı o bağlamın içinde değerlendirilmekte kıymet var. Genelde yapılan koruma yanlış o onu objektiflemekte ilgili. Bunun çok kötü sonuçları da olabilir. Korumaya çalışırken yabancılaştırma mevzusu da böyle.

Balkaçları üzerinden örneklemeye yapacak olursak; şehrin zaman içinde bazı ihtiyaçları doğuyor ve o ihtiyaçları da bazı kararları taşıyor yamında. O kararların yanlışlığı, doğruluğunu değerlendirmek de zamanında mümkün olmayabiliyor. Geriye dönük olarak o zaman fayda dediğin şey bugün zarar olarak önüne gelebiliyor. Koçu'nun da yaptığı gibi...

Sergiyi ilgili söyle bir anlatımda va var: İstanbul'un geleceksel mahalle düzeninin dışında, görcekel daha 'serbest' yaşayanların arşivdeki izlerini takip eder. Bu anlatımdan hareketle, 'mahalle' yaşamın ve anlatıyla dahil olan 'serbest' yaşayanların, 'tekinsiz' unsurların kenti ve kent mimarisini ayrı ayrı nasıl şekillendirdiği konusunda neler söyleyiniz?

Mevcutta mahalle demek bir alle formülünü çağırştırıyor. Evli olacaksın, an-

1958 yıkılmaları sırasında Karaköy Meydanı Salt Araştırma. Fotoğraf ve Kartpostal Arşivi

Pergeller, Şişeler, Fanuslar, Zincirler

Ali Artun'un yıllar içinde çalıştığı şakül, makas, mengene, pergel, kum saati gibi aletleri bir araya getirerek oluşturduğu assemblajlarını sunan sergisi **Hayalperest Mimarlık: Özgür Aletlerin Mimarlığı** SODA Galerisi'nde izleyiciyle buluşuyor. Serginin hemen öncesinde İletişim Yayınları'ndan çıkan aynı adlı kitap ise işlevlerinden arınarak özgürleşen aletlerin yarattığı bir dizi mimarlık eserini içeriyor.

ABDULLAH EZİK
abdullah ezik@gmail.com

Makas, 40x25x55, 2021

Sergiyle eş zamanlı olarak İletişim Yayınları'ndan çıkan aynı isimli kitap ise 'işlevlerinden arınarak özgürleşen aletlerin yarattığı bir dizi mimarlık eserini ve onların arkasındaki hayalperest mimarlık geleneğinin, özerklik geleneğinin tarihine ilişkin bir panoramayı içeriyor'. Mimari, asırlar öncesinden günümüze insan hayatının en önemli unsurlarından birisi olarak değerlendirilebilir. Gündelik yaşamdan iş hayatına, eğitimden sağlığa,

hemen her şeyin kendi içerisinde bir mimarisi, bir bütünlüğü vardır. Bu anlamda mimari salt yapısal değil, aynı zamanda anlamsal olarak da önemli bir unsur olarak düşünülebilir, hayatın hemen her alanında kendisine geniş bir alan açtığı ifade edilebilir. Ali Artun da **Hayalperest Mimarlık: Özgür Aletlerin Mimarlığı**'nda bu durumun altını çiziyor. Mimari, malzemeye içerdiği, anlam ile formu birleştiren çok geniş bir başlıkta kusatılıyor. Artun, sergisinde 'mimar-

lık' düşüncesinin peşinden giderken ortaya sınırları zorlayan, gerek fiziksel gerekse düşünsel anlamda izleyiciye yeni kapılar açan bir yapı inşa etmeye özen gösteriyor. Malzeme olarak mimarlığın temel araç gereçlerini kullanan Artun, değerlendirdiği tüm bu unsurlar üzerinden ortaya âdeta yeni bir mimari yapı çıkarıyor. Üst üste birbirinden makaslar, plaklar, ipler, kelepçeler, matkap uçları, pergeller ve daha birçok malzeme, nihayetinde ortaya üç boyutlu eserler çıkarırken mevcut denklemleri de aşıyor ediyor, izleyiciye yeni bir yoldan gidildiğini hatırlatıyor. Alışlagelik kalıplar tek tek yıkılarken normal şartlarda bir araya gelmeyen birçok unsur yan yana getiriliyor, yeni bir anlamsal örgü meydana çıkarılıyor.

Gündelik hayatın sınırları içerisinde her biri temel bir amaca hizmet etmek ve insanlığı için bir açığı gidermek, ölçü almak, hesap yapmak, birtakım işleri daha kolay hale getirmek gibi temel ihtiyaçlara hizmet eden pergeller, şişeler, fanuslar, zincirler, cubuklar Ali Artun'un elinde mevcut bağlamlarından kopararak yeni bir amaç uğruna kullanılıyor. Artun, asıl işlevlerinden kopardığı tüm bu araç gereci bir tür özerkleşmeye tabi tutuyor ve onları bir bütün olarak ele alıyor. Bir araya gelen tüm bu alet edevatın istlendiği yeni özerk durum, onları artık birer kullanılmı objesi olmaktan uzaklaştırıyor ve mimari üzerine, sanat üzerine, gündelik sanat ile ilişkisi üzerine yeni açılımlar geliştiriyor. Artun'un kendi sanat anlayışı üzerinden inşa ettiği bu yeni denklemler, 'form' düşüncesinin ne derece göreceli ve değişken olduğunu da açıkça ortaya koyuyor.

Anlam, anlamı aramak, bir anlam inşa etmek kadar mevcut anlamları/mânaları yıkarak yeni bir dünya tahayyül etmek de sanatın merkezinde yatan düşüncelerden birisi olarak değerlendirilebilir. Bugüne kadar sanatı ve sanat düşüncesini gerek teorik gerekse pratik boyutlarıyla ele alan çalışmalar gerçekleştiren Ali Artun, **Hayalperest Mimarlık: Özgür**

Mahpusta Bile Direniş

Görülüşdür Kolektifi ile Redfotoğraf Grubu'nun hazırladığı **Karanlıkta Kahkaha** adlı sergi içerlerinde yazarların, şairlerin, ressamların, mimarların yer aldığı mahpuslar ile farklı coğrafyalarda yaşayan fotoğrafçıların çalışmalarını bir araya getiriyor.

ABDULLAH EZİK
abdullah ezik@gmail.com

Uzun yıllardır politik mahpuslar ile dayanaşan Görülüşdür Kolektifi ve objektiflerini sık sık sosyal sorunlara çeviren Redfotoğraf Grubu'nun hazırladığı **Karanlıkta Kahkaha** başlıklı grup sergisi Karşı Sanat'ta izleyicilerle buluşuyor. Hapisteki ressam, yazar, şair ve mimarlar ile farklı coğrafyalarda yaşayan fotoğrafçıların imgelerini ortak bir paydede buluşturan sergi, hayat ile sanatın ne derece iç içe geçebileceğini farklı noktalardan ön plana çıkarıyor. Türkiye'de siyaset ile sanat, gündelik yaşam ile politika farklı dönemlerde farklı şekillerde iç içe geçmiş ve ortaya kimi zaman birbirlerine paralel gelişen kimi zaman ise birbirleriyle çatışan bir yapı çıkmıştır. Günümüz Türkiye'sinde binlerce yazar, şair, ressam ve mimar, çeşitli politik nedenlerle mahkûm olarak hapisanelerde tutuluyor. Özgürlük, eşitlik, adalet ve adil yaşamla talepleri görmezden gelinen tüm bu mahkûmlar, içinde bulundukları olumsuz koşullar ve imkânsızlıklara rağmen yazmaya, çizmeye, üretmeye devam ediyor. Bir noktada bu tutku, tüm olumsuzluklara karşın ıretme arzusu onları 'içerisi ile dışarısi' arasında bir noktada diri tutuyor. Karşı Sanat'ta gerçekleşen **Karanlıkta Kahkaha** da işte gücünün tam olarak buradan, bu direnme arzusundan alıyor.

Karanlıkta Kahkaha, direnişe ismiyle başlayan, tüm olumsuzluklara rağmen mücadele azminden vazgeçmeyen; yapılan tüm kötülüklerde, yaşatılan tüm sıkıntı ve zorbalıklara karşın boyun eğmemeyi öncülükleyen sergi olarak tahayyül edilebilir. Ortada alabildiğine

genişleyen bir karanlık varken dahi kahkahamın altını gizen, mücadelemizin tüm bu insanları bir araya getiren en önemli direnç noktası olduğunu haykırarak başlık, serginin özünü de içerisinde barındırıyor. Zorlu hapisshane koşullarında, kimi tecritte kimi koğuştta hayal etmesi dahi güç şartlar altında üretmeye çalışan ve sergide işleriyle yer alan bütün isimler, dünyaya kendilerine özgü bir mesajla "Merhaba" diyor ve bir hatırlatmada bulunuyor: İnsan, mücadelesinden hiçbir zaman vazgeçmez ve sanatçı, mücadelesini işiyle ölümsüz kılar, herkes için bir direnç kaynağı olur.

Sergi, Görülüşdür Kolektifi ile Redfotoğraf Grubu'nun geçtiğimiz yıllarda Karşı Sanat'ta gerçekleştirdiği içeride – Dışarıda ve Özgürlüğün Sesi başlıklı sergilerin yeni bir halkası olarak değerlendirilebilir. Büyük bir kararlılıkla gerçekleştirilen, farklı coğrafyalardan, kültür ve anlayışlardan mahkûmların bir direnç arayışı etrafında birleşen bir sergiler, aynı zamanda unutulmayışın, bir farkında oluşun sembolü olarak da düşünülebilir. Öyle ki söz konusu bu sergilerde hapisanelerde bulunan sanatçıların kadınları, çocuklardan emekçilere, müteahhirlere LBGTI+ bireylerine kimse unutulmaz. Bu zenginlik serginin anlamını derinleştirdiği gibi işlere de farklı değerler katar.

İçerisi ile dışarısını ortak bir imge arayışı içerisinde bir araya getiren **Karanlıkta Kahkaha**, kişinin içerisinde bulunduğu durumu dışa vurmak için sembollerden ne derece güçlü bir şekilde yararlanabileceğini de açıkça ortaya koyuyor. Bambaşka üretim pratikleri içe-

Adem to Franssa, 2017

risinde iş üreten sanatçılar, yazar, ressam ve şairler, sergide yer alan işlerinde bir yandan uzun yıllardır içerisinde buldukları zorlukları dışa vururken diğer yandan bunu evrensel normlar üzerinden ifade ederler. Böylece bir noktada kişisel olan ile evrensel olan iç içe geçer, ortaya zamanı ve mekânı aşan bir durum çıkar. Oldukça geniş bir kapsam ile hareket eden Karşı Sanat, galeri alanını salt ressam, mimar, fotoğrafçı ve sanatçılara değil, aynı zamanda karikatürist, yazar ve şairlere açarak farklı disiplinlerin ortak bir amaç uğruna bir araya gelmesine de zemin hazırlar. Neredeyse tüm sınırları ortadan kaldıran bu arzu, sanatçılara zihinlerindeki düşünceleri dışa vurabilmeleri için alabildiğine özgür bir ortam sunar. Nihayetinde içerisi ile dışarısi arasındaki bu ilişki, Karşı Sanat'ın çağrı metninde de açıkça kendisini hissettirir: "İşte

Aletlerin Mimarlığı'nda şairsel, hayalgücüne dayalı ve oldukça gizemli bir dünya inşa ediyor. Sınırları alabildiğine muğlak olan bu dünya, bir yandan karanlıktan beslenen bir diğer yandan aydınlık dünyanın tüm yapı unsurlarını içerisinde barındırıyor. Sözcügelimi zamanın nöbetçisi olan rengarenk kum saatleri, Artun'un elinde içerisinde kaosu da barındıran tekinsiz bir forma bürünüyor (*Aion Döngüsel Zaman Robert Fludd'a atfen*, 2022, kum saati, 23x25x52). Bir başka örnekte ise birbirlerine eklenmiş ahsap ayakkabı kalıpları; çoğulluğun, çoğul olmanın her zaman güç demek olmadığını hatırlatıyor (*Gezinti*, 2023, ahsap ayakkabı kalıbı, 33x40x105). Artun böylelikle ele aldığı malzeme ve onları kullanma biçimi ile yeni anlamlar/mânâlar üretmeyi başarıyor ve böylece kendisine özgü, mimariden hareket eden ancak anlam dünyasını giderek genişleyen bir yapı inşa ediyor.

Şiirsellik, hayal gücü ve gizem, Ali Artun'un yakın dönem işlerinin önemli bir parçası olarak ele alınabilir. Ortada hep bir arayış ve arayışın peşinden gitme durumu söz konusu. İşlerdeki yoğunluk da, eklenlenen her bir parçada değişen formlar da, malzeme çeşitliliği de bu durumun göstergesi. Artun, inşa ettiği her bir assemblajda farklı tip bir malzeme kullanırken her bir işin bir diğerinden daha farklı olmasına ve biricikliğine de dikkat ediyor. Sözcügelimi ne malzeme ne form ne de yapı hiçbir işte/durumda telkar etmiyor. Bir iş kum saatleri üzerine kuruluyken diğerinin merkezinde plaklar yer alıyor, bir başka işte çıpa ön plana çıkarken bir diğerinde alüminyum, tel ve cam üzerinden bir eser üretiliyor. Bu tekrardan kaçınma hâli Artun'un işlerini hem keskin bir şekilde birbirinden ayırıyor hem de kendisinin ne derece geniş bir malzeme skalasına çalışabileceğini ortaya koyuyor.

Ali Artun'un 2021-2023 arasında ürettiği işleri bir araya getiren sergisi 21 Ekim tarihine kadar görülebilir.

Taner Ceylan, Turunç Citrus, 2002, Tuval üzerine akrilik Acrylic.

OMM'nin kurucusu Erol Tabanca Koleksiyonu'ndan bir seçki ile hazırlanan serginin kavramsal yönünden ve formal yaklaşımdan söz eder misiniz? İki Güneş Altında sergi ismi olarak hem insanlığın derin tarihinden gelen mitolojik anlatıları canlandıran hem iklim krizi etrafında bugün içinden geçmekte olduğumuz çağın aciliyetlerine dair bir söylemi; yerkürenin koşullarını ve kaynaklarını zorlarken gelecek var sayılarımızın öte gezegenlere taşınmasına dair spekülâtif ufuklar açan bir imge. Bu çerevenin şekillenmesinde rol oynayan ilki unsur OMM binasının mimarisi ve sunduğu optik ve bedensel deneyim. Güneş ışığı ile kademeli ve kesintili bir ilişki sunan binanın yüzeyindeki yatay ahsap blokların yarattığı çoklu gölgeler, yansımalar ve ışık kırılmaları ile sanki mimari güneşi kendi içine süzerek alıp bölüyor, çoğaltıyor, çoklu yansımalar yaratıyor. Güneşin kırılarak çoğalmasına dair bir düşünce burada başladı. İkincisi de, Erol Tabanca Koleksiyonu'nda yer alan eserler arasında resmin meca olarak ön plana çıkması ve aklım, gözümü çelen ilk eser grubunda deniz kenarı, sahil, su kıyısı, suda hareket eden bedenler ve kumsal betimlemelerinin ağırlıkta olduğu resimlerin bir araya gelmesi oldu. Resim mecrası söz konusu olduğunda, resmin ışıkla kurduğu temel ilişki ön plana çıkıyor. Aslında ütöpk bir uğraş olarak güneşin yüzüne değişimi taklit etmeye, yeniden üretmeye yönelik bir uğraş olarak tanımlanabilir resim, sergideki tüm eserleri küçük güneşler olarak görebiliriz, binlerce güneşten bahsetmek mümkün.

Serginin ismi nasıl bir anlatıya ev sahipliği yapıyor? A.S.: Amaçladığımız izleyicilerin katkısıyla çoğalabilecek çoklu anlatılar çağırabilecek güçte ve sadelikte, belki bir kavram âşaha sahip, davetkar bir imge ve açılımlara açan yaşam bilgisine kulak var. Bunların ilki, serginin tümünü kapsayana, güneşle olan hem biyolojik hem kültürel bağlarımız ve bunun bir 'öyküleme dürtüsü' olarak ifade buluşu. Burada 'biz' derken tüm yaşam formlarını içeriyoruz. Biyolojik düzeyde türlerin yaşaması ve evrileşmesibilimesi için güneş ışığı temel enerji kaynağı. Evrim teorilerinin merkezinde, taklit ve direnç stratejileri içeren, birbirine veya çevreye öykünme/uyumlanma süreçleri bulunuyor. Sadece insanlığı ele alrsak ve kültür terimini en geniş anlamıyla düşünelim, elektriktan nükleer enerjeye, iPhone ekranlarından tuval üzerine yaptığımız resimlerde ve dillerimizde güneşe öykünen,

onu taklit etmeye çalışan bir şeyler var, hem ısı hem ışık hem de yaşam enerjisi kaynağı olarak. Burada antropolojik bir değişmez olarak teknik ve büyü ilişkisine dokunmak mümkün. Bedenden dile, teknığe ve kültüre uzanan büyüle bir spektrumda yer alıyor güneşe öykünme fikri, ve sanat ile kurduğumuz ilişkiyi doğa ve gerçeklik ile kurduğumuz ilişkiyle devamlılık içinde düşünmeye olanak açıyor.

Sergi, gökyüzünde iki güneş oluşuğünün mitolojik ve spekülâtif varoluşu üzerinden çift yönlü bir dualite taşıyor. Bir madalyonun çift yönlü gibi adlandırabileceğimiz anlatıyı nasıl kurguladınız? Serginin mümkün olduğunca kaleydoskopik biçimde, yeni imgelerin türmesine olanak veren bir aygıt gibi işlediğini umuyorum. Müzenin üç katı arasında dolarken ufak perspektif değişimleriyle sorunuzda bahsettiğiniz ikiliklere birçok mercekten bakmak mümkün. Bir yandan küresel ısınma gündemi güneşin aydınlık ve karanlık yüzlerini birlikte gördüğümüz bir zamana işaret ediyor, diğer yandan tarihsel olarak moderniteyi tanımlayan ikiliklerin temeline yatan, insanlığın en büyük düşleri ile en derin korkularını temsil eden, mitolojik ve bilim-kurgusal bir imge.

Aydınlık ve karanlık ikiliğinin yanına bir başkasını daha koymak mümkün, gerçek güneş ile sahte güneş. Bu optik fenomenlerde karşılaşılan bir tekrar, kopya, taklit, yanılsama boyutu içeriyor ve estetiğe geçiş sağlıyor. Gerçek ve kopya arasındaki ilişki sanat tarihsel açıdan muazzam okumaların yolunu açıyor. Özellikle aralarındaki hiyerarşiyi kaldırdığımızda, taklit ve öykünme süreçlerine hem biyolojik hem kültürel yaratıcılığın temel unsuru olarak hak ettiği yeri verdiğimizizde. Merceği değiştirip bir de suradan bakmayı önerceğim: Moderniteyi tanımlayan ikiliklerin merkezi konumda biricik bir güneşin etrafında dönme bu gezegendeki gece-gündüz ayırımı ile başladığını varsayabiliriz. Bir değil, iki güneş etrafında dönsedyik yaşam koşullarımız nasıl değişirdi? Eğer iki veya daha fazla güneş olsaydı tek tanrıh dinlerin ve onlara öykünen siyasi biçimlerin kaderi ne olurdu?

Erol Tabanca Koleksiyonu'ndan seçerek oluşturduğunuz seçki dediğimiz isimlerden, disiplinler arası yaklaşımlardan söz eder misiniz? OMM binasının güneşle kurduğu kesintili, geçiren ilişkinden ve işi çoğaltarak, bölerek yansıtın özelliklerinden bahsedebiliriz. Buradan yola çıkarak ışığın temel rol oynadığı bir dizi eser

Bu bazen tuvalin veya kağıdın iki boyutlu alanında güneşin doğaya değişimi yakalamaya çalışan eserlerde ifade buluyor, Etel Adnan'ın doğa tasvirleri veya Komel'in manzara unsurları içeren bazı tabloları gibi; Sabri Berkel'in ya da Ferruh Başağa'nın soyut çalışmalarında izleyebildiğimiz örnekleri var. Bazen ise ışığın hareketiyle canlanan, etkileşime giren eserler var, Zoe Paul'un resim ile heykel arasında konumlandığını düşündüğüm, seramik boncuklardan oluşan, ışığın açısıyla çoğalan gölgeleriyle birlikte algılanan eseri veya İlhan Koman'ın *Gezinen İhtiyar* heykeli. *Kıyı Sahnesi* başlığı altında bir araya gelen eserler ise yüzüyle aşan bir döneme yayılıyor, burada disiplinler arası olduğu kadar trans-tarihsel diyebileceğim bir yaklaşıma benimsedim. Herhangi bir eserin aynı zamanda dönemine dair bir belge, bir sanatçının jestlerinin kaydedişen inkar süzlemelerini – iklim değişikliği inkarcılığı gibi- ve yükselen şiddet siyasetsini veya post-halkaratik resmî ile Hoca Ali Rıza'nın 1911 tarihli İstanbul manzaraları böyle bir mercekten birlikte değerlendirmek mümkün. Mehmet Güleriyiz'in müthiş hareketli, perspektif kaymalarıyla yüklü *Aynı Rüzgar* tablosu ile Ken Matsubara'nın *Bardaktaki Fırtına* yerleştirilmesi birbirine benzer bir denge kayında buluşabiliyor: Coşku dolu bir yelken tasviriyile depremin getirdiği zemin kaybını bir arada duyusatabilmeyi önemsemedim, çünkü hayat da bunları yan yana koyuyor.

Sergide aynı zamanda iklim krizinden de söz ederek, geçen ay BM Genel Sekreteri Guterres'in de bahsettiği gibi küresel ısınma değil küresel kaynama gibi sıcaklığın yaşamsal tehditlerinden söz eden bir yaklaşım izleniyor mu? Evet, ama tehditten bahsederken tam olarak kimin tehdit edildiğini anlamak, yeni evrim olasılıklarını ve ihtiyacı duyulan siyasi yaratıcılığı da düşünmek gerek. Bunu özellikle *Kıyı Sahnesi* adımı verdiğim ikinci katta izlemek mümkün. Bu sergiyi hazırlarken 2023 yazının kayda geçen en sıcak yaz olacağını tahmin etmiyordum, bazen gerçek kurmacayı geride bırakıyor. İki güneş fikrinin spekülâtif açılımlarından biri, daha fazla sıcak ve daha fazla ışığın ne anlama geldiğini düşünmek. Son yıllardaki okumalarımız antroposen çağını eleştirel olarak düşünmeye ve tanımlamaya çalışmakta ilgiliydi. Lynn Margulis'in kuramından, nesne yönelimli ontolojiden, Tim Morton'un karanlık ekoloji kavramından, Donna Haraway'ın

çoklu faillerinden, doğakültür bütünlüğünden ve Anna Tsing'in 'üçüncü doğa' kavramından yola çıkarak kurduğum bir bağlam var. Artan sıcaklık, artan friksiyon ve artan yoğunluk demek, temel fiziksel süreçler üzerinden hem estetik hem canlı biçimlerin sınırlarının muğlaklaştığı bir ortama işaret ediyor. Sergide yer alan İnci Eviner, Burcu Yağcıoğlu, Tayfun Erdoğan, Guido Casaretto ve Gizem Akköyunoğlu gibi sanatçıların yapıtlarını bu mercekten okuyabiliriz: ben ve öteki arasındaki sınırları eridiği, biçim ve ortam arasındaki ayırışımın muğlaklaştığı, türler arası hızlı evrim olaylarının yaşandığı, belki insan içinde yaşanmaz hale gelen, ancak başka, yeni ve dirençli türler için uygun yaşam koşullarının bir araya geldiği, geleceğe doğru uzandığını hayal ettiğim eserler. Muğlaklaşan sınırlardan bahsettığımızda bana tepkisel olarak gelişen inkar süzlemelerini – iklim değişikliği inkarcılığı gibi- ve yükselen şiddet siyasetsini veya post-halkaratik fenomenini, gerçek ile kurmaca arasındaki ilişkinin karmaşıklıkla halelerini de bu mercekten anlayabiliriz.

Işık ve güneşin çeşitli kültürlerde aydınlanma ve bilgelik olarak tasvir edildiği bilinir. Mitolojik bir yaklaşım ile böyle bir dönemde serginin aynı zamanda bir aydınlanma yaklaşımını sunduğundan söz edebilir miyiz? Aydınlanma yerine bir 'yeniden buluşma' yaklaşımından bahsetmeyip tercih ederim. Bilim ve teknikle fethettiğimizi sandığımız doğa bize aslında hiç de dengeli, sabit, bilinebilir bir şey olmadığını hatırlattığında statükoya tutunmak yerine doğanın büyüsinün yeniden keşfetmek mümkün. Sergi metnindeki kadim mitolojiler bize bunu anlatıyor: Maya inanışında gökyüzünde iki güneşin olduğu dönemler insanlık için istrahar dolu, uykusuzluktan, açlık ve sıcaktan ölüp gittikleri bir zamanı tasvir ediyor; bugünden çok da uzak değil. Taussig'den okuduğum bir başka mitolojide ise İka yerlilerine göre güneş henüz kalkmadan dünya ateşböcekleriyle aydınlanırmış. Kısık, titreşen, hareketli ve sürekli bir alacakaranlık tasvir ediyor. Tek bir güneşin biricik aydınlığı ve merkezietine karşı olarak çoğulcu ve değişken bir alacakaranlık koşulu hayal edebilir miyiz? Bildiklerimizizin-bilebileceğlerimizizin sınırları kabul edilecek gönlüllü bireylerle ve toplumlara dönüştürülebilir miyiz? Bunların bugün ciddiye alınmaz gereken sorular olduğunu düşünüyorum, sanat da bizi doğa, güneş, toluğden, Tim Morton'un karanlık ekolojisi kavramından, Donna Haraway'ın

Nereye gidiyor bu gemi?

Frat Arapoğlu

Cihat Aşkın

Ayça Atikoğlu

Kemal Aydoğan

Yahşi Baraz

Saruhan Doğan

Aydın Dorsay

Cem ERCİYES

Mustafa Horasan

Osman Nuri İyem

Hasan Bülent Kahraman

Yekta Kapan

Beral Madra

Ferit Özman

Tilbe Saran

Yusuf Toktak

Türkiye'de son dönemde yaşanan felaketler, gittikçe büyüyen ekonomik kriz ve belirsizlik ortamı içerisinde kültür-sanat dünyasının en önemli sezonu olarak bilinen sonbahar geldi. Alanında uzman sanat profesyonellerine yeni sezona dair öngörülerini sorduk.

ŞİLAN ÇETE
silan@artdogistanbul.com

Türkiye'nin son dönemde yaşadığı deprem felaketleri, tüm toplumu her anlamda derinden etkileyen seçim ve sonuçları, süregelen ve daha da derinleşen ekonomik kriz, devam eden gerilim krizi ve yansımaları, bir de yadsınmayacak barınma krizi ile birlikte ülkede var olan sorunlar ve belirsizlik içerisinde sonbahar geldi. Sonbahar kültür-sanat dünyası için hareketli bir sezon olarak bilinir. Alanında önemli isimlerle kültür-sanat sezonunda yakın geleceği yorumlamaları istedik; tüm bu veriler ışığında nasıl bir resim çizdiklerini sorduk. Gelen cevaplardan ülkede yaşanan tüm bu olumsuzluklara rağmen iyimser olmak, mücadeleden vazgeçmemek, örgütlenmek ve ne olursa olsun geleceğe umutla bakmak gerektiği sonucuna ulaşıyoruz.

“İfade özgürlüğü problemi damı” FIRAT ARAPOĞLU

Küratör, sanat tarihçi

Her şeyden önce genel seçimler, üst-belirleyen olarak siyasetten yeni yaşamı nasıl dizleyen edeceğinin belirlenmesi açısından oldukça önemliydi ve elbette, major ya da minor çağdaş sanat etkinliklerinin bundan bahışını kalmış düşünilemezdi. AKP'nin bir otoriter parti-devleti olduğunun ve muhalefeti sonuna kadar sındırmeye çalıştığının artık gizli bir ajanda maddesi olmadığı görülmüştür, sanırım. Öte yandan hükümet her daim söylediklerinin tam tersini yapmaktada oldukça mahir; nitekim başkanlık seçiminin ikinci turundan önce 19 Mayıs 2023 tarihinde İstanbul Modern Sanat Müzesi'ne bir ziyaret gerçekleştirilen Cumhurbaşkanını, “Sokaklarımızın ateşe verilmesinden, edep ve insanlık sınırları aşan hakaretlere vardına kadar her yola başvururlar. Farklı düşünen sanatçılarımızı tehdit ediyor. Üzerlerine mahalle baskısı kurarak, bir korku iklimi oluşturarak bu insanları sındırmeye çalıştılar. Ülkemizi, milletini hasta doğrudan sanatçılarımızın hayrına olan işlerle bile maale-

sef bu hoyrat tavırlarından vazgeçmediler”, sözleriyle yarattığı gerilimdeki niyetini ortaya koymaktan yine kaçınmamıştır. Bu ziyaretinde Mehmet Nuri Ersoy, Fahrettin Altun, İbrahim Kalın, Bülent Eczacıbaşı, Ferit Şahenk ve Serdar Bilgili de kendisine eşlik etmekteydi.

Türkiye'de ifade özgürlüğünün bir problem olarak devam edeceği ve bunun ülkenin çağdaş sanat ortamı üzerinde caydırıcı bir etki yaratacağı gayet açıktır. Son dönemde böyle bir tartışma İstanbul Kültür Sanat Vakfı danışma kurulunun Defne Ayas'ın 2024 edisyonun küratörü olarak önerdikleri kararını hiçe sayılarak, İstanbul Bienali'nin küratörü olarak Iwona Blazwick'in atanması ile ilişkin tartışmalarda sürüyor. Bu tartışma esasen sansür ve sanatsal özgürlük iddiaları etrafında dönmektedir. Blazwick'in, Whitechapel Galerisi direktörlüğü sırasında Wojciech Pedzich sergisini, potansiyel siyasi hassasiyetlere ilişkin endişeleri gerekçe göstererek iptal ettiği iddia edilmiştir. Bu ister istemez Blazwick'in İstanbul Bienali'nin küratörlüğünü yaparken sanatsal özgürlük ve bağımsızlık ilkelerini koruyup koruyamayacağı konusunda endişelere yol açmıştır.

Ayrıca, eleştirmenler Blazwick'in küratör olarak atanmasını, İstanbul Bienali'nin –aslında son edisyonlarda her daim olduğu gibi– gittikçe daha muhafazakar ve hükümetle uyumlu bir yaklaşıma yönelmesinin bir devamı olduğuna inanmaktadır. Eleştiriler, siyasetle yakın çalışabilen bir küratörün seçilmesinin bienalin eleştirel ve ilerici sanat adına bir platform olarak itibarnı zedelediği noktasında örtüşmektedir. İKSV'den –ya da Türkiye'deki herhangi bir kurumdan– seffaf olmasını beklemekteyiz, içinde bulunduğumuz siyasal, ekonomik ve kültürel iklimde ancak bir ütopyadır. Bunun yanında önemli konulardan birisi de Türkiye'deki ekonomik kriz ve Türk Lirası'nın euro ve dolar karşısında sürekli değer kaybetmesinin 2023–2024 sezonunun nasıl etkileyeceğidir. İnsanların alım gücü günbegün düşerken, sanat üretimi, dağıtım ve tüketimi de bundan doğrudan etkilenmektedir. Sergi alanlarının kiralaları ve baki-

ken, personel istihdamı ve en önemli kalem olarak sanat üretimi malzemelerindeki maliyet artışı doğrudan etkilenmektedir. Bu durumun büyük ölçekli etkinlikler düzenlemeyi zorlaştıracaktır. Nitekim son dönemde müzelerin etkinliklerine ve etkinlikler ölçeklerine bakıldığında bu gayet net görülebilir.

Bu durum aynı zamanda Türkiye'ye gelen uluslararası ziyaretçi sayısının azalmasıyla da etkilenecektir. Türkiye'deki ekonomik kriz ve siyasi istikrarsızlık, uzunca bir süre dir uluslararası ziyaretçileri ülkeye seyahat etmekten caydırmaktadır. Bunun bir diğer etkisi de Türkiye'de çağdaş sanata yönelik fonların azalması ihtimalidir. Türkiye'de hükümetin zaten mali bir kriz olsun olmasın çağdaş sanata bakışı problemlidir. Ama aktüel durumda sanata yönelik fonlarda daha da çok kesintiye gitmesi muhtemeldir. Bunun yanına özel sektörün de seçici olacağı eklersek, bu durum büyük ölçekli sanat sergilerinin düzenlenmesini daha da zorlaştırabilir.

Bu ekonomik faktörlere ek olarak, Türkiye'deki siyasi iklim çağdaş sanat etkinliklerini doğrudan etkiliyor. Hükümet tüm toplumsal muhalefeti bastırmaktadır ve bu durum sanata da yansıyor. Hükümeti eleştiren eserler üreten sanatçılar ya da düşünce beyan eden akademisyenler, eleştirmenler, yazarlar daima tutuklanma, takibata uğrama ya da linç edilme korkusu altında yaşamaktadırlar. Bu durum sanat dünyasında bir korku ve otosansür ortamı yaratmıştır.

“Sanat meydan okur” CİHAT AŞKIN

Keman virtüözü

Türkiye'nin son döneminde yaşadığı acı dolu deprem felaketleri, toplumun her kesimini derinden etkileyen karmaşık seçim süreciyle, derinleşen ekonomik kriz, bir zamanlar sağlam duran Türk parasının değer kaybı, yüreğimizi dağıyan göçmen krizi ve onun yansımaları, ardi arkası kesilmeyen barınma sıkıntıları... Tüm bu zorluklarla boğuşur-

ken, sonbahar sessizce yaklaşıyor. Sonbahar, kültür ve sanat dünyası için hareketli ve yaratıcı bir mevsim olarak biliniyor, bu sefer umutsuzluk bulutları altında karşılamak en doğası. Ancak, bu karanlık gökyüzünün ardında bile yıldızlar parlamaya başlıyor.

Kültür ve sanatın ışığı, karanlık dönemlerde bile sönmüyor. Belirsizlikler içinde bile, sanatın dokunuşuyla insanlar arasında bir köprü kurulur. Ben, sanatçı olarak, bu dönemde zorluğumu ve hüznümü anlamakla yükümlü hissediyorum. Ekonomik güçlükler, büyük üretimlerimizi zorlaştırırken, umutsuzluğum hüküm sürdüğü bir ortamda nasıl ilerlemeliyiz? Ancak sanat, tüm bu zorluklara meydan okur. Sanatçılar, her dönemde olduğu gibi, acıya ve belirsizliğe rağmen yaratıcılıklarını ortaya koymaktan asla vazgeçmez. Sanatın gücü, insanların kalbine dokunur, duygularını yansıtır ve umudun tellerinde gizli. Toplumun çevresinde karanlık bulutlar dolassa da sanat sayesinde güneş tekrar parlamaya başlar. Benim umudum, kema-nımın tellerinde gizli. Onun sesiyel duygularımı ifade edebilir, insanların içindeki en derin noktalara ulaşabilirim. Müzik, duvarları yıkabilir, kalpleri yumuşatabilir ve umudu yeniden canlandırabilir. Bu yüzden, tüm bu engellerle dolu dönemde bile, çalışmalarım ve müziğime daha güçlü bir şekilde sarılıyorum. Umutsuzluğun gölgesinde bile, müziğin aydınlığı taşıyan bir ışık olmak istiyorum. Çünkü inanıyorum ki, sanatın gücüyle, kalbimizin derinliklerindeki umut filizleri yeşerebilir.

“Geniş yelpazeden bakmak” YAHŞI BARAZ

Galeri Baraz'ın kurucusu

Günümüzde Türk resmi türlü sorunlar içinde-dir. Konuyu doğru değerlendirmek için geniş bir yelpazede yorum yapmak isterim. Öz eleştiri yapabilmenin, gelişimin ön şartı olduğu gerçeğini akla tutmakla birlikte sözlerine ülke gerçeklerini dikkat çekerek başlamak gerektiğini düşünüyorum.

Her ne kadar konumuz sanatsal faaliyetlerin güncel durumu olsa da bir ülkenin gelişimini asıl belirleyen şeyin, o ülkenin siyasi durumu ve sosyo-ekonomik verileri olduğuna unutmamak gerektiği düşüncesindedim. Bu veriler, ülkelerin dünya üzerindeki yerini belirler. Bilim de sanat da aydın sınıfın

den oluşuyor. Birbirlerine kan bağı ile değil kan bağı ile bağlılar. Bu üç yılın bir buçuklu pandemi ile geçmiş, son bir buçuk yıl doğru dürüst bir prova mekânı olmamasına rağmen inanılmaz iyi bir iş çıkarmışlar. İki kere Avrupa Birliği destekli proje gerçekleştirmişler. Repertuarlarında barok parçalar da var, Mozart ve Neşet Ertaş da. Arapça, Kürtçe türküler söylüyorlar ama hepsi senfonik formda. Depremde üç yüzerlerini yitirdiler, diğerleri de evsiz kaldıkları için çeşitli şehirlere dağıldılar. Depremden sonra ilk kez İBB'nin çağrısı ile CRR'de konser vermek için İstanbul'da bir araya geldiler, ilk gün ayakta duramazken notaların gücü ile giderik iyileşmeye başladılar. Konser salonunda emanet enstrümanlarla bizim karşımıza çıktıklarında inanılmaz hüzünlü ama pırlırlırlardı. Hatay Akademik Orkestrası hiç sahip olmadıkları için yıkılmayan bir kültür merkezi hayal ediyor.

Senfonik müziğin Hatay'daki temsilcilerini yaşatmak için yurt içinden ve dışından yardım almaları gerekiyor. Müziğin susması, Hatay'ın ayağı çıplak mahzun bir çocuk bırakılması gerekiyor.

Temeli 1946'da Lütfi Kırdar döneminde atılan, 1969'da açıldıktan bir yıl sonra yanan, 1978'de tekrar açılan AKM birçok İstanbullu'nun hayatında konserler, filmler, oyunlar, baleler ile unutulmaz anlar ve anılar bıraktı. Rudolf Nureyev, Maurice Béjart gibi yüzyıla damga vuran sayısız sanatçı ağırladı AKM. 53 yıllık boyunca 21 yıl kapalı kalan kültür merkezi, 13 yılın ardından bu yıl 3. kez açıldı. Ama yeni AKM'de bir şey ihmal edilmiş: akustik. Akustik meselesi yeni AKM'nin özeti gibi, her şey çok şık ama sanata yönelik değil. Eskiden her grubun kendi prova salonu varken yeni binaya opera ve senfoni için tek bir prova salonu konulmuş. Geçen yıl operacilar gelmemişti, bu sezon oradalar. Akşam resital var, sabah salonu kim kapacak? Aynı sorun tuvaletler için de geçerli, dev binada sanatçılara ayrılan tuvalet sayısı bir tane. Saz açma mekanı kapkaranlık, notalar nasıl okunacak belli değil. Özetle dev binanın aydınlık alanları büro, restoran gibi sanat dışı işlere, karanlık alanlar ise sanatçılara ayrılmış durumda. Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

Yeni sezondan beklentim Hatay Akademik Orkestrası'nın susmaması ve AKM'deki tüm bu eksikliklerin düzeltilmesi.

“Ne gam baki ne dem baki...” MUSTAFA HORASAN

“Yüksek” cehalet” HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Küratör

Sonbaharlarda başlayan sanat etkinlikleri büyük ölçüde rutinlere dayanır: Sergiler, konserler, konferanslar, gösteriler. Türkiye de bu gerçeğe uzak değil. Eylül ayıyla birlikte tüm bunlar gerçekleşecek ve bir de fuarlar eklenecek onlara. Böylesi bir içerik karşısında söyleyeceğim ve beklentilerim bellidir: Dünyanın her köşesinde sanat yüksek sanat ve popüler sanat olarak ikiye ayrılır. Popüler sanatın da eğlendirmeye dönük bir boyutu var. İşte o sanat beni hiç ilgilendirmiyor. Fakat bir de felaketle karşı karşıyayız: Tüm dünyada, egemen kapitalist ilişkiler ciddi, düzeyli, sorumlu sanatın da ne yapıp edip eğlendirici veya kitlesel yanını buluyor. Bu itibarla da tüm dünyada yüksek sanat çok ağır, çok kısıtlayıcı bir krizle karşı karşıya. Karnaval kavramının niteliğinin sandığımızdan çok farklı olduğunu öğrendik, biliyoruz. Keza, festival kavramı da öyle, son derecede değerli ve ‘sivil’ bir kavram. Ama panayır kavramı hâlâ öylesi bir içeriği kazanmadı. Oysa özellikle Türkiye’de, içinde yaşadığımız kültür ortamı, her şeyin kısa sürede sulanmasını, solmasını ve bir panayır unsuruna dönüşmesini neredeyse zorunlu kılıyor.

Bahsettiğim çelişki öncelikle ne beklediğimi ortaya koyuyor. Soyulu, ne söylediğimi biliyorum, dürüst, ciddi, sorumlu bir sanatın hakimiyetini istiyorum. Hangi alan olursa olsun oradaki üretim bu nitelikleri taşıyabilir. Sorun taşınmasıdır. Sorun o sanatın güçlenmesidir. Yalnız bu eleştiri bir özel dikkatle bütünleştiriyim: Soyulu veya yüksek veya dürüst sanatın hakimiyetinden söz ederken kesinlikle *snobizm* söz konusu etmiyorum. *Snobizm* burnu kalkık, küçümseyici, ben bilirimci tavır öyle bir anlayışın dışındadır. Kesinlikle dışındadır. Zaten o tutum ancak bir konuya gerçek manasında vakıf olmayan kişinin yaklaşımıdır. Yüksek sanat bir de o tutuma karşı olmak için ayakta durur.

Türkiye böyle bir ortamın hayli uzağında. Yerel yönetim diye belediyelere bırakılmış ve asla belli bir düzeyin üstüne çıkmayan bir sanat var. Öte yanda ise anti-demokratik tutumlar sadece festival ve konser yasaklarıyla ortaya çıkmıyor, hayatın tamamına sarkmış, sızmış ve onu zehirleyen çok genel bir anti-demokratik söz konusu. En geniş anlamıyla hak ihlali diye lim bu anti-demokratik anlayışa ve uygulamaya: Söz ve ses hakkı vermemekten, olağanın çok üstü ve dışında cereyan eden bir hükümlerlik da yine anti-demokratik tutumdur. Kimse kimseye mikro ölçekte hak tanımadığı küçük burjuva radikalizmiyle herkesin herşeye öncelikle kendisinin sahip olmayı istediği bir ortama katkıda bulunan herkes, iktidarın (en soyut ve somut anlamda iktidarın) uyguladığı anti-demokratik atese kucaklarca odun taşımaktadır. Demek ki, sanatın bizatıhi yani doğrudan varlığı demokrasinin mevcudiyetiyle irtibatlanmalıdır gelecek dönemde.

Üçüncü bir unsur var. Açık konuşalım. Eskiden bazı insanlardan ‘çok kültürlü’ diye söz edilirdi. Bildiğim yabancı dillerdeki gündelik konuşmalarda bu nitelendirme hâlâ geçerlidir. Bana kırsal belli bir düzeydeki insanın kültürlü olmak gibi bir zorunluluğu da var. Gelin görün ki, küçükten de küçük bir çevre dışında insanların kültürle bir ilişkisi kalmadı. Çevrenizde kitap okuyan, okuyan kaç kişi var? Kendimiz okuyor muyuz? Netflix’in ve dizilerin dünyasında okumak artık yitik bir edim. Üstüne üstlük, bu koşullar getirdiği cehalet, evet, sözcükten korkamayalım, cehalet, Türkiye’de de en iyi

Feshane protestoları

okullarda okumuş, Batılı, birkaç dil bilen, yüksek gelir grubuna mensup kişilerde hâkim. ‘Halk’tan, son on yılda büyük kentlere göçmüş 12 milyon kırsal alan insanından da öncelikli beklentilerimiz var. Olmak zorunda. Ama asıl mesele o ‘yüksek’ çevrelerin benimsemediği cehalet. Eğer sanatı ve kültürel ortamın etkinliklerini bilhassa bu kesimin izlediğini düşünürsek karşılırlarına konan yapıta nasıl yaklaşıcağın da kolaylıkla kestirebiliriz. Sanat yapıtı ıraksaktır. İzledikçe çoğalır. O özelliğiyle yaratıcısından bağımsızlaşır. Yapıtın izlenişini de bir tür ‘okuma’ diye tanımlayalım. Genel planda okumayan toplum sanat yapıtını nasıl okuyacak? Sanat yapıtı ancak kültürle çoğaltılabilir. Çoğaltılmaksızın izlenen yapıt ancak tüketim nesnesidir ki, içinde yaşadığımız ortam her şeyi tüketim nesnesine dönüştürmekte son derece mahir. İşte böyle bir sanat ortamı bekliyoruz, daha doğrusu beklemiyoruz.

“Sanat dayanıklısıdır” YAKTA KOPAN

Yazar

Sonda söyleyeceğimi başta söyleyeyim: Sanat üretimi, cesur, yenilikçi, esnek ve dayanıklıdır. Bütün bunlar, sanatçının değişen koşullara uyum sağlayabilme yeteneği anlamına da gelir. Buradan bakarsak, sanat üretiminin Türkiye’de ve dünyada nice zor zamandan, yeni cümlelerle kıymayı başardığını söyleyebiliriz. Ama sadece buradan bakmak, at gözlüğü takmak anlamına geliyor. Ne yazık ki içinde bulunduğumuz durumu ‘sanatın gücü’ ile cevaplamak olanaksız. Bu yaz, çok sayıda sahne etkinliği bütçe zorlukları nedeniyle iptal edildi. Festivaler engellen-di, yasaklandı. Kimi kitaplar muzır ilan edildi. Sanatçılar üstünde dolaylı ya da doğrudan baskılar uygulandı. Bu baskılar bir oto-sanat mekanizmasını devreye soktu. Dayanışmanın ve iş birliklerinin önü kesilmeye çalışıldı. Çoğulcu, çeşitliliği açık, demokratik ve destekleyici bir sanat ortamının olmaması, yakın gelecek için umutlu bir tablo çizmemize engel oluyor. Yayımcılık dünyasını ele alalım: Artan maliyetler, çığ gibi büyüyen kâğıt sorunu, çeviri kitaplarıdaki telif bedelleri, piyasa koşullarının giderek vahşileşmesi, vergi yükü gibi sorunlar çözüleceğine yayımcılar ve yazarlar sansürle, toplatılan kitaplarla boğuşuyorlar. Benzer sorunlar, müzikten tiyatroya, sahne sanatlarından sinemaya bütün sanat dallarının üstünde kara bulutlar doluşturuyor. Giderek coraklaşan kültürel dünyanın sosyolojik etkileri görülmüyor zaten. Üstelik bu bir kısır döngü; daha corak bir kültür dünyası daha derin toplumsal sorunları getirecek. Bu sorunlar büyüdükçe kolektif hafıza zayıflayacak, kutuplaşma derinleşecek. Gelelim sonbahara.

Üstelik Cumhuriyetimizin 100. yılını kutlayacağımız bir sonbahar bu. Elbette çok sayıda etkinlik yapılacak, hatta görkemli projelere imza atılacak. Ama bu yapılanları, kültür-sanat dünyasının keyfi yerinde diye tanımlarsak, gerçeklerin üstünü örtmüş oluruz. Bağımsız, ekonomik koşulları iyileştirilmiş ve özgür bir sanat ortamı olmadan, kalıcı çözümleri konuşmak mümkün olmayacaktır. Yine de başladığımız gibi bitireyim: Sanat üretimi, cesur, yenilikçi, esnek ve dayanıklıdır.

“Acil örgütlenmeli” BERAL MADRA

Küratör

Sorunuzdaki en tedirgin edici konu ‘yakın gelecek!’ Yapay zekaya sorularım bu soruyu. Ve sordum, ama inandırıcı bir yanıt gelmedi. Bençe, yaşadığımız küresel düzen içinde yakın gelecek zamanın en küçük birimi olan plancak zamandır, yani işiğin kendisi. Işık hızındaki bilimsel, teknolojik olaylar ve değişiklikler, siyasal çatışmalar, ekonomik krizler her an geleceğimizi değiştiriyor; geçmiş de aynı hızda yitip gidiyor. Gelecek yakın veya uzak, artık tahminlerle yorumlamak zor; özellikle bizimki gibi gelecekleri kısıtlanmış, demokrasisi hasarlı, ülkelerde yönetimleri teslim ettiğimiz kesimin tahminlerine bağlıysak, işimiz daha zor. Bu koşullarda bize kalan ‘umut ve umutsuzluk’ arasındaki tekinsizliğin ve gerilimin varlığıdır. Yakın geleceği düşünmeye başladığımızda bu tekinsizliğin ve gerilimin üstesinden gelmemiz gerekiyor. Yaratıcı, bilgili, bilinçli, özgürlü insanlarnın üretimleri bu sorunun çözümü için değerlidir.

20. yy’da yaşadığı Kolonyalizm, kitlesel savaşlar, nükleer tehlike, çevre kirliliği, ırk, din, çevre, toplumsal cinsiyet, sınıfsal eşitsizlik gibi çözümlenemeyen sorunlardan yorgun düşen, yılmışlaşan ve umutsuzlaşan insan, doğasındaki özellik gereği, 21. yüzyıla bu sorunların çözüleceğine ilişkin bir iyimserlik ve umutla girdi. Ne ki bu yüzyılın ilk çeyreğindeki siyasal, ekonomik, kültürel, toplumsal olaylar ve gelişmeler yeni sorunsal biçimlerde küresel etkileriyle sürüyor. Umudu yitirmemek için özellikle sanatsal, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sunduğu çözümlere güvenerek büyük çaba gösterilmesine karşın bu tekinsizlik ve gerilimin bütün özelliklerini yaşamaya devam ediyor insan. Günümüz sanat üretiminin çok yönlülüğü siyasal, kültürel ve toplumsal tanımlamaları, toplumsal ve politik yapıların yaşadığı dönemlerdeki yaşamsal önemi açısından dikkat çekicidir. Umud kavramının ilişkisel estetik bağlamındaki sanat yapıtları aracılığıyla güçlü biçimde yansıtıldığını bilincinde olan toplumlar sanat üretimine önem veriyor ve neo-kapita-

list düzen içinde özgür, bağımsız ve etkin alanlar ve sistemler yaratıyor. Türkiye’de 51 devlet üniversitesinde ve 25 özel üniversitede sanat ve tasarım fakültesi var; bu üniversitelerde ders veren ve üretim yapan akademisyenlerin ve her yıl mezun olanların oluşturduğu yaratıcı insan kitlesinin gereksinimi olan kamusal ve özel kurum ve kuruluşların sistem ve işlevlerinin sürekli güncelleştirilmesi gerekiyor. Devletin ve özel sektörün sanat ve kültür politikasının bu gerçeği gündeme almasında gecikmeler var; buna karşın Türkiye’de pandemi döneminde bile sanat üretimi ve bu üretimin sürdürülebilir olmasını sağlayan özel ve kamusal girişimler durmadı. İstanbul, Çanakkale, Mardin, Sinop biennialinin varlığı, İBB’nin Feshane’yi yeniden kuruluş amacındaki işlevine döndürmesi ve 19 küratörün 400 sanat yapıtını üreten sanatçıları kitlenin bilincine sunması bu üretimi hiçbir gücün engellemeyeceğinin kanıtıdır. Ülkenin tüm disiplinlerde üretim yapan sanatçıların üretimleri günümüzde özgü ve geleceğe yönelik düşünsel, görsel, nesnel, işitsel, performatif sanat dilini kullanarak sürekli ‘resimler sunuyor’ toplumlara. Umarım, bu hakikati din ve orta çağ gelenekleri bağlamında reddetmeye çalışanlar bu çabalarının anlamsızlığını bir an önce anlarlar.

Türkiye’nin güncel siyasal, ekonomik, kültürel koşulları içinde sanat ve kültür ortamı için olumsuz bir yakın gelecek olduğunu düşünen belirttiğim üretimi gerçekleştiren sanatçılar, sanat uzmanları, galeriler, sanat merkez ve müzeleri, koleksiyoncular bir an önce Chto Delat?, (What is to be done? = Ne yapılabilir?) diyerek örgütlenmeli ve var olan gücü kullanarak ve acil bir örgütlenme, dayanışma, direniş işi sürdürmelidir. Ekim ayında (Cumhuriyet’in yüzüncü yılı) büyük bir uluslararası sanat ve kültür kongresinin yapılması bu örgütlenmenin başlangıcı olabilir; mevcut STK’lar bu çalışmayı yaparsa çok iyi olur.

“Ütopyalar güzeldir” FERİT ODMAN

Müziyisyen

Tüm sektörler gibi maalesef kültür sanat hayatı da ekonomik zorluklar ile boğuşuyor. Bir müziyisyen olarak 2-3 ay ileri tarihli bir konser için verdiğim bütçe, konseri verdiğimiz tarihte % 30 - % 40 erimiş oluyor. Türk Lirası bazında hiçbir şeyi hesaplayamamaya başladık. Bir konserin olması için gereken ulaşım ve konaklama, backline kiralari, ses ve ışık sistemi kiralari gibi bedeller o kadar arttı ki bence önümüzdeki dönemde “Hiç yapmasak daha iyi” diyebilecek çok organizasyon olur diye düşünüyorum.

Herhangi bir ekonomik krizde ilk vazgeçilen sektör olmaya maalesef alıştık. Zaten global sanat

dünyasının pandemide aldığı yaraları yeni yeni sararken önümüzdeki dönemde Türkiye’de çok zorlanacağız gibi bir his var içimde. Caz kulüpleri veya festivallerin işi de çok zor gözüküyor. Küçük kulüpler son dönemde yurtdışından müziyen getirememeye başlamıştı zaten ama önümüzdeki dönemde bu festivaller için de söz konusu olacak gibi gözüküyor. Bu İstanbul’un global sanat dünyasından iyice uzaklaşmasına sebep olur. Biraz iç karartıcı oldu tüm bu yazdıklarım, ama umarım tüm bu söylediklerimde umarım yanlırım ve her şey ekonomik ve sanatsal anlamda çok iyiye doğru gider. Çünkü ütopyalar güzeldir...

“Yılgınız, yorgunuz” TİLBE SARAN

Oyuncu

Sorunuzun ilk kısmında içinde bulunduğumuz koşulları o kadar net özetlemişsiniz ki! Üstelik yılmış, yorgunuz! Memleketin her köşesinde ayrı bir talan! Doğa geri döndürülemeyecek biçimde sermayeye açılmış... Geçmişimiz hatıralar, bellek yerle bir ediliyor... Su sorunu burnumuzun dibinde... Say sayabildiğin kadar! İşte tam da bu yüzden sanatın hepimizin atacağı çığlık olup bizi şifalandıracağı fikrine sığınmıyorum. Akıl ve vicdandan ortaktığında sanatla buluşacağımıza, çoğalacağımıza inanıyorum.

“Sıkıntı bize sıradandır” YUSUF TAKTAK

Ressam

Güllük gülistanlık bir ortamda yaratıcılık daha mı üst düzeydedir? Hiç sanmıyorum! Arkadaşlarla konuştuğumda, çoğu kez olanaksızlıklardan dem vurur, mekan ve malzeme sıkıntısı hakkında sıkıntıları belirtirler. Parasızlık olağan bir durumdur sanatın herhangi bir dalında. Devletin desteklemediği, düzenli satış yapamayan sosyal güvenceleri sınırdan olan ülkemiz sanatçıları için ‘sıkıntı’ kelimesi sıradan bir tanımlamadır aslında! Üstelik, müzayeciler ve TL’nin değer kaybı nedeniyle beş paraya el değiştiren ya da ‘kapatılan’ eserler... Dünya sanat tarihinde adı geçen çok önemli sanatçıların yoksulluk içinde geçen ömürlerini okumuşsunuzdur. Hatta ‘öldükten sonra meşhur olmak’ diye bir avuntu da mevcuttur.

Sanat olarak bildiğimiz kaotik ortamda, ülkenin geçirdiği sorunların yaratıcısı ne denli etkisi olur? Belki de sanatçı yokluktan, sıkıntıdan beslenir desek çok beylik laf etmiş olmayız. Nitekim, salgın, ekonomik ve politik kriz, göçmen istilası gibi toplumu derinden sarsan şeyler belki de ‘konu’ bulma arayışında olan sanatçıya ilham vermiştir. Çünkü ülkemiz sanatçısı krizin her türünü zaten iliklerine dek solumaktadır, hatıta krizin etkilerini ilk hissedenden sanatçılardır. Atölyemde kapalı bir hayat sürdürmekteyim, bu durum krizlerde ve salgında da devam etmiştir. Elbette, çevrede olup biteni sosyal medya aracılığıyla güncel olarak belleğime dahil ediyorum. Onlar, kuşkusuz yeri geldiğinde resimlerime ister istemez giriyorlar. Resimde hikâye anlatmadığım sürece etkilerin dolaylı olarak simgesel ve imgesel olarak sahne alıyorlar. Gerekeceği çok basit, bu toplumda yaygındır! Bu bağlamda, resmi şiiere benzerim.

Mustafa Kemal, Çanakkale Savaşı sırasında kimi yazar ve resamları cepheye davet edip vatan savunmasını yerinde izlemelerini istemiş. Düşünsenize; ülke yoksul, işgal edilmiş fakat o, sanatçı ve edebiyatçıların belgelemelerini talep ediyor. Örneğin İbrahim Çallı, ki o da Çanakkale’ye davet edilenlerdendir, *Topular* isimli başyapıtını savaş ilhamıyla yaratmıştır.

SERGİ

HEP BURADAYIZ

İSTANBUL MODERN SANAT MÜZESİ

Kılıç Ali Paşa Mahallesi, Tophane İskele Caddesi
No: 1/1, 34433, Beyoğlu, İstanbul T +90 (212) 334 7300
www.istanbulmodern.org

SERGİ SPONSORU

BANK OF AMERICA

İSTANBUL
MODERN

KURUCU SPONSOR

Eczacıbaşı

ANA SPONSOR

DOĞUŞ | BİLGİLİ

DESTEKLERİYLE

KAMU ENERJİSİ ÇILAK KACON İSTANBUL MODERN

26 - 27 SEP | EYLÜL
PREVIEW DAY | ÖNİZLEME

28 SEP | EYLÜL - 01 OCT | EKİM
GENERAL ADMISSION | GENEL ZİYARET

Location / Lokasyon: TERSANE ISTANBUL | STAND NO: T7-10

SEVİL DOLMACI GALLERY'DEKİ GÜNCEL SERGİ; THE SILENCE OF FORM | 22 EYLÜL - 28 EKİM

THE SILENCE OF FORM
BOSCO SODI

BOSCO SODI

THE SILENCE OF FORM

22 EYLÜL - 28 EKİM

SEVİL DOLMACI

GALLERY

WWW.SEVILDOLMACI.COM.TR
INFO@SEVILDOLMACI.COM
CİHANNÜMA MAHALLESİ, ÇÖMEZLER SOKAK NO: 16
BEŞİKTAŞ / İSTANBUL | + 90 (212) 258 95 85

Olafur Eliasson ve Minik Rosing, Ice Watch, 2014. 12 adet buz bloğu, Place du Panthéon, Paris, 2015. Fotoğraf: Martin Argyroglo. Sanatçının neugerriemschneider ve Tanya Bonakdar Gallery'nin izniyle.

Bir Yok Oluşa Doğru

Sanat ve Ekoloji ilişkisi Üzerine

Çevreye zarar veren şirketler, çevrecilikle ilgili sanatsal projelere sponsor olarak, sürdürülebilirlik konusunda kararlı oldukları 'yanılsamasını' yaratmaya çalışıyor. Yakın tarih, şirketlerin modern ve çağdaş sanat müzelerine veya sergilere sponsor olmalarının örnekleriyle dolu.

* DR. ÖGR. ÜYESİ FIRAT ARAPOĞLU

* Çevreye zarar veren şirketlerin sanata sponsor olması uygun mudur?

* Bu çelişki sanat dünyası tarafından görünür kılınacak mıdır yoksa görmezden mi gelinecektir?

* Bu şirketlerin sanatsal etkinliklere sponsor olmaları çevreyi tahrip etmelerine dair sicillerini aklar mı?

* Bu şirketlerden sponsorluk kabul eden sanat kurumlarının hiçbir sorumluluğu yok mudur?

* Bu kurumlara karşı sanat dünyasının güveni sürecek midir?

Ticari şirketler, çevresel yıkıma neden olan faktörlerin başında geliyor. Bu şirketler sera gazı emisyonlarında, ormanlık arazilerin kaybedilmesinde ve hava kirliliğinde önemli bir kaybin sorumlularıdır. Aynı zamanda onların faaliyetleri canlı türlerinin yok olmasına ve ekosistemlerin bozulmasına neden olmaktadır. Örneğin şirketler tarafından fosil yakıtların yakılması, tüm sera gazı emisyonlarının yaklaşık üçte ikisini kapsamaktadır. Bu emisyonlar iklim değişikliğine neden olmakta ve halihazırda, gezegen üzerinde yıkıcı bir etki yaratmaktadır. İklim de-

ğişikliği buzulları eritirken, deniz seviyelerini yükseltmektedir. Bu, ayrıca, tarımsal verimi bozmakta ve hastalıkların yayılmasını arttırmaktadır. Büyük holdinglerin neden olduğu bir diğer önemli sorun da ormanların yok edilmesidir. Ormansızlaşma, bitki ve hayvanların yaşam alanlarını yok ederek türlerin yok olmasına neden olmaktadır. Bu holdingler havaya, suya ve toprağa kirlenici maddeler salmakta, insanlar ve hayvanlar için sağlık sorunlarına neden olmaktadır ve ekosistemlere zarar vermektedir. Örneğin yakın tarihte BP ve Exxon Valdez'in neden olduğu petrol sızın-

tlarının deniz yaşamı üzerinde yıkıcı bir etkisi olduğu görülmüştü. Tabii ki, bu uluslararası şirketler yıkımlarına neden olan şirketlerden sadece biridir. NRDC'nin "Toxic 100: The World's Worst Corporate Polluters" raporuna bakılırsa, çevreyi en çok kirlen ilk 100 şirket görülebilir. Ayrıca RAW'nin "Banking on Destruction: How Banks Finance Deforestation" isimli raporu da büyük bankaların dünyanın dört bir yanındaki orman-sızlaştırma projelerini nasıl finanse ettiğini göstermektedir.

Bu yazının konusu uluslararası çevre problemleri ve nedenleri de-

ğil, zira benim uzmanlığımın dışında bir konu. İlgilendiğim, şirketler ve sanatsal projelere destek olmalarının altında yatan çelişki. Şirketlerin çevresel yıkımlara neden olması konunun sadece bir tarafıdır. Diğer tarafında ise şirketlerin söylediklerinin tam aksini yaptıkları bir eylem olarak "artwashing" şeklinde karşımızda duruyor. Osman Erden'in politikol.com'daki "IKSV'nin yarattığı kriz, sanatın zararsızlaştırılması, sanatla aklama" yazısında Beral Madra'nın önerisini alıntılıyarak "sanatla aklama" olarak not düşüğü bu eylem, şirketlerin zararlı faaliyetlerini sponsorluklar yoluyla gizleme çabasını gösteriyor. Yani, aslında, uzunca bir süredir çağdaş sanat alanını ilgilendiren bir konudur, bu. Ticari şirketlerin ekoloji-temelli sergileri sponsor olarak desteklerken çevreyi tahrip eden projeleri sürdürmelerinin çelişkisi, bu şirketlerin esasen iki zit mesajı vermelerine dayanıyor. Bir yandan, çevrecilik ve sürdürülebilirlikle ilgili sergilere ve etkinliklere sponsor oluyorlar. Böyle bir girişim onların ilk başta çevre konusunda duyarlı olduklarını ve çevrenin korunmasına yardımcı olmak istediklerini göstermektedir. Öte yandan, kendi pratik uygulamalarının bizatihi çevreye zarar vermesi de çevrecilik olgusuna gerçekten bağlı olmadıklarını ve sanatı, sadece imajlarını temizlemek için bir yol olarak kullandıklarını göstermektedir.

İlgili çelişki, en net biçimde, ekoloji-temelli sergilere sponsor olan şirketler söz konusu olduğunda belirgin olarak görünmektedir. Bu temadaki sergiler, genellikle, doğayı korumanın önemi ve sürdürülebilirliğe duyulan ihtiyaçla ilgili olur. Ancak, bu tarz sergilere sponsor olan şirketler, genellikle, çevresel yıkımdan sorumlu olan şirketlerin kendileridir. Aslında bu girişim sözcüğün tam anlamıyla ikiyüzlülüktür ve bu şirketlerin çevre mücadelesine karşı samimiyetleri konusunda ciddi soru işaretleri yaratmaktadır.

Çevreye zarar veren şirketlerin sanata sponsor olmalarına "green washing" (yeşil aklama) adı veriliyor. Yeşil aklama, bir şirketin kamuoyundaki imajını iyileştirmek için kendisini çevre dostu gibi göstermeye çalışması ama gerçekte faaliyetlerinin çevreye zararlı olmasıdır. Bu tip şirketler çevrecilikle ilgili sanatsal projelere sponsor olarak, sürdürülebilirlik konusunda kararlı oldukları "yanılsamasını" yaratmaya çalışmaktadır. Ancak eylemleri bambaşka bir noktaya işaret etmektedir. Özüde sanatın çevreye zararlı şirketler tarafından desteklenmesi ciddi bir sorundur ve sanat dünyası bu çelişkinin farkında olarak, yeşille aklama yapan şirketleri dönem dönem teşhir etmektedir.

Yakın tarih, şirketlerin modern ve çağdaş sanat müzelerine veya sergilere sponsor olmalarının örnekleriyle doludur. Bu eğilim, eleştirmenler tarafından, olumlu bir kurumsal imajı teşvik eden sergiler üretme yönünde bir baskı yarattığı ve sergilenen eserlerin niteliğinde bir düşüşe yol açtığı şeklinde değerlendirilmektedir. 1980'li yıllarda Kamerun, Nijerya ve Yeni Zelanda'da birçok etkinliğe sponsor olan Mobil Oil, temelde, bu ülkelerdeki imajını desteklemeye çalışıyordu. Her zaman olduğu gibi bazı eleştirmenler bu kirli oyunu görebilirken, diğer birçok isim sergilerin bu desteklerle yüksek kalitede gerçekleştirildiğini ve Mobil'in sponsorluğunun gösterilerin içeriğini etkilemediğini savunmuştu - Türkiye'de de sponsorlukların sanatı etkilemediğini, festivallerde sponsorların logolarına bakmadan etkinliklerin izlenebileceğini savunan birçok önemli yazar ve sanatçı bulunmaktadır.

Tate Modern, Los Angeles Sanat Müzesi (LACMA) ve Seul'de Ulusal Modern ve Çağdaş Sanat Müzesi'ndeki sergilere sponsor olan Hyundai de aynı eleştirilerden nasibini almıştır. Şirketin etkinliklere sponsor olması Kore kültürü ve sanatına ilişkin farkındalığı arttırdığı için alkışlanırken, bazı isimler şirketin çevre konusundaki sicilini gündeme getirmiştir. Hyundai 2015 yılında Karbon Saydamlık Projesi'nde dünyayı en çok kirlenen şirketler olarak gösterilmiştir.

Peki Türkiye'de durum farklı mıdır? Bu soruya kocaman bir "Hiç de farklı değil!" cevabını verebiliriz. Madencilik ve petrol sondajı gibi çevreye zarar veren çeşitli projelerde yer alan Koç Holding bunun en temel örnekleri arasında gösterilebilir. Şirket Arter'in yanında İstanbul Bienali gibi bir dizi sanatsal projeyi ve etkinlikleri desteklemektedir. Koç Holding'in kendi markasını sürdürülebilirliği sağlamak ve çevre sicilini aklamak için sanatı desteklemesi uzunca bir süredir bilinen bir gerçektir. İnşaat ve kömür madencili-

Sanatçı Billie Grace Lynn'in şişme heykellerinden oluşan 'White Elephants' serisinde yer alan şişme filleri gezegenin içinde bulunduğu duruma gönderme yapıyor.

Londra'da Tate Müzesi'nin sponsorlarından BP, çok sert eylemlerle protesto edildi.

Limak Holding'in Akbelen Ormanı'nda ağaçların katletmesine karşı birleşen yöre halkı ve STKlar protestolarına devam ediyor. Limak Holding Yönetim Kurulu Başkanı Ebru Özdemir bir çağdaş sanat koleksiyoneri olmasının yanı sıra SAHA'nın da üyesi.

liği gibi çevreye zarar veren çeşitli projelerde yer alan bir diğer Türk holdingi ise Sabancı Holding'dir. Onlar da Sakıp Sabancı Müzesi başta olmak üzere, bir dizi sanatsal etkinliği desteklemektedir. Türkiye'de yakın tarihte gündem Akbelen Ormanı'ndaki eylemler üzerine yoğunlaştı. Muğla'nın Milas ilçesine bağlı İkizköy'de yer alan ve 1.200 hektarlık bir alana yayılan Akbelen Ormanı çam, meşe, kızılçam ve kestane gibi çeşitli ağaç türlerini barındırırken; ayı, geyik, yaban domuzu, tilki ve tavşan gibi çeşitli hayvan türlerinde de ev sahipliği yapıyor. 2021 yılından bu yana kömür madeni açılma planı nedeniyle tehdit altında olan ormanın, eğer kömür madeni tamamen açılırsa ormanın yaklaşık 400 hektarlık bir alanını ve binlerce ağacı kaybedeceği öngörülmüştür. Ayrıca kömür madeninin ormandaki hayvan türlerinin yaşam alanlarını yok ederek, bölgenin iklimini değiştireceği de düşünülmüştür.

Kömür madeni projesi, İkizköy halkı tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Köy halkı, projenin çevresel ve toplumsal etkileri konusundaki endişelerini

projeleri destekleyen ve çevre dostu olan Özdemir'in şirketi ve IC Holding'in ortak iş-trakı YK Enerji'nin maden sahalarını genişletmek için ağaç kesimi gündeler sürerken, ağaç katliamına engel olmak isteyen yöre halkına ise kolluk güçleri sert müdahalede bulunuyor.

Koç, Sabancı ve Limak Türkiye'de sanata desteklerken aynı zamanda çevreye zarar veren projelerde yer alan şirketlerden sadece birkaç örnektir. Bunların yanına ülkede faaliyet gösteren birçok şirket daha eklenebilir. Önemli olan bir konu, sanat dünyası olarak bu tip şirketlerin sanata sponsor olmasına nasıl bir reaksiyon gösterileceğidir. Çevreye zarar veren şirketlerin sanata sponsor olması uygun mudur? Bu çelişki sanat dünyası tarafından görünür kılınacak mıdır yoksa görmezden mi gelinecektir? Sahi, bu şirketlerin sanatsal etkinliklere sponsor olmaları çevreyi tahrip etmelerine dair sicillerini aklar mı? Soruyu bir de ters çevirelim: Bu şirketlerden sponsorluk kabul eden sanat kurumlarının hiçbir sorumluluğu yok mudur? Mütevelli heyetlerine kimleri seçtiklerini veya projelerine kimlerin destek olduklarını bilmediklerini kabul edebilir miyiz? Elbette kabul edilemeyeceğine göre, bu kurumlara karşı sanat dünyasının güveni sürecek midir?

Bu soruların cevaplarının kolay olmadığını ve girifti sorular oldukları açıktır. Ancak, çevreye zarar veren şirketlerin sanatsal ve kültürel projelere sponsor olarak, amaçladıklarının ne olduklarını ve yarattıkları potansiyel sorunların farkında olmak bir sanat izleyicisi için temel önemdedir.

Şirketlerin sanat sponsorluğu, kolay cevapları olmayan karmaşık bir konudur. Bir yandan, kurumsal sponsorluk müzeler ve sergiler için çok ihtiyaç duyulan mali desteği sağlayabilir. Öte yandan, çıkar çatışmalarına ve her zaman en yüksek kalitede olmayı sanatın teşvik edilmesine de yol açabilir. Sanatın kurumsal sponsorluğu ile ilgili potansiyel sorunların farkında olmak ve şirketlerin sponsor olduğu sergileri eleştirel bir gözle değerlendirmek önemlidir. İlgili ve zeki bir izleyici, sergi gezirken sponsor logolarına bakmalıdır; yoksa Getzi Parkı Direnişi de bunu öğretmedi mi?

Çılgılık ve Filmleriyle Sarkis

Dirimart eylül ayında Sarkis'in iki sergisini izleyicisiyle buluşturuyor. **Sarkis'in Filmleri** 1-24 Eylül arasında Dirimart Pera'da, **85 Çılgılık: Munch'tan Sonra** ise 2 Eylül – 15 Ekim tarihleri arasında Dirimart Dolapdere'de izlenebilecek. Sarkis ile sergideki işlerinin birbirleriyle olan diyaloglarını, mekânlarla oluşturdukları frekansları, en çok da tüm bu yapıtların doğumlarını ve nasıl yaşadıklarını konuştu.

BENGİSU BAYRAK

bengisubayrak@gmail.com

Sarkis'e sorulmamış bir soru sormak çok zor. Özellikle de bu sohbeti yaparken sergilerimiz henüz kurulmamış olduğu için ve sizin bütün sergilerinizde işlerinizi mekanla ilişkilendirirken üzerine detaylıca düşündüğünüzü bildiğimizden ve işlerinizin farklı mekanlara yolculuk ederken birtakım değişimler geçirdiklerini kavradığımızdan. Bu iki yeni serginiz hakkında konuşurken nereden başlamak istersiniz? O zaman hikâyenin özü üzerine bir konuşma yapalım biz! Nasıl doğdu bu filmler, bu işler; ki çoğu kişi bilmez... 1995'te Kopenhag'da *Kunstforeningen* diye bir yer vardı. Orada 1980'li yılların başında üç arkadaş bir sergi yapmıştı. Buranın 10 küsur yıl sonra müdiresi değişiyor ve benimle iletişime geçiyor. Kopenhag'da binanın içinde buluştuk, bana oradaki sergiyi gezdirdi, sebebini de söyledi: "Herkes için zor olabilecek sergiler düzenlemek istiyorum" dedi, "Yani, böyle bir sergi yapılırmı?"

Lars von Trier'e vermiş bütün mekânı -bunu ilk defa anlatıyorum- duvarda bir monitör var, monitörde binanın sergi alanının planı ve o planların üzerinde gezinen hakiki böcekler var. O böcekler tabii ki planın üzerinde olduklarını bilmiyorlar, oradan oraya gidiyorlar, mekanlara giriyorlar, çıkıyorlar. Sonra binadaki odalara geçiyor-sun, orada da o monitörden var ve yine o hayvancıklar geziniyorlar. O girdiğin odada iki-üç tane hakiki aktör var ve bir oyun oynuyorlar. Hareketleri o hayvanların hareketlerine yakın, fakat sözcükleri de var. Bazen şiddetli durumlar da var -biliyorsunuz Trier'in çarpışmalı şeyleri sevdiğini- ve 10-15 kadar oda var, dolayısıyla 45-50 aktör var... Müdire "Şimdiye kadar yaptığımız bir projeyi bana anlatabilir misiniz?" dedi. "Ne gibi?" dedim. "Yani, gördünüz... Buradaki programı bunun üzerine kurmak istiyorum" dedi. Ben de o zamanlar, daha çok müzelerle yaptığımız sergilerim, onların kaybolmuşluğu üzerine bir yapıt üretmek istiyordum. Arter'deki sergide de aslında bunu ima ediyordum. Mesele bu anlatacağım şeyden; birtakım sıkıntılardan, arzularından, sıkışmışlıklardan geliyor. Bunun yanı sıra bir takım sanat yerlerine güven duyuyorsunuz, galeriler bunu yapamaz, müzelerin yapması gerek, ama müzeler de bu düşünceye daha haiz değil çünkü bu cins yapıt veren sanatçılar daha 1960'lı yıllarda kendine gelmiş, geçmişleri yok, yerleştirme sanatının yaklaşıklaştırmış senelik geçmişleri var. Bir yandan da bu gibi yerleştirme işleri yapan sanatçılar yavaş yavaş ölmeye başlıyor. Mesela Beuys yeni ölmüştü ve ondan sonraki sergileri ben hiç beğenmedim. Başka sanatçılar da ölmeye başladılar... Ben de şu soruyu sormaya başladım: "İşler hangi şekilde yaşayabilir?" Bunun üzerine büyük bir çalışmaya girdim.

Bu arada Paris'te bir enstitü kurduk: *Institut des hautes études en arts plastiques*. Kurucu direktörü Centre Pompidou'nun ilk direktörü Pontus Hultén oldu. Oradaki hocalardan biri-

si bendim. Dünyadan 20 genç sanatçıyı talebe olarak seçiyorduk ve onları 6 ay tartışmaya çağırıyorduk. Tartışmalarımız saat 09.30'da başlıyordu, kapıları kapatıyorduk. Bir kişi çağırıyorduk ve bir konu üzerinde tartışıyorduk. Bir buçuk sene şu söyleyeceğim konu üzerinde tartışmalar için sinemacılar, müzisyenler, tiyatro yazarları -hatta Samuel Beckett- çağırıldı. Onların yaptıklarını biz icra olarak nasıl yapabiliriz? Sorun buradaydı. Beuys öldüğü sıralarda, kendi durumumu da düşünerek bunu çok devreye soktum ve bunun üzerine çalışmaya başladım.

Tekrar Kopenhag'a dönüyorum. Müdüreye ne üzerine çalıştığımı anlattım ve bir senaryomun olduğunu söyledim. Senaryom şuuydu: Bir odacıkta eskimiş deri bir koltuk -çok teatral bir ortam düşünün- yukarıdan sarkan çıplak bir lamba... Duvarın üzerinde elle çizilmiş bir plan var. Bu plan, benim sergi açtığım müzenin planı. Bu plan yanyor ve planın içine o sergiden görüntüler yansıtılıyor. Bir de monitör var, içinde o adamın koltuğu, o dekor. O monitörde bir film oynuyor... Sanatçı derdini nasıl anlatacak? Diyelim ki 1960'ların sonlarına doğru yaptığı işlerini doğurma anındaki fikrini nasıl anlatacak? Onun üzerine bir film. Şimdi göreceğimiz ilk filmi size anlatıyorum. 1969'da işlerim ejderha gibi çoğalmaya başladı. Yerim küçük olduğu halde büyük işler düşünmeye başladım. Birtakım yerler buldum, gizli yerlerde yaşamamı istediğim işler vardı. Karanlık bir yerde doğduğum katranlı birtakım işler oldu. Onun karanlıkta bir fotoğrafım aldım. Hayal meyal gözüküyor içerideki o kara şeyler. Birisi -yani ben- bir kibrit çakıyor, imajın içine giriyor ve fotoğraf sanki aydınlanacakmış gibi onu aydınlatmaya çalışıyor. Fotoğraf karanlıkta olduğu için, titreşerek kendisini göstermeye çalışıyor. İlk film, birinci senaryo bu. O koltukta oturan adam bunları anlatıyor, o projeksiyon, o atmosfer içinde geçmişti anlatır gibi -bir Beckett'lik var tabii bunda- ve bunları anlatması için o filmlere ihtiyaç var... Şimdi yaşadığım zamana dönüyorum. Kadın çok etkilendi. Kısa kısa bellegindeki imaj leride nasıl işleyecek? O 16 milimetrik bobinlerin bir okulun arşivinde kaldı, birini Centre Pompidou aldı, bir tanesini de bana verdiler. Onlardan sadece 3 tane var. Bunu gösteriyordum burada.

Fakat sonra, Kopenhag'daki o sergi olmadı. Çünkü kadim kovdular. Bu içinde kaldı. Sonra filmlere uzun uzun baktım. Filmlerin bana ihtiyacı olmadığı ortaya çıkmaya başladı. Filmler tek başlarına çağırılmaya başladılar. Rotterdam Film Festivali'ne çağırıldılar. Oraya gittim ve utandım. Çünkü çok çok farklı duruyorduk. Konu yok, hiçbir güdüklenme yok, bir şey geçiyor, iki dakıka sürüyor, iki dakıka yirmi saniye sürüyor, montaj yok, bir şey başlıyor, bir şey bitiyor... 50 yıldan beri hep bir kesişmeler doğmaya başladı. 50 yılın içinde belki bu kadar şuurunda değildim, ama 40 yaşlarında şuuruna varmaya başla-

Sarkis, Başlangıçta, suda renkler, 1998, video, 3'36"

Sarkis, 100 Çılgılık: Munch'tan Sonra, 2014-2015 Kagit üzerine yağlıboya, 32 x 24 cm

2004'te onları Delacroix Müzesi'nde gösterdim. Renklerle, Delacroix'mın Cezayir'de yaptığı şeylerle ve benim işlerimle olan bağlantıyı küratör anladı. Filmler de geçti orada onlarla beraber. Bunlar sanki bir yolda birlikte gitmeye başladılar, yollar da çoğalmaya başladı.

Sizin filmlerinizde ve özellikle sluboya işlerinizde nerdeyse ritüelistik eylemler var ve işler izleyiciden de böyle bir düşünme ve duygu durumu talep ediyor. Bu anlamda, "Çılgılık"ın hırçınlığı ile sizin yapıtlarınız arasında bir karşıtlık var mı? Veya renkler ve hareketler dönüşerek, değişerek sizin işlerinizle bir ortak payda mı oluşturuyor acaba?

"Çılgılık" resminde ağzı açık, kulaklarını kapatan kişi neden kulaklarını kapatıyor? Çünkü bir bağırıtı duyuyor. Oranın bir hayvan kesilme yeri olduğunu öğrendim. Zamanla onun bağırmadığından emin olmaya başladım. Göğe baktığımız zaman ses dalgalarının oluştuğunu, yani sesi görsele dönüştürdüğümüzü fark edersiniz. O hırçınlık dediğimiz şey, Munch'ta ifadenin hep görsel olduğu ve görselliğin de kalıp sessiz olduğudur. Bu diyalektik üzerine çok çalıştım. Ve 'çığlık' derken, aynı zamanda hız mevhumunu da ko-yuyorsunuz... Munch'un resimleri yıllarca bitmiş olarak kâle alınmamış, Oslo'daki müzede çoğunda imza olmayan yüzlerce yapıta eskiz olarak baktılar. Çünkü Munch 'bırakmayı', 'üzlerine gitmeye vakit yokmuş gibi davranmayı' bir dil olarak ortaya koydu. Ben bu yaşadığım şeyi, benim portremle hayatımın bir devrinde, 2014'te ifade etmeye çalıştım. Burada, **85 Çılgılık: Munch'tan Sonra** sergisinde Munch'un portresinden etkilenerek yaptığım 100 tane otortreden, benim yaşımı referans ile 85'i göstereceğim. Her birini yapması 15 saniye bile sürmedi. Bazen 8, bazen 9 saniye sürdü. Gittikçe ustalaştım ve bu hız ulaştım. Sergide 22 tane vitray var, bunlardan birincisi benim doğum yılım. Bir yerde birinin bir provokasyonuyla bu bir sergiye dönüştü, içindeki eleman da bir provokasyonla oldu.

Bundan 50 yıl sonra bir Sarkis sergisi nasıl düzenlenebilir? Ben aslında bunun örneğini sürekli veriyordum. Yapıtların sergilerde nasıl bulunduğunu vaaz ediyordum, ama bunu yaparken icradan söz ediyordum... Şöyle bir örnek vereyim: Fransız Devrimi'nden önce müzisyenler, bes-ticiler sarayın içinde icra ediyordu. Orkestra sayısı azdı. Saraylar yok edildikten sonra müzik dışarı taştı ve müzisyen sayısı da arttı. Akıl daha demokratikleşmeye başladı. "Tarih benim" diyen zümre yok olmaya başladıktan sonra "Tarih bizim" diyen yazarlar, çizerler, felsefeciler doğmaya başladı ve daha geniş çaplı bir müzik ortaya çıkmaya başladı. Orkestra şefi o zaman doğdu. Ben bu orkestra şefinin olacağına inandığım için bunu öğretmeye çalışıyorum. Tek bir kişinin vücudu olarak başka bir şeyler doğmaya başladı; sonraları epey sluboyalar doğdu...

"Beni Kimsenin Anlamadığı Bir İstanbul'da Yaşamaktan Yoruldum"

Başka Kayda Rastlanmadı: Reşad Ekrem Koçu ve İstanbul Ansiklopedisi Arşivi sergisi paralelinde

28 Eylül – 26 Ekim 2023
Salt Beyoğlu, Açık Sinema

Karanlıkta Uyananlar

Ertem Göreç (1964)

28 Eylül, 19.00

Suçlular Aramızda

Metin Erksan (1964)

12 Ekim, 19.00

Ah Güzel İstanbul

Atif Yılmaz (1966)

26 Ekim, 19.00

Yangın Var: Eski İstanbul Kabadayıları

Lütfi Ömer Akad (1960)

5 Ekim, 19.00

GİRİŞ ÜCRETSİZ

saltonline.org

Salt

Kurucu
Founder

Garanti BBVA

Frieze Sculpture Fatoş Üstek'e emanet

Ayşe Erkmen, Moss Column, 2023, Stone, moss and copper, H. 500 cm, Ø 60 cm. Sanatçı ve Dirimart'in izniyle

Holly Stevenson, Ducks in a Row, 2023, Sanatçı, Pi Artworks ve Sid Motion Gallery izniyle

Gülsün Karamustafa, Monument for the 21st Century, 2018, marine varnish coated MDF boards with digital print, 285 x 120 x 120 cm. Sanatçı ve BüroSangedik izniyle

Dünyanın önde gelen fuarlarından biri olan ve bu yıl 20. yaşını kutlayan Frieze London'ın ilgilie takip edilen kamusal programı Frieze Sculpture'in küratörlüğünü Fatoş Üstek üstleniyor.

YASEMİN BAY
ysmnbay@gmail.com

ArtDog
Istanbul

yanı sıra Ghada Amer, Leilah Babirye, Sanford Biggers, Jyll Bradley, Angela Bulloch, Catharine Czudej, Yuichi Hirako, Suhasini Kejrwal, Tony Matelli, Louise Nevelson, Temitayo Ogunbiyi, Zak Ové, Li Li Ren, Hans Rosenström, Tomas Saraceno, Yinka Shonibare, Josh Smith, Amy Stephens, Holly Stevenson ve Hank Willis Thomas'ın eserlerini ağırlayacak.

2017'de beri Artlyst Power 100 listesinde sanat dünyasının en önemli 100 kişisi arasında yer alan, birçok kez Avrupa'nın en etkili küratörleri arasında gösterilen Fatoş Üstek ile hem Frieze Sculpture'ü hem de küratöryel pratiğini konuştuk.

Kapsamlı ve dikkat çeken bir seçkiyle karşımıza çıkacak olan bu yılki Frieze'ü siz nasıl değerlendiriyorsunuz? Heyecan verici. 20 yıl oldukça büyük bir başarı ve Frieze London'ın Londra sanat camiasının gelişmesinde çok büyük bir rolü var.

20 yıllık geçmişiyle düşündüğünüzde Frieze'ü nasıl tanımlıyor, çağdaş sanat sahnesindeki yerini nasıl görüyorsunuz? 2000'li yılların başı Londra için oldukça önemli bir dönüm noktası. Avrupa'da çağdaş sanatın gösterim alanları yaygınlaşmışken İngiltere hâlâ modernist ve empresyonist sanat eserlerine ağırlık veriyordu. Benim de 2015 yılında ikinci edisyonunun küratörlüğünü yaptığım "fig-1 50 exhibitions in 50 weeks", 2000 Mark Francis öncüllüğünde pop-up sergi kavramına ön ayak olmakla beraber, çağdaş sanatçıların -Richard Hamilton, Mona Hatoum, Jeremy Deller, Hussein Chalayan, Damian Hirst gibi- işlerini sergileyebilecekleri bir platform yaratı. Bu 50 sergili projenin akabinde Tate Modern'in ve Frieze London'un kurulumu Londra sanat ortamını tamamen değiştirdi ve çağdaş sanatçıların görünürlüğünün artmasında, üretimlerinin sürekliliğinin desteklenmesinde önemli rol oynadı.

Frieze Sculpture da yine öne çıkan özel projelerden biri. Kamusal alanayılın bu özel sergiyi siz nasıl yorumlayacaksınız? Nasıl yola çıktınız, temasını nasıl belirlediniz? 11. edisyonu için yeni bir vizyon üretmem istendi, ki bu beni oldukça heyecanlandırdı. Bu yıl heykel kavramına genişletilmiş bir açıdan yaklaşıyor, sadece antısal değil farklı boyutlarda üretilmiş hatta boyutu sorgulayan eserleri bir araya getiriyorum. Bu yılki serginin bir konuşma dizisinde ve performanslardan oluşan kamusal programı da var. Eserlerin seçiminde sanatçıların heykel ile kurduğu estetik ilişkii göz önünde bulundurdum ve farklı yaklaşımları bir araya getirmeye çalıştım. Bu yıl farklı malzemelerin kullanımını yanı sıra katılan sanatçıların farklı alt yapılarından ve görünürliklerden geldiklerini istedim. 20'li yaşlarında genç bir sanatçı yanı sıra 30 yılı aşkın süredir çalışan ve az görünürlüğü olan sanatçıları davet ettim.

Sanatçı seçiminde nasıl yol aldınız? Neyi öncelendiniz?

Benim için, yeni bir sanatçı listesi oluşturmak önemliydi. Sadece uluslararası alanda çok tanınan sanatçıların yanı sıra genç ve daha az tanınan fakat alanlarında oldukça başarılı sanatçıları da sergiye dahil ettim. Sanatçıların, günümüzde heykel kavramına yaklaştıkları, yerli geldiklerinde sorguladıklarından çıkarımlarını bir araya getirdim. Sergide yeni üretilmiş yedi iş var ve bunların bazılarını Regent's Park'a özel üretti. Ayrıca kadın ve erkek sanatçıların oranlarını birbirine yakın olmasını niyet ettim.

Türkiye'den de Gülsün Karamustafa ve Ayşe Erkmen'e sergilerinize, bu iki sanatçıyı dahil etmenizin nedenleri neydi? Gülsün Karamustafa ve Ayşe Erkmen, çağdaş sanatın Türkiye'deki en öncü ve etkili iki ismi. Bu iki sanatçının Ayşe Erkmen ve Gülsün Karamustafa'nın

sergisinde yer alıyor olması bana oldukça büyük bir onur veriyor.

Kamusal alana yayılan bir sergi için çalışırken öncelikle nelere dikkat edersiniz? Galeri, müze vb mekânlardaki sergileri çalışırkenki pratiğiniz ile kamusal alanda hareket ederken farklı yöntemler var mıdır sizin için? Tabii ki, her sergi birbirinden farklıdır ve her sergiyi farklı kurarım. Kontekst benim için oldukça önemli. Kamusal alanın getirdikleri ile bir müzenin getirdikleri ya da müze olmayan bir kurumun bağlamı birbirinden çok farklı. Onları öngörmeden iyi bir sergi yapabilemeniz mümkün değil bence.

İzleyicinin kamusal alanda sanatla karşılaşması noktasında sizin önceliğiniz nelerdir? Projenin ürettiği kontekstin yanı sıra projenin boyutu ve potansiyeli benim için çok büyük rol oynar. Öncelikle o mekânı çalışırım: Tarihiçesini, mekânın yıllarca biriktirmiş olduğu deneyimlenme biçimini. Bunun sonrasında projenin ne kadar hırslı ve hangi boyutta olması gerektiğini, oraya getirildiğinde ne gibi değişikliklere gebe olacağını önceden hesaplamaya çalışırım. Kamusal alanda beklenmedik karşılımlar yaratırken, eserlerin daha kırılgan bir alana girdiğini unutmamak gerek.

Bu sergi izleyiciye nasıl bir deneyim yaşatın istiyorsunuz? Alışılmışın dışında bir Frieze Sculpture edisyonu olacak, izleyicilerin zaman ayırıp eserleri keşfetmelerini ve her eser üzerine düşünürken, yaptıkları birlikteliklerini de göz önünde bulundurmaları istiyorum. Bir sergiyi gezer gibi gezmeleri ve o hassasiyetle yaklaşmaları benim için önemli.

Özellikle Türkiye'de heykelle kamusal alanda çok karşılaşamıyoruz. Heykelin kamusal alanla ne yazık ki bu talihsiz ilişkisine dair neler söyleyebilirsiniz? Kamusal alanda projeye üretmek hem oldukça büyük bütçe isteyen hem de bürokrasi olan bir süreç. Bu süreç bazen iki, üç yıl bulabiliyor. Sürekli değişikliklerin olduğu bir ülkede istikrarlı bir kamusal alan stratejisi üretmek ve bunu işleme sokmak kolay olmasa gerek.

Küratöryel pratiğinizi nasıl tanımlarsınız? Kavramsal odaklı çalışıyorum. Sanatçılarla yakın çalışıp onların yeni üretimlerine destek olmak benim en fazla haz aldığım nokta. Şimdiye kadar çalıştığım birçok sanatçı benimle yaptıkları projelerde en büyük riskleri alıp en gözü pek işleri üretti diyebilirim.

Bir küratör olarak çalışma metodunuz, öncelikleriniz nelerdir? Ağırlıklı hangi kavramlar etrafında hareket etmeyi tercih ediyorsunuz? Bazen bana gelen proje fikirlerine yanıt veriyorum, bazen de kendim proje fikirleri üretiyorum. Bazen sanatçılarla olan diyalogundan bazı projeler belirliyor bazen de davetli olduğum kurumla iletişim halinde projeler geliştiriyorum.

Benim için öncelikli olan iyi bir çalışma ortamı, güven ve heyecan duyma çalım çalışma arkadaşları. Bana gel ne

istersen yap dediklerinde en iyi projelerimi ortaya koyuyorum diyebiliriz. "Carte Blance" benim için küratör pratiğimi en etkili aktifleştirdiğim olanaktı.

Bağımsız bir küratör olmanın zorlukları ve kolaylıkları nelerdir? Size neler katıyor ya da götürüyor? Bir küratörün bağımsız olabilmesi ne kadar önemlidir? Şimdilerde yeni bir kavram var 'interdependent curator'. Bu kavram hem kurumlarla çalışan hem de kurumların dışında projeler yapan küratörler için kullanılıyor. Ben de kendimi böyle tanımlıyorum sanırım. Kurumlar oldukça ilgilendiğim ve sorgulamaktan da geri kalmadığım oluşumlar.

Siz kariyerinizi ağırlıklı yurt dışında sürdürüyorsunuz. Bu tercihinizin nedenini öğrenebilir miyiz? Benim için söylem ve düşünce alanında özgürlük çok önemli. Bunun için Türkiye dışında daha fazla olanak olduğunu düşünüyorum.

Neden Türkiye'de daha fazla küratöryel çalışma yapmıyorsunuz? Proje gelince yapıyorum. Örneğin geçen yıl Akbank Sanat'ın 40. Günüümü Sanatçıları sergisinin jüriliğini ve küratörlüğünü yaptım. Bu yıl Kahve benim için oldukça önemli. Kamusal alanın getirdikleri ile bir müzenin getirdikleri ya da müze olmayan bir kurumun bağlamı birbirinden çok farklı. Onları öngörmeden iyi bir sergi yapabilemeniz mümkün değil bence.

Türkiye çağdaş sanat sahnesine baktığımızda nasıl bir tabloya karşılıyorsunuz? Tablo karışık. Türkiye oldukça zor bir dönemden geçti ve hep geçiyor sanki.

Sanatın ana kaynağı ifade özgürlüğü; Türkiye'de giderek ifade özgürlüğünün daralması konusunda neler düşünüyorsunuz? Dışardan bakan bir küratör olarak bu daralma sizce sanatçıları, bölgedeki sanat üretilmesini nasıl etkileyecek? Son dönemde oldukça büyük bir göç var, birçok sanatçı bir şekilde yurt dışına taşınıyor. Üniversite dönemimde birlikte okuduğum sadece birkaç kişi halen Türkiye'de yaşıyor. Bu durum belki de en büyük yanıttır.

İklim krizi, pandemi, Rusya-Ukrayna savaşı başta olmak üzere savaşlar, göç, işler, giderek faşist eğilimler sergilemesi ve son olarak yazıp zeka berberinde getirildi tehdit... Siz tüm bunların hem sanat dünyasını hem de üretimlerini nasıl etkilediğini, etkileyeceğini düşünüyorsunuz? 21. yüzyıl, önceki yüzyıllara benzese de tamamen farklı bir çağda yaşıyoruz. İnternette birlikte gelen globalleşme, sadece krizlerin etkisini dişimiz noktalarına çekmekle kalmadı aynı zamanda boyutu karmaşası da yaşıyoruz. Bu sorunlar ve sanat kurumlarının geleceği üzerine bir kitap yazdım, önümüzdeki yıl ocak ayında yayımlanıyor. O kitapta radikal sistemik değişimin gerekliliğinden bahsediyorum. Teknoloji ile birlikte içinde yaşadığımız toplum ve sanat da değişip dönüştüyor; bir kırılma noktasının eşliğindeyiz ve umarım iyide doğru evrileceğiz. Değişmek için büyük cabalar göstermemiz gerekecek ama buna geçeceğimizi düşünüyorum.

İçinde bulunduğumuz koşullarda radarmıza aldığımız ufuk açan kişi ve kurumlar var mı? Tabii ki, bu kurum ve kişilerle kitaba kusa söyleşiler yaptım ve onların başlattıkları vizyon değişimini paylaştım. Tokyo'da Mori Müzesi'nden, Sao Paulo'da Pinakoteka'ya kadar uzun bir listem var.

Çok sevdiğiniz, anlam yüklediğiniz bir eser, kitap, film, müzik vb var mıdır? Eserler, kitaplar, filmler ve müzik en çok ilham aldığım kaynaklar. Anlam dediğim şey zamanla değişim dönüşen, evrilen bir ağırlık. Sabitlemek çok zor.

Bir Resim-Mekân Deneyimi: Pasaj

Nuri Kuzucan'ın kaos/düzen, ışık/gölge, boşluk/doluluk, yüzey/derinlik, iç/dış gibi iikiiler etrafında kurgulanan yapıtlarından oluşan **Pasaj** adlı sergisinde mekân başrolde. Küratörlüğünü Nilüfer Şaşmaz'ın üstlendiği sergi Arter'de 31 Aralık tarihine kadar ziyaret edilebiliyor. Duygu Doğan'ın mimari tasarımını yaptığı **Pasaj**'ı Kuzucan ve Şaşmaz'den dinledik.

ŞILAN ÇETE
silan@artdogistanbul.com

Diptik Mekan, tuval üzerine oklrik boya, diptik, 195 x 185 (her biri), 195 x 370 cm. (Detay)

İyi kurduzan önemli bir yer olmasıyla da ilgili. Atölye sürecinin sergi sürecine geçişi, oradaki üretim deneyiminin sergiye üretime ya da onu kurgulama deneyimiyle bütünleşmesi, hatta aynılsan bazen bunun dışına da çıkabilir, içinde de kalabilir. Ben mümkün olduğunca onun içinde kalmaya gayret ediyorum.

Pasaj'ı yaratım sürecinin nasıl şekillendi? N.K.: O da kendiliğinden oldu. Diğer sergilerin aksine bu sefer önce mekân belli oldu. Mekân belli olduğunda, oranın pasaj hissi vermesiyle ilgili olarak Emre Baykal ve Nilüfer'le konuştuk ve gelen bu ilk fikri kabul edip oradan devam ettik. Sonrasında öümüzde de bunun değişmesi yönünde bir niyet olmadı. Yani aslında sanki ismi belliydi serginin.

Sergideki resimler yüzde 70'i yeni. Diğerleri ise bunlara eklenen, daha eski tarihli resimler. Mekânın ismini çağırması gibi, bu yeni yapıtlar resimler de eski resimler çağırıyor. Örneğin diptik sergilerin birkaç resim arasında girişte soldaki resim, 2020'ye ait ama onun yanındaki 2023 yılında yapıldı. Bu özellikle kullandığım bir yöntem değil ama yaptığım bir resmin yıllar sonra yanına başka bir resmi çağırması gibi bir pratik zamanla oluştu. O yüzden bu sadece benim inisiyatif aldığım ve ürettiğim, karar verdiğim bir süreç değil di diyebilirim. Hem Nilüfer'le, Emre'yle ve buradaki prodüksiyon ekibiyle diyaloglar hem de resimler kendi dinamiği, atölye içindeki üretim pratiğim ve orada gelişen spontanlıklar görülebiliyor sergide. Bu bazen malzemeye bağlı de olabiliyor: Ben malzemenin işlediği bir malzemeye çağırması ve buna izin vermek şeklinde geliyor. Dolayısıyla bu sergi aslında, kolektif bir algi açıldığını düşünüyorum. O yüzden onun hikayesi ben de sergi öncesi ve sonrasında ait bir değer taşıyor diyebilirim.

Sergi kitabı için yaptığınız söyleşinizde "Kişisel sergiler beni biraz geriyor, sanki evde tek başına yemek yapmak gibi..." diyorsunuz. Pasaj bunu değiştirebildi mi?

N.K.: Değiştirdi, hem de çok. Arkadaşlarımızla birlikte "Açık Mekân" sergileri yaptık, yapıyoruz; onlardan ki heyecanı kişisel sergilerde çok fazla duyduğumuz Arter'deki bu sergiye kadar. Çünkü "Açık Mekân" sergilerinde bir tarafta atölyede kendi resminize ilgilendiğiniz diğer tarafta beraber çalışacağınız sanatçılar ve üretimleri var. Diğer insanlardan ayrı olduğunuz da dahi kendinizi zihinsel olarak kolektif bir yerde olabileceğinizde dair bir hisse kaptrabiliyorsunuz. Bu bir sanırım aslında pek çok şeyi oluşturun,

yer kare, kare, kare, kare, canım ne var bunda?" gibi. İşte o kareleri bir birim olarak kullanarak resimsel bir dünyaya oluşturulur mu, onlar bir resim olur mu? Bunun tecrübesiyle ilgili bir alanda çalışıyorum diyebilirim. Ve başka biri de "Aaa bunu ben de kullanabilirim. Bunu yapmak çok zor değil!" diyorsa, bu olumlu bir nokta gibi geliyor bana. Aslında resim dışında her şeyde de bu böyle. Yani her zaman muhabatını ezmemeli, mutlaka biraz muhabatıya taşımalsın, ona özgüven vermelisin, onunla biraz daha eşitlenmelisin gibi bir hissim var.

Pasaj'ın, tüm mekân resimsel bir kompozisyon olarak kurgulayarak izleyicilerin içinde dolaşabilecekleri bir 'resim-mekân' ya da 'mekân-resim' deneyimi yaşatma fikriyle yola çıktığını söylüyorsunuz. Bu mekâna özgü deneyim nasıl kurgulandı? Nilüfer Şaşmaz: Nuri'nin en eskisi 2015 yılına tarihlenen ancak büyük çoğunluğu 2023 tarihli işlerinden oluşan bu sergi, Arter'in Galeri 1 mekânı düşünülerek, hem mimari anlamda verilen unsurları hem de içinde kurmayı hayal ettiğimiz yapının formu hesaba katılarak düzenlendi. Nuri'nin bahsettiği gibi, 2020 tarihli *Diptik Mekan* adlı iki parçadan oluşan tuvali bizim için bir çıkış ve referans noktası oldu. Bu resimdeki iç-dış, derinlik-yüzey, ışık ve gölge alanlar gibi iikiiler, U, T, L şeklinde duvarlar ve resimsel kompozisyonuna parçalarıyla ve biz de bunları Duygu'nun hem mekandaki deneyimi hem de iç görüsü yardımıyla resimden mekâna taşırdık. Sergideki her bir eserin mekân, ışık ve derinlik algımızı gıdıkladığını; yapıyı çevremize, etrafımızdaki yapısal unsurlara (sergiden çıktuktan sonra dahi) biraz daha dikkatli bakmamızı sağladığını düşünüyorum.

Sergiyi hayata geçirme süreci nasıldı? Seçtiği düzenlerken nelere dikkat ettiniz?

N.Ş.: Sergi mekânın keskinleşmesini arımdın, bu alana bize açtığı olanaklar ve sınırlamaları dahilinde, hem yapıtların üretimini hem de mekânın kurgulanmasını içeren, birbirine bağlı iki süreci birlikte yürüttük: Yapıtlarla ilgili süreç, Nuri'nin üretime devam ettiği eserlerin değerlendirilmesini, bunları birbirleriyle ya da eski yapıtlarla ilişkilendirmeyi, serginin bağlamsal çerçevesi içinde eski ve yeni işlerden bir seçki yapmak gibi aşamalardan oluştu. Mekânla ilgili süreç ise öncelikle Duygu'nun kendisine verdiğimiz bilgileri ışığında alternatifler oluşturmasını, bunlar arasında eserleri en iyi taşıyabilecek formatı belirlememiz, detaylarını çalışması ve en sonunda da eserleri, inşa edilecek bu mekânsal yapıya nasıl yerleştireceğimize karar vermemizi içeriyordu. Elbette tüm bunların yanında benim için sergiye eşlik eden yayının hazırlanması da heyecan verici oldu. Sergiye ayrı başlığı taşıyan yayın Nuri ile yaptığımız uzun bir söyleşinin yanı sıra Duygu Demir, Tarkan Okçuoğlu, Asuman Suner ve Hakan Tüzün Şengün'ün Nuri'nin eserlerinin yola çıkararak, üretiminin farklı yönlerine baktıkları birer yazısını içeriyor. Ayşe Bozkurt'un tasarladığı bu yayın Nuri'nin ikinci kitabı ve ilkinden tam on yıl sonrasına tarihlenmesi açısından bence bir hayli önem taşıyor.

Sanat pratiğiniz 20 yılda renkli, mekân odaklı işlerden geometrik formları bir araya getiren eserlere evrildi. Sanatsal yolculuğunuzun neresinde olduğunuzu düşünüyor ve hissediyorsunuz?

N.K.: Aslında hiç değişmedi, 20 yıl önce de dikkatim buradaydı. Şimdi de aynı yerde. Onu tarif etme biçimim değişti sadece. Başka bir dil, gramer ya da başka unsurlar kullanarak bunu yapıyorum. Yani yeni müzikle ilgililiyim ama enstrümanlarım değişiyor.

Eserlerinizle karşılaşan izleyicilere ne hissettirmek istiyorsunuz? N.K.: Yapılabile meselesinin izleyici için motive edici bir yönünün olması benim için önemli. Yani bir karikatür olarak "Bunu ben de boyarım" cümlesini kurduzabilmesini dahi önemli buluyorum. Sanatçının becerisi dikkat çekici ama aynı zamanda bloke edici deriz izleyici için. Yani izleyici, bir eserin yapımının tecrübe ve beceri istediğini algılasa, kendisini yapmak konusunda çok atıl hissedebilir. Eserin yapımındaki sadeliikle hiyerarşiyi biraz kırmış, resmin karşısındaki kişinin özgüvenini biraz daha yukarı almış oluyorsunuz. O zaman daha doğru bir diyalog kuruyor. Sergiyi dolaşırken kulak misafiri olduğum bazı şeyler var. Mesela "Her

Hayatı Güzel Kılan şey Kusurlardır

Bosco Sodi'nin eserleri Japonya'nın 'wabi sabi' felsefesinden etkileniyor. Eserlerinde her güzelliğin içinde bir kusur vardır bakış açısıyla ilerleyen sanatçı için hayatı güzel kılan her anda bir kusur var ve bizler bu kusurları seviyoruz. Sodi ile Sevil Dolmacı İstanbul'da 22 Eylül-28 Ekim tarihleri arasında gerçekleşen **Formun Sessizliği** adlı sergisini ve işlerinin arkasındaki felsefeyi konuştuk.

HATİCE UTKAN ÖZDEN

Eserleriniz belirli bir felsefi bakış üzerinden ilerliyor. Japonya'nın Wabi Sabi felsefesini eserlerinize nasıl yansıtıyorsunuz?
Wabi Sabi felsefesinde güzelliğin içindeki kusuru kabullenmek üzerine bir bakış açısı var. Benim de eserlerim genellikle doğayla ilgili ve kullandığım organik malzemeler aslında gerçekten de sonucu kabul etmeyi ve sonucu kontrol etmemeyi öğretiyor. Her şey değişir ve hiçbir şeyi kontrol edemeyebiliriz, eserlerimde de bu bakış açısını bulabilirsiniz. Eserlerim de bu kontrolsüzlük, zamanın akışı ve biriciklik üzerine. Özellikle eserlerimin tekrar edilemez doğası benim için önemli. Süreç içinde kalmak ve sonucu kontrol etmemek belirleyici nokta. Sonunda ortaya çıkan şey tam olarak özgür bir süreç diyebiliriz.

Sonuçta bir eser üzerinde çalışırken ne çıkacağınızı bilmiyorsunuz...
Sonuca odaklanmıyorum. Sürece ve yaratıcılığa odaklanıyorum. Önemli olan sonucun tekrarlanamaz olması. Süreci ilgi çekici yapan da bu tekrarlanamayan durum. Bir eserin büyüklüğünü kontrol edebilirim ama kullandığım malzemeler nedeniyle nasıl bir şey çıkacağını bilemeyebilirim. Ben tekrarsız çalışan bir sanatçıyım. Bir eserim çok iyi de olsa, müzede de gösterilse ve çok beğenilse de o eseri bir daha yaratamam.

İstanbul'da sevil Dolmacı Galeri'deki serginizde nasıl eserler göreceğiz?
Burada ilk sergim olacağı için en geniş spektrumda eser türlerini seçtik. Hem yerleştirme, hem heykel, hem de resim görebileceksiniz. Bazı eserlerim yeni bazıları ise birkaç yıl öncesine dayanıyor. Amacım, buradaki izleyiciye eserlerimi anlatabilmektir. Ne zaman bir galeri ile ilk defa çalışsam bunu yapıyorum en geniş spektrumda ve izleyicinin beni anlaması için her disiplinden eser seçiyorum.

Meksika'da doğmuş ve büyümüş olmak bu kültür işlerinizi etkiliyor mu?
Çok zengin bir kültür olduğu için evet etkiliyor. Meksika'nın kültürü çok candır. Bu açıdan Türkiye'ye benziyor diyebilirim. Zanaat Meksika'da önemli, tıpkı Türkiye'de olduğu gibi. Elbette, zengin tarihsel yapısından da kaçamıyorsunuz ve bir sanatçı olarak bu kültürden sürekli etkileniyorum. Bunu diğer eserlerimde göremeyebilirsiniz ama bilinçsizce de olsa kültürün etkisi var.

İdim kriziyle ilgili ne düşünüyorsunuz?
Sanatın en önemli yanının bu konudaki sorunları konuşmak ve bu konuda farkındalık yaratmak olduğunu düşünüyorum. Çalışmalarımın doğaya ve malzemenin organik doğasına odaklandığım,

sanatımın doğanın önemini derinlemesine araştırmasını sağladığını söyleyebilirim. Çoğu sanatçının bu noktayı kaçırdığını düşünüyorum. O kadar çok politik sanat var, ırkla ilgili, cinsiyetle ilgili sanat var ama doğaya, iklim değişikliğine, doğayla ilişkimize, hatta insanlıkla olan ilişkimize dair bilinç yaratan yeterince sanat üretimi yok.

Bu durumda çalışmalarınızın temelinde doğa ve doğayla olan ilişkimiz üzerine olduğunu söyleyebilir miyiz?
Evet, yaptığım işin doğayla ilişkisi var. İnsanlık ve doğa arasındaki ilişkiyi araştırıyorum. Birçok kişi bana bunu söylüyor, eserlerime baktıklarında doğanın özünün doğallığını ve organikliğini hissediyorlar. Çünkü tıpkı doğa gibi işlerim de organik ve spontane, bu da insana kontrolsüzlük hissi veriyor. Çalışmalarım doğayla, evrenle, kendimizle daha iyi bir ilişki kurmamız açısından da anlamlı bir duruşa sahip. Ve bu durumun, içinde bulunduğumuz dünya için çok önemli olduğunu düşünüyorum.

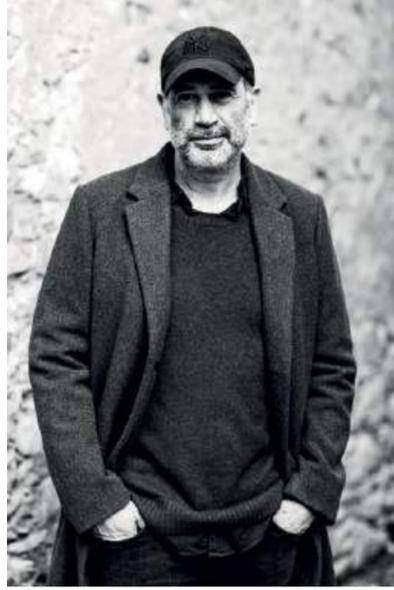
Londra'da Blain Souther'daki serginizin ismi Yugen'di, hep farklı başlıklar seçiyorsunuz. İstanbul serginizin adı ne olacak? Yugen, ifade edemediğimiz güzellik anlamına gelir. İstanbul serginin adı Formun Sessizliği. Her zaman eserler hakkında çok fazla bilgi vermeyen başlıklar kullanmayı seviyorum. İzleyicinin resimlerin ya da eserlerin nasıl görüneceğini tahmin etmesini tercih etmiyorum. Bu nedenle soyut başlıklar kullanıyorum.

Formun Sessizliği ne anlatıyor?
Eserlerimin sessizliğinden bahsediyorum. Benim eserlerim sessizdir, gürlütlü değildir, gösterişli değildir, çok sessiz ve çok sakindir. Bu yüzden soyut bir başlık kullanmak istedim. Normalde gösterişli başlıklar kullanmaya çalışıyorum ve bunun gibi soyut başlıklar kullanıyorum. Yani izleyiciyi, sergiyi görmeden önce belirli bir şey düşünemeyecekleri bir duruma karşı karşıya bırakmak istiyorum.

Sanata nasıl başladınız?
Küçükken disleksi, hiperaktivite ve dikkat eksikliği teşhisi konuldu ve annem bir filozof ve sakin kalmam için bir tür terapi olarak beni sanat kurslarına götürmeye başladı. İşte o zaman haftada iki kez gittiğim sanat atölyesi beni sakinleştirdi. Sanat yapmak beni sakinleştiren, kendime bağlayan bir durum. Benim için sanat yapmak ilaç gibi ve hayatta bir zorunluluk. Bunu hayatımda keşfettiğim için çok şanslıyım.

İşlerinize baktığımızda siz minimalist olmaya, belki estetiği kaydırmaya, belki de malzeme kullanımında yeni bir dil açmaya çalıştığınızı söyleyebilir miyiz?
Evet, ben buna sanayi öncesi minimalizmi diyorum. Minimalizmden önce de durum böyleydi (her şey doğaldı) ama Amerikan minimalizmde her şey makineden çıkmış gibidir ve yapmadır. Ben bir zanaatkar olarak her şeyi elle yapıyorum. Bu yüzden tarzıma böyle demeyi seviyorum. Malzeme olarak kullandığım her şey doğal, Amerikan minimalizminde ise tam tersine plastik. Ben ise insan yapımı malzemeler kullanıyorum yani tam tersi oluyor. Ellerimle çalışıyorum, eylemleri kabul ediyorum ve bir Amerikan minimalisti ve genel minimalist gibi mükemmelliği aramıyorum.

Tamamen doğal malzemelerle çalışıyorsunuz ve bazen işin sonunda ne çıkacağını bilmiyorsunuz. Hayalinizde bir görüntü oluyor mu? Her şey süreç içinde gelişir. Tabii ki eserlerin rengini ben seçebiliyorum ya da başlangıçta rengi düşünabiliyorum çünkü kullandığım pigmentleri biliyorum.

Bosco Sodi, İsmisiz, 2023, tuval üzerine kağıt teknik, 200 x 280 cm

Ama bazen, pigmenti kullanırken bile, daha sonra üstteki diğer pigmentlerle veya hoşuma giden herhangi bir şeyle oynamaya başlıyorum ve böylece bambaşka bir şey yaratabiliyorum.

Ne tür malzemeler kullanıyorsunuz? Bunları kendiniz mi üretiyorsünüz? Malzeme olarak doğal talaş kullanmayı seviyorum çünkü çok organik bir malzeme ve ne elde edeceğimizi asla bilemezsiniz; her talaş birbirinden farklıdır. Ne zaman marangozlardan talaş almaya gitsem, bunun ne tür bir talaş olduğunu asla bilemiyorum. Çünkü bu ağaca bağlıdır, pigmentle yaratacağı reaksiyona veya suyla veya karıştırdığı diğer malzemelerle oluşturacağı reaksiyona bağlı olarak değişir. Böyle bir eserin ortaya çıkması 5-6 gün sürüyor, sonra kurumaya bırakıp kendi kendine oluşuyor. Tablodaki ilk çatlağı gördüğümde duruyorum. Asla malzemeyi ölçmüyorum ve her şeyi çok gelişigüzel, çok içgüdüsel, olarak yapıyorum. Yani sezgisel bir süreçten geçiyorum.

Farklı yerlerde stüdyolarınız var. Seyahat etmek de sezgisel bir sürece sizi hazırlıyor olabilir mi? Oaxaca'da ve ayrıca New York'ta bir stüdyo var. Üssüm New York'ta. Eserlerim hava durumuna, iklime ve neme bağlı olarak değişebildiği gibi sonuç da tamamen değişiyor. Aynı tabloyu Yunanistan'da, New York'ta ya da Meksika'da yaparsam sonuç tamamen farklı olur çünkü ortam farklıdır. Su farklıdır. Hava farklıdır. Gezdiğim yerlerde bir şey görmek, yeni şeyler keşfetmek bilinçsizce olarak eserlerime yansıyor.

Her ne kadar çok sezgisel çalışsanız da çalışmalarınız evrensel. İzleyicinin eserlerinizde anlatmaya çalıştığınız şeyi anlamaları ya da hissetmeleri önemli mi? Önemli, bu yüzden eserlerimi çok basit tutmaya çalışırım. Çalışmanın gün batımı ya da güzel bir ağaç kadar basit ol-

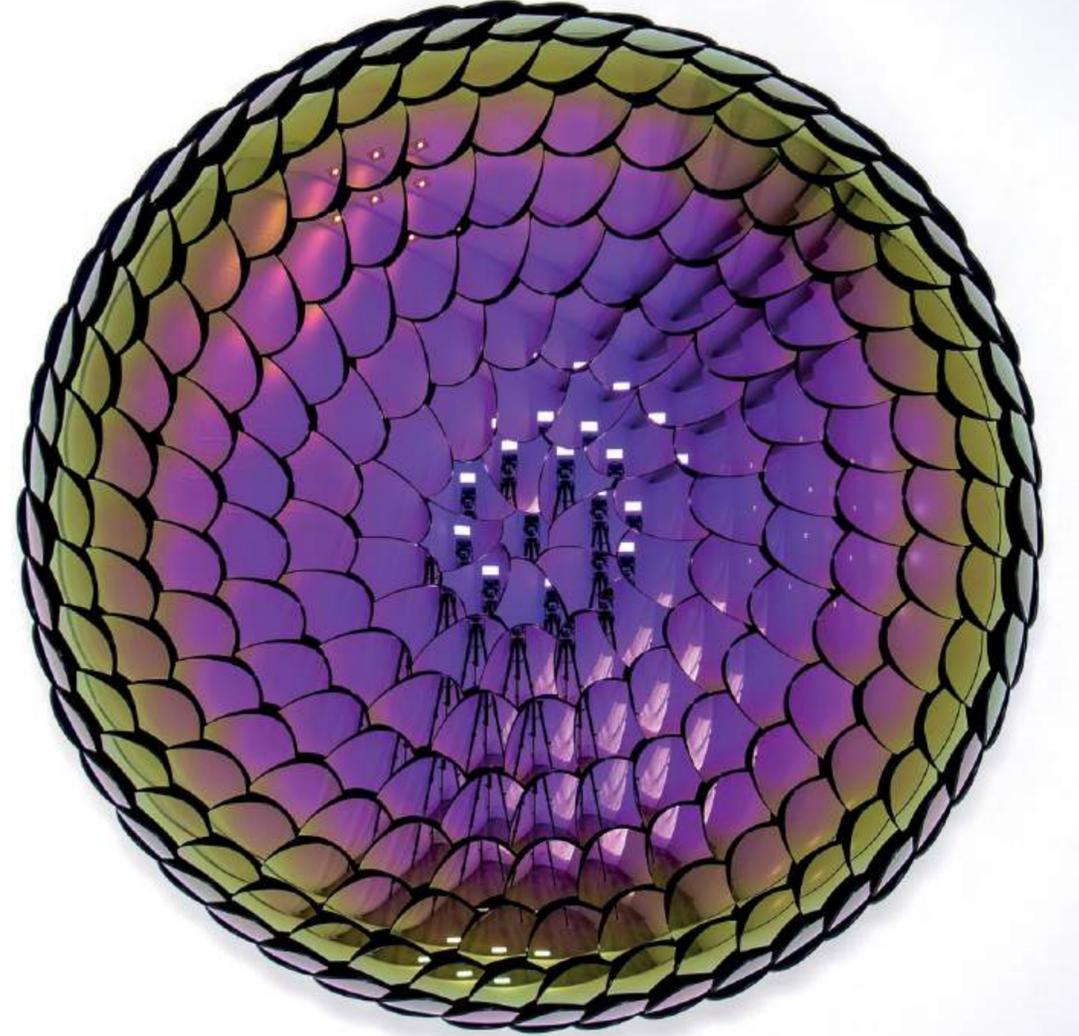
masını istiyorum. Herhangi bir konsept yaratmaya çalışıyorum. Eserlerimin önüne asla imza atmam, imzam her zaman arkadadır. İmzamı kimsenin görmesine ve tablounun Bosco Sodi'ye ait olduğunu bilmesine asla izin vermem. Bu yüzden çizimlerimi mümkün olduğunca basit tutmaya çalışıyorum. Bir sanat eseri üzerinde çalışırken karmaşık şeylerden kaçınırım.

İstanbul'a ilk gelişiniz mi olacak? İstanbul serginizde bu şehrin etkisini görebilir miyiz?
İstanbul'u birkaç kez ziyaret ettim ve şehri seviyorum, çok kaotik ve çok fazla enerji var. Bilinçsizce gezdiğim şehirlerden etkileniyorum. Gördüğüm ve hafızamda sakladığım bir şey olabiliyor ve belki bu anıyı bir resimle ifade edebiliyorum.

Aslında siz arazi sanatı üzerine yoğunlaşan bir sanatçısınız. Size hangisi daha heyecan veriyor, galeri mi, doğada eser üretmek mi?
Doğada eser üretmek her zaman daha heyecanlı. Çevrede, ormanda, kumsalda, çölde olabildiğince özgür olmaya çalışıyorum. Doğanın içinde olmayı tercih ediyorum çünkü dünyanın başkalarıyla, doğayla olan ilişkisine bakıyorum. Bu benim için çözümlü veya ormanı çok ilginç kılıyor çünkü doğayı doğanın içine koyuyorsunuz. Çünkü eserlerim aynı zamanda ışıkla, gölgelerle, zamanın akışıyla ya da hava durumu ve değişimle ilgili.

Zamanın akışını eserleriniz nasıl yansıtıyorsunuz?
İşim zamanla ilgili. Zamanla her şey nasıl değişir sorusu benim için önemli. Bu aynı zamanda kusurluluğa ve kusurluluğu sevmeye de yol açar. Ve bu yine sürece ve yaratıcı sürece kalma durumuna geliyor. Bütün bu kavramların zamanı, süreci ve kusurları insana ilişkindir. Bir an için burada olduğumuzu ve daha iyi bir hayata sahip olduğumuzu anladığımızda, daha iyi yaşadığımızı, doğayla daha iyi ilişkiler kurduğumuzu anlarız.

E Art

Eelco Hilgersom, *Indulge / Habitat Family*, Karışık Teknik, 2023

@eartgaleri

Merkez Mahallesi Ayazma Caddesi Çuha Sokak No:3 Kağıthane-İstanbul

İstanbul Tiyatro Festivali

İstanbul Tiyatro Festivali küratörlük düzenine geçtikten sonraki ikinci senesinde yine Işıl Kasapoğlu'nun sanat yönetmenliğinde 25 Ekim'de başlıyor. Bu yıl Kasapoğlu'nun son senesi...

AYLİN ALIVEREN

Festivalin ilk adımı bu seneki açılış Pina Bausch'un artık klasikleşmiş olan eseri *Cafe Müller*'le yapacağını ilan etmesi oldu. Geçen seneki açılışın aracı etkilerinden sonra festival bu kararıyla, bu sefer kendini emin kollara bırakmış oluyor. Pina Bausch 20. Yüzyıl dans tiyatrosunun kurucu annesi ve bıraktığı miras bu alanın takipçileri ve seyircileri için çok değerli.

Cafe Müller Pina Bausch'un 1978 yılında, davet etmiş olduğu üç koreografa beraber tasarladığı 4 parçadan oluşan bir gösterinin genel adı. Bugün bu eserin sadece Pina'nın tasarrımını yaptığı parçası hala sahneleniyor. Bu kısım Pina'nın 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, Almanya'da kendi kafe salonunda çalışan babasına dair çocukluk anılarının ilhamını alarak tasarladığı bir gösteri. Çok sade, sadece masa ve sandalyelerden oluşan bir mekanda, düşlerin takibinde hafızanın gerçeklerle yüzleştiği, seyredener üzerinde neydeyse fiziksel etki bırakacak kadar yüksek tonlar yakalayan bir eser. Wuppertal Dans Tiyatrosu uzun zamandır genellikle bu yapıtı Pina'nın daha sonra tasarlamış olduğu *Bahar Ayini* ile beraber sergiliyor. İstanbul festivalinde de, gelenekselleştirdiği üzere bu iki gösteriyi art arda seyretmek mümkün olabilseydi keşke.

Festival programında *Cafe Müller* haric yurt dışından gelen sekiz ayrı prodüksiyon var. Bu seneki seçki de dans tiyatrosu, performans ve çağdaş sahnelemelerin ağırlığı artmış. Festivalin bir yıldızı da kuşkusuz Wajdi Mouawad. Daha önce kendi yazıp, yönetip oynadığı *Yalnız* ile İstanbul Tiyatro Festivaline 2017'de konuk olmuş olan Lübnan asıllı Kanadalı sanatçı *Yangınlar* oyununun sinema versiyonunun Oscar'a aday olmasından beri sadece tiyatro dünyasının değil daha geniş kitlelerin de takip ettiği bir isim haline geldi. Mouawad bir süredir Fransa'da La Colline Tiyatrosunun sanat yönetmenliğini sürdürüyor. Genellikle siyasi içerikli, güçlü, şiirsel metinleriyle tanınan biri. Festivalde Mouawad'ın 2015 yılında yazdığı *Kız Kardeşler* oyunu sahnelenecek. Bu oyun yazarın *Domestik* adını verdiği üçlemenin ikinci oyunu. Mouawad'ın kız kardeşi Nayla ve sahnede her iki kadına da hayat veren oyuncu Annick Bergeron bu oyuna ilham vermiş. Oyun temelde, çift dilli olmak ve anadilin önemi üzerine. Bu temalar ekseninde Mouawad dönüp dolaşıp, en derinde yine 'sürgün olmak' meselesini deşiyor. Ebeveynlerimizin yaşadıkları zorluklar, aşagılanmalar, yaraları biz de taşımak zorunda mıyız? Ne kadar taşıyabiliriz? Onların anısını nasıl yüceltiriz? Roller ne zaman ve nasıl değişir? Kişisel veya kolektif bir felaket sonucu hayatlarımız nasıl sonsuza kadar değişir? Ve benzeri sorularla örülmüş bir oyun.

İsrail asıllı İngiliz koreograf Hofesh Shechter ise *Cifte Cinayet* adlı iki ayrı bölümden oluşan bir gösteri ile festivalde. Koreograf ilk bölümde cinayet ve arzuyla dair ölümcül komik bir ton yakalarken ikinci bölümde birincinin zehirli enerjisini aksine rahatlatan, sakinleştiren, gündelik

Törörizm

Bankta. Fotoğraf: Raphael Frisenwange Solholm

Baklava Cumhuriyeti. Fotoğraf: Pınelopi Gerasimou

Café Müller

hayatın zorlayıcılığında kaçmayı sağlayan bir alan yaratıyor. Topluluğun adeta bir kabile gibi birbirine bağlı ve ritmi hiç düşmeyen bir koreografide nefes alıp verdiği eserler üreten Shechter de heyecanlı beklenenler arasında.

İlgi çeken iki diğer oyun ise Berlin'den gelen mask tiyatrosu Familie Flöz'ün sahneleneceği *Düğün* ve Anestis Azaz'ın son oyunu *Baklava Cumhuriyeti*. *Düğün* sözsüz bir oyun. Bireysel mutluluk arayışı hakkında trajikomic bir öykü anlatırken son zamanların en gözde temaları olan eko-

lojik meselelere ve sınıf çatışmalarına uzanan temalara da el atıyor. Azaz'ı ise 2019'da konuk olduğu festivalde *Temiz Şehir* oyunu ile izlemiştik. Oyun Atina'da çalışan farklı ülkelerden gelen temizlik işçisi kadınların bize sahnede bizzat kendi hikayelerini anlatmaları üzerine kurulu iyi bir belgesel tiyatro örneği idi. Azaz bu sefer bir Türk diğeri Yunan bir genç çiftin, çağdaş Yunan toplumunun şekillenmesiyle, ulus kimliğinin sorunlarıyla ve küresel ölçekle dijital tek bir ulustan oluşacak olası bir geleceğin ütöpic gerçeğiyle yüzleştiği komik te-

atral bir sözde-belgesel ile festivale konuk olacak.

Yurtdışından gelen oyunlar arasında daha klasik bir formda, psikolojik gerçekçi bir metin olarak Tennessee Williams'ın *Geçen Yaz Birdenbire* adlı oyunu var. Bu oyunu 1885'de kurulmuş olan Gürcistan Sokhumi Devlet Tiyatrosu prodüksiyonu olarak izleyeceğiz. Oyunun yönetmeni Ankara'da Bilkent Sahne Sanatları Bölümünde de öğretim görevlisi olan Jason Hale. Yazarın *Sırça Kümes* ve *Arzu Tramvayı* gibi oyunları son yıllarda Türkiye'de de sahnelendi. Williams'ın sıcak Güneyli dili, karakterlerinin sert duygusal açıları, yaşama kaygısına dair temalarla ördüğü fırtınalı hikayeler bugünün seyircisi için de her dem taze.

Festivalin yerli ayağına baktığımızda ise iki nokta dikkat çekiyor. İlk festivalin artık iyice İtalyan Sahne'nin zorlayıcı sınırlamalarından kopup farklı mekanlarda farklı tasarımlara kucak açması. Bu gösterilerin bir kısmı mekana özgü (site-specific) bir kısmı ise değil. İkincisi ise Genç kuşağın artık tecrübe kazanmış kimi isimlerini festivali ödülleri yapmak üzere davet etmiş olmaları. Bir zamanlar Prof. Dr. Dikmen Gürün yönetiminde *Genç Dalga* adı altında yeni isimlere kapıları açan ve böylelikle seyircisini tiyatrodan takip etmeye değer yeni kuşakla tanıştıran festival belki bu adamları çoğaltır ve daha yeni isimleri de bu kapsamda önümüzdeki yıllarda izlemek şansını buluruz.

Mekana özgü yerli projelerden bir tanesi H. Can Utku ve İlias Maroutsis'in yazdığı, İlyas Özçakar'ın tasarlayıp yönettiği *Büyük Zarfı Apartman*'i. Oyun tarihi gerçeklerden yola çıkan kurmaca hikayelerden oluşuyor. İstanbul Rumlarının geçmişinden bugüne uzanan iki kısa oyunun yanı sıra hem sinema hem tiyatrosun araçlarını kullanan deneysel bir performans.

Diğer bir mekana özgü iş Ferdi Çetin'in yazdığı, Kayhan Berkin'in yönettiği *Annemden Kalan Gül Ağacı Masanın Üzerinde Çaydanlık Beyaz Bir İz Bıraktı* isimli bir performatif enstasyon. Tünel'in istasyon binası olan Metrohan bu enstasyon için yazarın çalışma odası, bir müze ev olarak kullanılacak. Performans bir rüya atmosferinin peşinden giderek anılara, imgelere ve küresel salgın sırasında kaybettiklerimiz üzerinden yas duygusuna odaklanıyor.

Seyirciyi farklı bir mekanda yeni bir performatif deneyim vaadi sunan oyunlardan bir diğeri ise *Çirkin*. Hope Alkazar'da izleyeceğimiz oyun, Firuze Engin'in yazıp Güray Dinçol'un yönettiği, Anadolu'nun gelenek ve masallarından ilham alarak kurgulanan ve anlatı tiyatrosu ile interaktif enstasyonu birleştiren gerçeküstü bir ihanet hikâyesi. Bin yıllardır yaşayan çirkin Şiva ve onunla birlikte lanetlenerek ölümsüzlük cezasına çarptırılan tavuk, geçmiş ve bugün arasında gezinecekler. Don Kişotvari bir anlatılar denizi tadı veren oyun prömiyerini festivalde yapacak.

Anlatı tiyatrosunun bir başka örneğini de Berfin Zenderlioğlu'nun yönettiği *Ayamannın Yılanı* oyunu ile deneyimleyeceğiz. Daha çok sinemadan tanıdığımız Ercan Kesal kendi yazıp oynadığı bu oyunda bozların ortasına doğmuş bir esnaf çocuğunun, aklı karışık bir ergenin, mecburi hizmette yaşlanmış bir hekimin gözünden bir Anadolu masalı anlatıyor. *Bir Zamanlar Anadolu*'da film senaryosunu yazarlardan biri olarak, Anadolu'daki hekimlik tecrübesini hikayeciliğiyle birleştiren yazar/oyuncunun tiyatro sahnesi ile bu ilk sinavı çok beklenenler arasında

Yeni kurulmuş ama tecrübeli isimlerin oluşturduğu bir topluluk olan Bahçe Galata da yeni oyunlarının prömiyerini festivalde yapıyor.

Kuruluşlarından itibaren yaptıkları ayrı oyunla, özellikle *Nora 2* prodüksiyonu ile dikkat çeken ekip festivale Presnyakov kardeşlerin yazdığı Saim Güveloğlu'nun yönettiği *Terörizm* adlı oyunla katılıyor. Şehir yaşamı, ötekileştirme, korku, toplumsal olaylara duyarsızlaştığı ölçüde kendi başına gelenlere hassaslaşan günümüz insanı üzerine karanlık bir komedi olarak tanımlanan oyun tam da bugünlerimize göre.

Festivalin yerli ayağında bir diğer ilgiye değer oyun ise *Flu Lysistrata* Gelenek dışı tiyatro biçimleriyle ilgilenen yönetmen Barış Arman BBT ile Aristofanes'in klasik metnini türler arası bir yorumla yeniden ele alıyor. Bu güncel uyarlamada oyuncular kadar izleyiciler de kimlik, cinsellik, iktidar ve statüko ile tüm bunların sahne üzerindeki temsil-yetlerini sorgulayan süreç dâhil olacaklar. Bu oyun festivalin *Bu İste Bir Kadın Var* başlığı altında konumlandırıldığı oyunlardan biri. Kadın hikayelerini ve kadın üretimini vurgulayan bu seçkiye sadece üç oyun kendisine yer bulabilmiş. Bu oyunlardan diğeri ikisi ise az önce yukarıda bahsedilen Wajdi Mouawad'ın *Kız Kardeşler* oyunu ile yine yerli seçkiye yer alan Nesrin Kazankaya'nın yazıp yönettiği Pera Tiyatro prodüksiyonu olan *Sen Hamlet Değilsin* adlı oyunlar. Böyle bir başlık ve seçki fikri her ne kadar heyecanlandırırsa da oyun çeşitliliğinin bunca az oluşu hayal kırıklığı yaratıyor. Umarım bu seçki önümüzdeki yıllarda zenginleşerek devam eder.

Bir de yerli müzikalimiz var. *Hamlet*'in müziklerini Peyk, metnini ise Deniz Madanoğlu yazmış. Yönetmen koltuğunda da Erol Babaoğlu var. 1980 darbesi ile hayatı mahvolan, işçi mahallesinden bir kadının hayat hikayesini izleyeceğiz. Politik bir tema ve müzikal türünü bir araya getiren bu çalışma da oldukça heyecan verici.

Festivalin genç izleyiciyi de unutmamış. İki oyun var takip edebilecekleri. Biri İtim Ensemble yapımı "Büyük Patlama" diğeri ise bir süredir yaptığı yerli prodüksiyonlarla Türkiye'de çocuk ve gençlik tiyatrosu konusunda bir vaha işlevi gören Atta Festival yapımı *Kabuk*. *Büyük Patlama* İtim Ensemble'ın artistik direktörü Zvi Sahar'ın geliştirdiği, kuklacılık, nesne tiyatrosu ve canlı yayın sinemanın yaratıcı bir bileşimi olan kukla sineması olarak tanımlanabilecek özgün bir türle sahneleniyor. *Kabuk* oyununda ise, 4 yaş ve üzeri için, bir türlü uyku tutmayan üç kız kardeşin bir deniz kabuğunun peşindeki maceralarını izleyeceğiz.

Festival kapanışı ise 25 Kasım'da geçen sene olduğu gibi, Işık Kasapoğlu'nun tasarladığı *İstanbul Man Amour* projesinin ikinci ayağıyla yapacak. İstanbul'un çeşitli mekanların dolaşan bir iş bu. Seyirci bir gün boyunca farklı ekip-lerle İstanbul'un imza mekanlarında yaşayan oyunlar, performanslarla bir deneyim yaşıyor. Geçen seneki projeden bize *Güzel Son* adında Semaver Kumpanya yapımı bir hediye kaldı. Bu yıl projenin kaptan gemisinde Ahmet Sami Özbudak var. Gerçek hikayelerden farklı yazarların yazdığı, tecrübeli oyuncuların sahne alacağı proje Beyoğlu'nun üç Fransız Lisesinin salonlarında, koridorlarında seyircisiyle buluşacak.

Festival bu yıl geçen seneye göre profil sergiliyor. Mekanların çeşitliliği, İstanbul şehri gibi bir hazinenin işlevsel kullanılması umut verici adımlar. Gelecek sene yeni bir küratörle yeni bir festivalimiz olacak kuşkusuz ama İKSV yetkililerinin küratör seçiminde bu adamları ileriye götüreceğ, genç isimleri, farklı sahne dillerinin düşen yükünü yaratıcıları ödüllenecek bir isim seçmeleri en büyük beklentim. Hepimize iyi festivaller.

ÇİNİLİ HAMAM

ZEYREK

SERGİ / EXHIBITION

HEALING RUINS

30.09 – 05.11.23

SALI-PAZAR/TUES-SUNDAY 10:00 – 18:00
PAZARTESİ/MONDAY KAPALI/CLOSED
ZEYREK, İTFAİYE CD. NO:44 FATİH, İSTANBUL

DAHA FAZLASI İÇİN/FIND OUT MORE:
ZEYREKÇİNİLİHAMAM.COM

18. Contemporary İstanbul

ARTDOG İSTANBUL

Türkiye'den ve dünyadan günümüz çağdaş sanat örneklerini bir araya getiren Contemporary İstanbul (CI), 26-27 Eylül tarihlerindeki ön izlemenin ardından 28 Eylül - 1 Ekim arasında koleksiyonerler ve sanatseverlerle buluşuyor. Haliç'teki Tersane İstanbul'da konumlanan fuar bu yıl, 22 farklı ülkeden 67 çağdaş sanat galerisini, 4 inisiyatif ve 4 sanat kurumunu ağırlıyor. 18. Contemporary İstanbul, sergi programlarının yanı sıra sanatçı programları, konuşma etkinlikleri ve özel programlarla da dikkat çekiyor.

Akbank ana partnerliğindeki CI'da bu yıl 4710 Gallery, Tiflis; Arma Gallery, Madrid; Aspan Gallery, Almatı; BEM Art Center, Wuzhong City; Bogena Galerie, Saint Paul de Vence; Callirhoé, Atina; FURIOSA, Meksika; IBI ART Gallery, Johannesburg; INLOCO Gallery, Dubai; IN THE GALLERY, Mayorka; Kalashnikov Gallery, Johannesburg; Karpuchina Gallery, Prag; Lazy Mike Gallery, Riga; Maze Art Group, Tahrán; Omelchenko Gallery, Moskova; Rudvan Kудay Gallery, Diyarbakır; Sconci Gallery, Dubai; SGR Galeria, Bogota; SISTEMA GALLERY, Moskova; The Why Not Gallery, Tiflis; YvonneHohner Contemporary, Karlsruhe'den çağdaş sanat galerileri ilk kez yer alıyor.

Fuarda inisiyatifler arasında Ankara'dan Ka Atölye, Antalya'dan Kıyı Projects ve İstanbul'dan NOKS Art Space ile KOLİ Art Space; çağdaş sanat girişimleri arasında ise Bayburt'tan Bakış Müzesi, İstanbul'dan ise Borusan Contemporary, Contemporary İstanbul ve Taksim Sanat bulunuyor.

Öne çıkan projeler 18. edisyon, sergi programının yanı sıra

özel projelerle de öne çıkıyor. Fuarın bu yılı ilk yeniliği fotoğrafın bir sanat formu olarak öneme odaklanan CI Photo Focus. CI'nın yeni bölümü, güncel fotoğrafçılık pratiğinde çalışan sanatçı, galeri ve yayıncıları bir araya getiriyor. Photo London'ın Danışma Kurulu Üyesi olan ve Sotheby's Fotoğraf Bölümü'nün eski Direktörü Simone Klein rehberliğinde gerçekleştirilecek bölümde, 20 uluslararası sanatçının eserleri ile Borusan Contemporary'nin özel koleksiyonu sunuluyor. Fuar kapsamında ilk kez gerçekleştirelienen CI Photo Focus'un danışma kurulu üyeleri Ansen, Coşar Kulaksız, Kumru Eren,

Leyla Ünsal, Sarp Kerem Yavuz ve Tony Ventura'dan oluşuyor.

Fuarda ayrıca Akbank Sanat standında Hasan Bülent Kahraman küratörlüğündeki "Şaka" adlı sergisi, Borusan Otomotiv'in Türkiye distribütörü olduğu BMW'nin ortak partnerliğinde, Art Basel'den sonra BMW Electric AI Canvas projesi, Arjantinli sanatçı Cecilia Bengolea işbirliği ile gerçekleştirilecek LG OLED ART projesi, her yıl farklı bir programla dikkat çeken CIF Dialogues by İGA ART konuşmaları ve İstanbul çemberinin dışına taşan Anadolu'nun birçok şehrinde çağdaş sanat girişimlerinin eserleri de

yer alıyor.

Bu yıl üçüncü edisyonunda dış mekan, heykel ve enstalasyonlardan oluşan "The Yard" başlıklı sergi, Cenevre'deki (MAH) Musée d'art et d'histoire'nin Direktörü Marc Oliver Wahler küratörlüğünde gerçekleştiriliyor. Endüstriyel nesnelerin sanat eserlerine dönüştüğü sergi, çevreye etkileşim içinde dinamik bir şekilde izleyicilerle buluşuyor. Tosyalı Holding'in "Sürdürülebilir Sanat" koleksiyonunda yer alan çelik üretim atıklarından ileri dönüşüm tekniği ile yaratılan Varol Topaç'ın bir eseri de Contemporary İstanbul'un 18. edisyonunda izlenebiliyor.

SANATÇI
MUSTAFA KARYAĞDI

MEKAN
PIRAMİD SANAT

TARİH
7 EYLÜL - 4 KASIM 2023

Mustafa Karyağdı, figürleri ve sahneleri ekranlarımızın içinden çıkarıp gerçek hayatımıza konumlandırıyor. Bunu yaparken de izleyiciye iyi gelen bir algı yaratmak istiyor, adeta bir bardak serin su gibi...

Mustafa Karyağdı takes the figures and scenes out of our screens and places them in our real lives. While doing this, he wants to create a perception that is righteous for the audience, almost like a glass of cool water...

ARTIST MUSTAFA KARYAĞDI	VENUE PIRAMİD SANAT	DATE 7 SEP - 4 NOV
----------------------------	------------------------	-----------------------

Bir MUSTAFA KARYAĞDI Sergisi

PIRAMİD SANAT SANATÇI

*Piramid Sanat Presents a Mustafa Karyağdı exhibition

BEDRİ BAYKAM

is represented by

 Piramid Sanat İstanbul, Türkiye piramidsanat.com	 SİYAH BEYAZ Ankara, Türkiye galeriesiyahbeyaz.com
 Gloria Delson Contemporary Arts Los Angeles, California gdcagallery.com	 GALERIE FRANK PAGES GENEVA Genève, Switzerland galeriesfrankpages.com
 HILTON ASMUS CONTEMPORARY Chicago, Illinois hiltoncontemporary.com	

26-27 SEP / EYLÜL
preview / önizleme

28 SEP / EYLÜL - 1 OCT / EKİM
general admission / genel ziyaret

location / lokasyon
TERSANE İSTANBUL

ERTUĞRUL AKYÜZ
ŞEVVAL BAŞALAN
BEDRİ BAYKAM
GÖRKEM CANDAN
DENİZ GÖKDUMAN
GENCO GÜLAN
MUSTAFA KARYAĞDI
MEHMET ÖZENBAŞ
ERDO SAM
CEREN SELMANPAKOĞLU

ci contemporary istanbul Piramid Sanat Stand no: T8-04

Bakış açımızı değiştiriyor,
sanatla yeniden
şekilleniyoruz

Modern sanatın sınır tanımayan vizyonundan ilham alıyor,
sanatı sağlıklı buluşturuyoruz.

Bu yıl da Sağlık Partneri olarak Contemporary İstanbul'da yer almaktan gurur duyuyor, teknolojinin ve hayallerin dokunuşuyla bakış açımızı yeniden şekillendiriyoruz.

#CI2023
contemporaryistanbul.com

AMERİKAN
HASTANESİ

ci contemporary
istanbul

HaZaVuZu'nun 18 yıllık serüveni

HaZaVuZu'nun **Pulla Mars Arasında** adlı sergisi Bursa'da yer alan Meteor Balat Kültürevi'nde izleyiciyle buluşuyor. 2 Ekim'e kadar süren sergi, Bursa Nilüfer Belediyesi'nin "Ütopyanın Gerçeğe Bakan Yüzü" mottosuyla hayata geçirdiği, Yekhan Pınarlıgil'in hazırladığı görsel sanatlar programının üçüncü buluşması.

ARTDOG İSTANBUL

İstanbul merkezli sanatçı kolektifi HaZaVuZu'nun 18 yıllık sanat pratiğinden hareketle hayata geçirdiği **Pulla Mars Arasında** izleyicisine geçmişi bugünle örüldüğü yeni bir karşılama öneriyor. Sergide, Güneş Terkol, Güçlü Öztekin, Mert Öztekin, Emre Akçora ve Oğuz Erdin'in kurucu üyeliğinde 2005 yılında hayata geçirilen HaZaVuZu'nun çok tanındık ama sürekli güncellenen farklı disiplinlerdeki üretimleri bugünün dinamikleri içinde yeniden analiz ediyor.

İzleyiciye her karşılaşmada bolca neşe, sayısız çağrışım ve baş döndürücü keşifler öneren **Pulla Mars Arasında**, beden, çevre, mekân, mimari, kimlik ve aidiyet kavramlarının ifade biçimleriyle öne çıktığı buluntu görünüşlerinden video işlere ve özünü aksiyonun belirlediği duvar resimlerine uzanan bütünsel bir kolajdan besleniyor. Uzun yıllardır performans, enstasyon, video ve tasarım çalışmalarını yürüten sanatçı kolektifinin kişisel tarihinden yola çıkan sergi, yakın geçmişimizde yer alan siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yüzleşme anlatısına da odaklanıyor. Sergi aynı zamanda bir arada olma, bir arda üretme, inisiyatif kurma, beraber konuşma ve beraber oluşturma eylemlerinin toplumsal anlamları üzerine de düşündürüyor.

İş birliği ve fikir alışverişini merkezine alan sanatçı kolektifi, **Pulla Mars Arasında** sergisinden yola çıkarak sanat pratiklerindeki çeşitliliği, "HaZaVuZu bir çalışma bünyesidir. Amacı basit ve pratik bir çalışma modeliyle bir hal tasarlamaktır. Esmek bir kurulum içinde birlikte geçiren her türden zaman, bu hal sayesinde bir odak noktası oluşturmayı amaç-

HaZaVuZu, Sonsuz dallarlar ceket, kumaş ceket üzerine kağıt baskı, karışık malzeme, 2015

lar. Ses bizi bir araya getiren önemli bir motivasyondur. Performans, enstasyon, video ve tasarım gibi farklı disiplinlerde üretimlerimizi sürdürüyoruz," sözleriyle anlatıyor. HaZaVuZu, farklı disiplinlerdeki sanatsal üretimlerinin yıllar içindeki döngüsünü ise şöyle özetliyor: "... 'insan yalnızca oynadığı zaman insandır' diyen Schiller gibi fikirlerimizin kaynağı oyunlara dayanır. Farklı kesimden katılımcılarla iletişime geçmek, hep beraber ses çıkar-

mak, performans yapmak dada vari bir şekilde ilerliyor. Başlangıçtan beri seslendirme performansları, yerleştirmeler, videolar, görsel düzenlemeler, el yapımı objeler ve ses ekseninde disiplinler arası bir düzlemde ilerliyoruz. Oluşturduğumuz çalışma modelinin içinde üretime katılan ve katılma potansiyeli olan herkes, birlikteliğe yön veren fikirler ve bunların oluşturduğu hal, bu noktadan geçer. 18 yıllık üretiminin bir seçkisini sunduğumuz ser-

gide mekâna özgü yerleştirmeler, videolar ve duvar resimleri yer alıyor. Sergiye süreç boyunca performanslar, etkinlikler ve atölye çalışmaları eşlik edecek. Yıllar içinde tekrar tekrar üretilen eserlerimizin bitmek bilmeyen döngüsü üzerine yeniden yorumladığımız bir sergi kurguladık."

15 Kasım'a kadar Meteor Balat Kültürevi'nde izlenebilecek sergi performanslar, etkinlikler ve atölye çalışmalarını da izleyiciyle buluşturuyor.

CARESSE art

ARTISTIC INTEGRITY

Caresse Art, Elçin Sümer küratörlüğünde **150 sanatçının toplamda 500'den fazla eserini** içeren "Artistic Integrity" sergisi ile 31 Ekim'e kadar Caresse Bodrum'da.

ESER: AŞK
SANATÇI: SERVER DEMİRTAŞ

SARP KEREM YAVUZ

MUHTEŞEM YÜZYIL

22 EYLÜL - 5 KASIM 2023
İSTANBUL

ANNA LAUDEL

WWW.ANNALAUDEL.GALLERY

KAZANCI YOKUŞU NO: 45-49A, GÜMÜŞSUYU MAH. BEYOĞLU, İSTANBUL T: +90 212 243 32 57

Bir Beden Rütieli

Nazlı Gürlek Hodder'in metod çalışması serisinin ilki olan **BİR Beden Rütieli**, Performistanbul yürütücülüğünde, eylül-kasım aylarında doğada, İstanbul'daki farklı lokasyonlarda hayata geçiyor. Çalışma, kadim bir Anadolu medeniyetinin rehberliğinde özgürlük, direnç ve güçlenme pratiği sunuyor.

MERYEM SULTUYBEK YILMAZ

Sanatçı Nazlı Gürlek Hodder, bizleri 'büyük yaşam ağı' dediğimiz sistemin içindeki yerimizi hatırlamaya ve bedeninin içinde saklı bulunan şifaya ulaşmaya davet ediyor. Hodder'in metod çalışması serisinin ilki olan **BİR Beden Rütieli**, kadim bir Anadolu medeniyetinin rehberliğinde özgürlük, direnç ve güçlenme pratiği sunuyor. Çalışma, 9000 yıl önce Anadolu'da (Çatalhöyük'te) şamanik ritüeller sırasında yapılmış bir resmin barındırdığı şifa gücünden ilham alıyor ve kendisini dişil enerji prensibine yakın hissedenen her cinsiyetten bireyi kapsıyor. Eylül-kasım aylarında, doğada, İstanbul'daki farklı lokasyonlarda gerçekleştirilecek olan metod çalışması Performistanbul yürütücülüğünde gerçekleşiyor.

Çalışma katılımcıları, doğada beden hareketi ve resmetme eylemini kullanarak, kendilerine verilecek bir dizi objenin de yardımıyla, keşif ve uyumlanma yolculuğuna çıkarıyor. Metodun yaratıcısı ve kolaylaştırıcısı olarak Nazlı Gürlek Hodder, her bedeninin sahip olduğu kadim şifa gücünü keşif yolculuğunda rehberlik sunuyor. Kendisine bu dönüştürücü ve şifalandırıcı ritüel hakkında merak ettiklerimizi sorduk.

Bu metod çalışmasıyla katılımcıların içerindeki şifa gücünü ortaya çıkarabilmeleri ve birlik bilincindeki yerlerini anımsayabilmeleri için onlara rehberlik edeceksiniz. Bizlere sizin spirittüel yolculuğunuz, gerçek doğamızı keşif serüveninizden, ne zaman ve nasıl başladığından bahsedebilir misiniz?

Çocukluğumdan beri kendimi resim yaparak ifade ettim, Floransa'da akademi resim okudum ve sonrasında da sanat alanında bir meslek seçmek adına küratörlüğü benimsedim, Londra'da küratörlük master'ı yaptım. 15 yıl kadar küratörlük kariyerimi sürdürdüm ve sanat üretimimi askıya aldım. Son zamanlarda sanat üretimimi bastırılmış olmam beni 'hasta' etmeye başlamıştı; yaratıcı olamadığım için mutsuz ve ruhsal açıdan kuraktım. Gerçek doğamı bastırmaktaydım ve bu kendimi bedenimde çeşitli rahatsızlıklar olarak göstermeye başlamıştı. 30'lu yaşlarımın ortalarında kendimi iyileştirmek adına yeniden resim yapmaya başladım. Herkesten gizli ufak bir atölye tuttum ve düzenli çalışmaya başladım. Aynı sırada aile dizimi, regresyon, şamanik şifa yöntemleri gibi terapileri de uygulamaya başlamıştım. Kısa sürede semptomlar yok oldu. Gerçek doğamı ortaya koyma; kendimi ve bu hayata gelişim amaçlı öğrenme yolculuğum oldu, olmaya da devam ediyor. 2016 yılında Çatalhöyük'e yaptığım ziyaret sırasında sanatın oradaki kullanılış biçimine tanık olmak ise yepyeni bir anlayış geliştirmemi sağladı ve yaşamım boyunca devam edeceğim çalışmaların tohumlarını attı. Orada sanat, kuşakları kapsayan önemli bir rol oynamış. Hem yaşayan insanlar arasında hem de atalarla bağlar kurmaya yarayan ve tüm bunları geliştirmiş bir ritüel pratiği üzerinden örgütlemiş. Kısacası, aynı benim kendi yolculuğumda olduğu gibi sanatı ve terapi yöntemlerini birleştiren sembolik bir ritüel pratiği geliştirmişlerdi. Oradan aldığım ilhamla kendi şifa metodumu geliştirmeye karar verdim. Kendimi keşif sürecim, başkalarının da kendilerini keşfetmelerine yardımcı olacağım bir yolculuk demek. Niyetim bu metod ile bunu gerçekleştirmek.

Çalışmanıza ilham olan şamanik ritüeli, nasıl bir ritüel? Şifa gücüyle ilgili bizlere biraz bilgi verebilir misiniz?

2016'daki Çatalhöyük yolculuğumu takip eden yıllar boyunca bu şamanik toplumu çalıştım ve onu anlamaya, hissetmeye, deneyimlemeye çalıştım. Arkeolojik raporlardan, simgesel dilin arkaik toplumdaki kul-

Sanatçı Karolina Nieduza, BİR Beden Rütieli'ni uygularken. Cholsworth, İngiltere, Temmuz 2022

BİR Beden Rütieli'ni objelerinden bazıları

lanış biçimlerine, mitolojinin insan evrimindeki yerinden, şifa pratiklerinin gelişimine birçok kaynak okudum. Arkeologların Türkiye'de ve Cambridge'deki seminerlerine katıldım ve ilk elden bilgi aldım. Şimdi eşim olan, Çatalhöyük'ün 25 yıllık kazı başkanı ile Çatalhöyük resimlerinin sembolik dili üzerine bir makale yayımladık. Bu, bilimsel diyeceğim çalışmaların yanında, bu ritüelistik yapıyı anlamak için asıl olarak başvurduğum kaynak ise her zaman duygularım ve içgüdülerim oldu. Çünkü bu tarz ritüeller aslında hepimize, tüm insanlığa, sezgisel bir dil aracılığıyla, gayet ilkel ve mantık-ötesi bir yerden konuşuyor. Beyinlerimizin dişil bölgesi olan sağ beyinimizi kullanarak ulaşabileceğimiz sezgisel şifa yöntemleri bunlar. Yürek teslimiyetiyle bize açılan bir şifa var burada. Sözle aktarmaktan ziyade bizzat deneyimlenerek ulaşılabilecek bir şifa bu.

BİR Beden Rütieli çalışmanıza kimler başvurabiliyor? Nasıl bir çalışma olacak ve katılımcıları neler bekliyor?

Kendini dişil enerji prensibine yakın hissedenen her cinsiyetten 18 yaş üzerindeki birey bu ritüele katılabilir. Performistanbul çalışmaya yürütücü olarak desteğe bulunuyor fakat rolü aslında bununla sınırlı değil. Metod geliştirme niyeti mi Simge Burhanoğlu ile yıllar önce konuşmaya başlamıştım. Bunun ilk adımı olan 2017 tarihli **BİR** isimli canlı performansının küratörü Simge'ydi ve o dönemde bile bu çalışmanın daha yapsal ve sürekliliği bir şey evrileceğini sanırım ikimiz de biliyor, hissediyorduk. Dolayısıyla fikrimin olgunlaşmasında ve şimdi geldiği noktada katılımcılara açılması Performistanbul'un, Simge ve Azra'nın (İşmen) benim altyapısal hem de düşünsel desteği çok önemli oldu. Çalışmayı onlarla yürütmek çalışmanın doğal evrimi-

nin bir parçası oldu. Başvurular Performistanbul web sitesinden form doldurularak gerçekleşti. Çağrılar açtığımız ilk gün içinde 12 başvuru aldık, böylece asıl ve yedek listemiz şimdilik doldu. Fakat bu daha başlangıç; bunu ve yeni ritüelleri içeren metodumu uygulayacağım uzun bir yola yeni başlıyoruz. İçeriğe gelince: Çatalhöyük şifa resmine kanal oluyorum. Doğada beden hareketi ve resmetme eylemini kullanarak, kendisine verdiğim bir dizi objenin de yardımıyla, katılımcıyı bir keşif ve uyumlanma yolculuğuna çıkarıyorum. Doğa içinde gerçekleştirilen bu ritüel sırasında, harekete geçen beden çevresi ile uyumlanmanın imkânlarını araştırıyor. Yaşamın tamamıyla uyumlu bir akış haline geçen bedeninin 'birlik' bilincini araştırıyoruz. Bu, herkesin içinde doğuştan bulunan şifalandırıcı ve dönüştürücü içgüdüsel kapasite. Bu ritüel bu yoldaki sayısız yöntemden biri ve ben de alanın tutucusu ve kolaylaştırıcısıyım. İçindeki şifaya ulaşan, dönüşümü gerçekleştiren, kişinin kendisi. Bir başka deyişle, ben, kişinin içindeki gücü kucaklaması için güvenli bir alan açıyorum.

İçinde bulunduğumuz çağı tüm varlıklar için uyanış, gerçek doğalarını keşfediş ve yüksek bilince geçiş dönemi olarak değerlendirir misiniz? Sızce bilincin uyanışında sanatın rolü nedir?

Son derece karanlık zamanlardan geçtiğimiz kesin, aynı zamanda bu karanlığı tamamlayan gittikçe büyüyen bir bilinç aydınlığına da tanığız. Bu gezegendeki insanlık olarak yolculuğumuz çok uzun ve bu yolda hep birlikte kuruyoruz. Aile dizimi ve atalar şifası eğitimimde deneyimlediğim üzere, yaşayan, ölmüş olan ve gelecek tüm insanlar hepimiz biriz. Ayrıca organik diğer tüm yaşam formları da bu birliğin parçası. Yani ne kadar komplice bir sistemin ufak parçaları olduğumuzu görüyorsunuz. Ancak ufak da olsak hepimiz bilince ve davranışımıza sisteme katkıda bulunuyor, her saniye onu dönüştürüyoruz. Kelebek etkisi... Dolayısıyla kendimizi ne kadar iyi tanırsak, aydınlık ve kararlı yanlarımızı ne kadar sahip çıkarabiliriz. Bilincin yolumuzda bizi yönlendirecek, bana göre. Sanat ve terapiyle iste bunu yapmamıza yardımcı oluyor.

Bilincin yolculuğunda, kendi keşif serüveninizde karşılaştığımız zorluklar neler oldu, nasıl ilerlediniz?

Kendini keşfetme, cesaret ve metanet istiyor. Bize bu anlamda destek olacak, yolumuza kolaylaştıracak doğru insanlarla karşılaşmak önemli oluyor. Benim yolum baş koyduğum andan itibaren hep açık oldu. Doğru insanlar karşımıza çıktı.

Gaziantep'e Hediye GAGİAD Kültür Sanat Festivali

Köklü ve zengin bir kültürel mirasa sahip olan Gaziantep yeni bir festivale ev sahipliği yapıyor. Gaziantep Genç İş İnsanları Derneği (GAGİAD) tarafından bu yıl ilki düzenlenen GAGİAD Kültür Sanat Festivali, kenti klasik müzik ve çağdaş sanatın en önemli isimleriyle buluşturuyor.

SEMRA DURSUN

silan@artdogistanbul.com

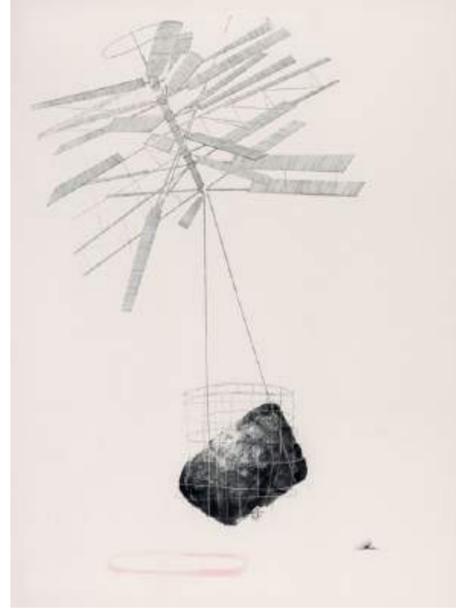
Gaziantep Genç İş İnsanları Derneği (GAGİAD) tarafından bu yıl 2-8 Ekim tarihleri arasında ilki düzenlenen GAGİAD Kültür Sanat Festivali, klasik müzik konserleri, sergiler ve söyleşileri içeren programıyla kültür sanatın iyileştirici ve birleştirici gücünü Gaziantep'e taşıyor.

Festival kapsamında şef Eray Inal'ın yönetimindeki festival orkestrası Çukurova Symphonic Project, Hakan Aysev'in solistliğinde konser verirken, Anadolu Nefesi Beşlisi kentin farklı noktalarında dinleyicilere klasik müzikle sürpriz karşılaşmalar yapıyor. Program, klasik Batı müziği ile klasik Türk müziğinin bir araya getiren "İtrî ve Bach" konseriyle devam ediyor. Tüm bunların yanı sıra Pürsefa Hanı'nda 28 Ekim'e kadar izlenen iki sergiden ilki olan "pür-hayâl", Murat Akagündüz, Hüseyin Aksoy, Çiğdem Aky, Erol Akyavaş, Elvan Alpay, Hakkı Anlı, Nejad Melih Devrim, Osman Dinç, Tayfun Erdoğan, Hakan Gürsoytrak, Nuri İyem, Hacer Koroğlu, Komet, Murat Morova, Seçkin Pirim, Damla Sari, Aras Seddigh, Kemal Seyhan, Gürsel Soyel, Canan Tolon, Selim Turan, Mehmet Ali Uysal ve Merve Zeybek'in yapıtları eşliğinde 'Türkiye çağdaş sanatına dair zengin bir seçki sunuyor. Aynı mekandaki ikinci sergi "...fakat kalbim seninle" ise Abu Akgün, Rahmi Aksungur, Levent Aygül, Bengisu Bayrak, Eda Emirdağ, Neş'e Erdok, Seda Gazioglu, Göksu Gül, Hakan Gürsoytrak, Çağıl Harmandar, Alp İşmen, Osman Nuri İyem, Fatih Kahya, Yonca Karakaş, Hamza Kırbas, Temür Köran, Ardan Özmenoğlu, Ali Şentürk, Ozan Türkkan, Erdem Varol ve Ufuk Yılmaz'ın eserlerini bir araya getiriyor.

Her yıl daha da büyüyen yoluna devam etmeyi amaçlayan festivali GAGİAD Yönetim Kurulu Başkanı Cihan Koçer ile konuştuk.

GAGİAD Kültür Sanat Festivali fikri nasıl ortaya çıktı?

Gaziantep, sadece ekonomisi ve gastro-

Aras Seddigh, Feragat3, Tuval üzerine füzün, mükemmel kalem, karakalem, akrilik, 28x200cm, 2022

nomisi ile değil, aynı zamanda kültürel zenginliğiyle de öne çıkan bir şehir. Bugüne kadar bu zenginliğimizi anlatmakta zorlandığımız, kültür sanat anlamında arzu ettiğimiz noktada olmadığımızı düşünüyoruz. 'Medeniyet şehri' Gaziantep'in kültür sanat yaşamına katkı sunacak, sanat camiasının ilgisini kendimize çekecek sürdürülebilir bir festival yapma fikrimizin böyle bir arka planı var. Gaziantep'in genç iş insanları olarak ekonomisi ve gastronomik zenginliğiyle bilinen kentimize 'sanat şehri' unvanını da kazandırmak istiyoruz. GAGİAD Kültür Sanat Festivali bu yolda atılmış önemli bir adım. Bu adımı ileriyeye taşıyacak, festivalimizi her yıl daha da büyüterek devam ettirmek istiyoruz.

Festival, kapsamlı bir program sunuyor. Hedefiniz böyle bir festival midir?

Evet, festivalimizin amaçlarından biri, çağdaş sanatı ve klasik müziği Gaziantep halkıyla buluşturmak. Kapsamlı bir program ortaya koyarak bu amaç doğrultusunda güçlü bir adım attığımıza inanıyoruz. Türkiye çağdaş sanatının farklı kuşaklarından sanatçıların eserlerinin bir araya geldiği, şehrin her köşesinden klasik müzik tınılarının yükseldiği bir festival planladık. Çağdaş

sanat sergileri, klasik müzik konserleri ve söyleşilerle Gaziantep'lilere ve sanat camiasına unutulmaz bir kültür sanat deneyimi yaşatmak istiyoruz.

Festivalin Gaziantep'in kültür yaşamına katkıları ne olacak?

Festivalin Gaziantep'in kültür yaşamına her anlamda önemli katkılar olacağını düşünüyoruz. İlk olarak, şehrimizin kültür sanat alanındaki potansiyelini geniş bir kitleye gösterme fırsatı yakalayacağız. Bunun yanında, Gaziantep'in sadece bir ticaret ve sanayi şehri olmadığını, aynı zamanda zengin bir kültürel mirasa sahip olduğunu herkese göstermiş olacağız. Festival, şehirdeki sanatçıları ve genç yetenekleri için de bir platform görevi görecek. Genç sanatçıların gelişimine katkı sunacak, sanat camiasının önemli isimlerini her yıl kendimize çekecek bir festival hayata geçireceğiz. Sanatın birleştirici, iyileştirici gücüyle şehrimizde bir kültür sanat vahası oluşturmak istiyoruz.

Tüm bu etkinlikleri gerçekleştirebilmek için dernek olarak nasıl bir örgütlenmeye gittiniz?

İlk olarak, festival için bir organizasyon komitesi oluşturduk ve görev dağılımı

Ahu Akgün, İsimsiz, Tuval üzerine yağlıboya, 35x50 cm, 2022

yaptık. Ardından, etkinliklerin planlaması, mekanların seçimi ve sanatçıların davet edilmesi gibi detaylı hazırlara başladık. Sponsorluk anlaşmaları ve yerel iş birlikleri de bu süreçte önemli bir parçasını oluşturdu. Ayrıca, festivalin tanıtımı için kapsamlı bir iletişim faaliyeti yürütüyoruz.

Yerel yönetimden destek aldınız mı? Evet elbette yerel yönetimlerden destek aldık. Burada hep birlikte güç birliği oluşturuyoruz. GAGİAD öncülüğünde kente katkı sağlayacak, hepimizin tek yürek olduğu bir organizasyonu hayata geçireceğiz.

Festivale ek olarak bundan sonra gerçekleştirmeyi düşündüğünüz başka çalışmalarınız var mı?

Festival sonrasında da Gaziantep'in kültürel yaşamına katkı sağlayacak başka çalışmalar yapacağız. Büyük bir yolculuğun ilk adımlarını attığımız düşünüyorduk. Gelişerek, çeşitlenerek yolumuza devam edeceğiz. GAGİAD olarak önümüzde kültür sanat alanında sürdürülebilir projeler geliştirme hedefi koyduk. Bu hedefe kararlılıkla yürüyerek, Gaziantep'i daha fazla sanat etkinliğiyle buluşturmak istiyoruz.

"Kentın ruhu sergilerin içeriğini oluşturdu"

GAGİAD'ın sanat danışmanı Yasemin Bay, genel sanat yönetmenliğini üstlendiği festivalde yer alan sergileri ve nasıl yol aldıklarını anlattı.

Festival programı hakkında biraz bilgi verir misiniz?

GAGİAD, 6 Şubat depremlerinden önce Gaziantep'te şehri kucaklayan bir kültür sanat festivalini gerçekleştirmek üzere yola çıkmış. Lakin depremlerin ardından bir müddet çalışmalarına ara vermiş. Fakat sanattın iyileştirici gücünün de farkında olarak, her seye ve her zorluğa rağmen festivali Gaziantep'e hediye etmek için çalışmalarına tekrar başlamış. Tam da bu süreçte bizim yollarımız keşif. GAGİAD'ın üyeleri-nin rehberliğinde kenti keşfetmeye çıktım. Şehrin tarihi mekanlarını, hanlarını, sokaklarını, eski evlerini ve kültür merkezlerini gezdim, kentteki paydaşlarımızla fikir alış-

verişinde bulundum. Tüm bunlar aslında nasıl bir çerçeve çizmemiz gerektiği konusunda ipuçları sundu bana. Ve bu doğrultuda festivalin ilk yılında çağdaş sanatı merkeze alan ve klasik müzikle güçlenen bir program sunmak istedik. Bu yıl için birkaç farklı noktada topladığımız klasik müzik konserlerinin yanı sıra Pürsefa Hanı'na konumlanan iki sergiyi hayata geçirdik.

Sergi seçkisini nasıl kurguladınız?

Aslında kentin ruhu sergilerin içeriğini oluşturdu. Buraya geldiğimizde Gaziantep'lilerin kentlerini kültür sanat ile daha da geliştirebileceklerini farkında olduklarını gördüm. Çok heyecanlı, istekli ve açtık. Ayrıca kentlerine duydukları aşk, onu daha da ileriyeye taşıyacak işleri herkesin elinden geleni yapmaları için çok etkileyiciydi. Pürsefa Hanı'ndaki ilk sergi olan "pür-hayâl", geniş bir çerçeveden Türkiye çağdaş sanatına

bakın ve onu, geçmişten bugüne derinlikli sanatçılarıyla Gaziantep'e taşıyın istedim. Mekanın huzur veren ve sakin yapısı işlerin içeriğini şekillendirdi; son derece antikal ve de güçlü olmalarına rağmen sessiz ve derinden konuşan eserleri bir araya getirmek istedim. Adım "pür" kelimesinin farklı anlamlarından alan "pür-hayâl" sergisi; 'dolu, çok' anlamına gelen 'pür' ön ekıyla 'hayâl'i çoğaltan bir mânâ da taşıyor. Sergi, Türkiye modern resminin ustalarından günümüzün dikkat çeken sanatçılarına değin zengin bir seçki sunuyor. Hamın birinci katındaki diğer sergi "...fakat kalbim seninle" ise tam da biraz önce bahsettiğim gibi Gaziantep'lilerin kentlerine duydukları aşktan besleniyor. Sergi, o aşka bir övgü niteliği taşıırken, inanca, adanmışlığa, birliğe ve beraberlik temaları etrafında kendine özgü bir dil kuruyor; bir arada olma ve paylaşma hissini merkeze alıyor.

Gaziantep'te bu türden kapsamlı bir etkinliği gerçekleştirmek zorladı mı sizi? Şehrin bu tür etkinlikleri gerçekleştirmek için alt yapısı uygun mu? Aslında hiç zorluk yaşamadım çünkü tüm GAGİAD ve kente bize destek veren herkesin inancı, ilgisi bu festivalin gerçekleştirilmesini çok kolaylaştırdı. Şehir kültür sanatla iç içe; adım başı müzeye karşılaşıyorsunuz. Pek çok kültür merkezi ve sergi salonuna sahip. Konser salonlarının teknik kapasiteleri ve olanakları son derece gelişmiş; İstanbul'la yarışır düzeydedir. Bu olanakların yanı sıra zaten şehrin insanının isteğiyle kültür sanatı duyduğu ilgi her şeyi çok daha olanaklı kılıyor. Keza GAGİAD'ın bu festivali gerçekleştirmen konusundaki inancı ve azmi de festivalin sürdürülebilir olacağına, her yıl daha da güçlenerek yoluna devam edeceğini gösteriyor.

Sonbahar Vizyon Takviminde Korku Furyası

Şeytani rahibeler, tehlikeli sular ve kötü ruhlar...

ALİ KAVAS

ali.the.kavas@gmail.com

Yazın güneşli günleri geride kalırken sonbahar matmine ve Cadılar Bayramı ruhuna uygun olarak korku filmleri de vizyonu ele geçirmeye başlıyor. Türkiye Sinemasında artık seri üretim hâline gelen dini motifli korku filmlerinin yanı sıra Hollywood yapımı gerilimler de vizyon takviminde öne çıkarken aksiyon ve komedi gibi tür filmleri de seyirciyle buluşuyor.

KORKU FİLMLERİ SONBAHAR'DA İZLENİR!

Yaz vizyonunu meşgul eden büyük bütçeli stüdyo filmlerinin ardından Türkiye eylül-ekim vizyon takviminde korku filmleri öne çıkarken merakla beklenen bağımsız filmler ve aksiyon-komediler de sinemalara uğramadan geçmiyor. *RackaRacka* (2013) gibi televizyon ve video işleriyle bilinen Philippou kardeşlerin oldukça iyi eleştiriler alan yeni filmi *Talk to Me* (1 Eylül), ruhları yeniden canlandırmayı keşfeden bir grup arkadaşın başına gelen doğüstü olayları anlatırken; Denzel Washington'ın başrolünde yer aldığı serinin üçüncü ayağı *The Equalizer 3* (1 Eylül), Robert McCall'un İtalyan mafyasıyla olan mücadelesine odaklanıyor. *The Conjuring* (2013) serisinin spin-off'u olarak yola çıkan *The Nun 'n* (2018) devam filmi *The Nun II* (8 Eylül), bir rahibin ölümünün ardındaki gizemi araştıran Rahibe Irene'nin Valak adındaki şeytani rahibeyle yeniden karşılaşmasını konu alırken; prömiyerini Toronto Film Festivali'nde gerçekleştiren ve yıl boyunca birçok festivalden ödülle dönen Selcen Ergun'un ilk filmi *Kar ve Ayı* (8 Eylül), karın bir türlü kalkmadığı ücra bir kasabada kendini surlarla dolu bir ilişki ağının içerisinde bulan hemşire Ash'ı merkezine alıyor.

Nicolas Cage'in başrolünde yer aldığı *Sympathy for the Devil* (8 Eylül), gizemli bir yolcuya silah zoruyla şoförlük yapmak zorunda kalan bir adamın içine düştüğü kedi-fare oyununu aksiyonla birleştirirken; Kenneth Branagh'ın yönetmenliğini üstlendiği bir başka Agatha Christie uyarlaması olan *A Haunting in Venice* (15 Eylül), Jamie Dornan, Kelly Reilly, Tina Fey ve Michelle Yeoh gibi yıldız oyuncuları bir araya getiriyor. Saraybosna Film Festivali'nden En İyi Film ödülüyle dönen Juraj Lerotic'in ilk filmi *Safe Place* (15 Eylül), ailesinin cabalarına rağmen kendisini öldürmek isteyen Damir'in 24 saatlik hayatını takip ederken; Just Philippot'un kendi kısa filminden uyarladığı *Acide* (22 Eylül), sıcak hava dalgasının ortasında beliren kara bir bulutun ve onunla birlikte gelen asit yağmurlarının dünyayı kasıp kavurmasını resmediyor.

Maximilian Erlenwein yönetmenliğindeki *The Dive* (22 Eylül), dalış yaptıkları sırada başlarına talihsiz bir olay gelen iki kız kardeşin gerilim dolu hikâyesini anlatırken; Jason Statham, 50 Cent, Sylvester Stallone ve Megan Fox gibi yıldız isimleri bir araya getiren serinin dördüncü ayağı *Expendables* (22 Eylül), aksiyonu ve komedisi bol bir seyir zevki vaat ediyor. *Monsters* (2010) ve *Godzilla* (2014) gibi filmlerle bilimkurgu sinemasında kendine önemli bir yer edinen Gareth Edwards'ın son filmi *The Creator* (29 Eylül), kıyamet sonrası bir gelecekte insanlık ve yapay zeka arasındaki savaşı ele alırken; prömiyerini Cannes Film Festivali'nde yapan Nuri Bilge Ceylan'ın yeni filmi *Kuru Otlar Üstüne* (29 Eylül), Anadolu'nun ücra bir köyünde görev yapan öğretmen Samet'in meslektaşları Nuray sayesinde hayata tutunma cabasını anlatıyor. *Creep* (2004) ve *Triangle* (2009) gibi korku filmleriyle bilinen Christopher Smith'in son filmi *Consecration* (6 Ekim), intihar ettiği iddia edilen rahip kardeşinin ölümünü araştırmak için İskoçya kırsallarına doğru yola çıkan Grace'in gerilim dolu serüvenini takip ederken; kült korku filmi *The Exorcist* (1973)'in devam filmi olarak pazarlanan *The Exorcist: Believer* (13 Ekim), son dönemde çektiği *Halloween* (2018-2022) filmleriyle dikkat çeken David Gordon Green'in yönetmenliğiyle ve orijinal filmin başrolünde yer alan Ellen Burstyn'in kadrodaki varlığıyla dikkat çekiyor.

Lars and the Real Girl (2007) ve *I, Tonya* (2017) gibi bağımsız filmlerle adından söz ettiren Craig Gillespie'in son filmi *Dumb Money* (13 Ekim), bir video oyunu mağazasını dünyanın en popüler şirketine dönüştüren sıradan insanların çılgın hikâyesini anlatırken; çıkış filmi *Blood and Money*'den (2020) sonra ikinci uzun metrajıyla seyirci karşısına çıkan John Barr imzalı *Dangerous Waters* (13 Ekim), bir yelken tatilinde annesinin yeni sevgiliyle ilgili karanlık gerçekleri öğrenen genç bir kızı odaklanıyor. Cannes Film Festivali'nde prömiyerini yapan ve Leonardo DiCaprio'yla Robert DeNiro'yu yeniden buluşturan usta yönetmen Martin Scorsese'nin son filmi *Killers of the Flower Moon* (20 Ekim), 1920'li yıllarda gizemli bir şekilde öldürülen Osage kabilesinin FBI tarafından araştırılma sürecini merkezine alırken; Bobby Cannavale, Rose Byrne, Whoopi Goldberg ve Vera Farmiga gibi yıldız oyuncuları bir araya getiren *Ezra* (20 Ekim), başarılı kariyerini ve mutlu evliliğini mahvedip sıradan bir stand-up komedyeni olma yoluna giren Max Brandel'in hayatını konu ediniyor. Korku türünün mihenk taşlarından olan *Saw* (2004-2021) serisinin onuncu filmi *Saw X* (20 Ekim) ise kanser tedavisi için gittiği Meksika'da dolandırıldığını anlayan John Kramer'in intikam için hazırladığı yeni jigsaw oyunuyla seyirci karşısına çıkıyor.

Talk to Me, 2023, Danny Philippou & Michael Philippou

Consecration, 2023, Christopher Smith

Acide, 2023, Just Philippot

Saw X, 2023, Kevin Greutert

Kısa Kısa

ALİ KAVAS

ali.the.kavas@gmail.com

Aldığı adaylıklarla Emmy Ödülleri'ne damga vurmuş *Succession* dizisinin başrollerinde Brian Cox, Sarah Snook, Kieran Culkin ve Jeremy Strong gibi isimler yer alıyor.

75. EMMY ÖDÜLLERİ, 2024'E ERTELENDİ

Genellikle yeni televizyon dönemi başlamadan önce eylül ayının ortalarında dağıtılan Emmy Ödülleri, Hollywood'da devam eden yazarlar ve oyuncular birliğinin grevi sebebiyle 15 Ocak 2024, tarihine ertelendi. Büyük zülmün adil ödeme koşullarını sağlamaması üzerine başlayan ve aylardır süren grevin, ödül sezonuna nasıl bir etki edeceği şu an için merak konusu. Ocakta dağıtılması planlanan Emmy Ödülleri'nin aday listesinde ise 27 dalda aldığı adaylık kat çekiyor.

Paul Mescal, *All of Us Strangers* filminde başrolü Fleabag (2016-2019) dizisiyle tanınan Andrew Scott'la paylaşıyor.

SON YILLARIN YÜKSELEN YILDIZI PAUL MESCAL

Normal People (2020) dizisiyle adını duyurduktan sonra *Aftersun* (2022) filmindeki performansıyla En İyi Erkek Oyuncu dalında Oscar'a aday gösterilen Paul Mescal, heyecan verici projelerde yer alarak yıldızını parlatmaya devam ediyor. Mescal'ın yer aldığı gelecek filmlerin arasında; Saoirse Ronan'la başrolleri paylaştığı *Foe*, Andrew Haigh imzalı *All of Us Strangers*, kült film *Gladiator*'ın (2000) devam filmi *Gladiator 2*, yeni Linklater bağımsız *Merrily We Roll Along*, Oscar ödüllü yönetmen Chloe Zhao'nun yeni filmi *Hammets* ve Deniz Gamze Ergüven yönetmenliğindeki *The End of Getting Lost* yer alıyor.

Barbie filminde canlandırdığı Ken karakteriyle övgülere boğulan Ryan Gosling'in En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu dalında Oscar'a aday olması bekleniyor.

BARBIE FİLMİNİN BÜYÜK BAŞARISI

Oldukça agresif tanıtım dönemiyle tüm dünyada yaz vizyonunu domine eden Greta Gerwig imzalı *Barbie* filmi, *The Dark Knight*'i (2008) geride bırakarak ABD'de tüm zamanlarda Warner Bros. şirketinin en yüksek kâr elde eden filmi oldu. Dünya çapında şirketin en yüksek kazançlı filmi olan *Harry Potter* ve *The Deathly Hallows: Part 2*'yu (2011) da geride bırakması an meselesi olan film, Rotten Tomatoes'ta %88 ve Metacore'dan 80 gibi yüksek puanlar alarak ödül sezonunda da iddialı olduğunun sinyallerini veriyor.

Festival sezonu Venedik'te açılıyor

Biyografiler merakla beklenen bağımsızlar ve ödül avcıları...

ALİ KAVAS

ali.the.kavas@gmail.com

Cannes ve Berlin film festival-leriyle birlikte sinema dünyasının en prestijli etkinliklerinden biri olarak görülen ve dünya sinemasından birçok filmin Altın Aslan ödülü için yarıştığı Venedik Film Festivali, 30 Ağustos - 9 Eylül tarihlerinde 80. kez gerçekleşiyor. Geçtiğimiz sene sanatçı Nan Goldin hakkındaki biyografik belgeselin büyük ödüle ulaştığı festivalin bu seneki ana yarışma kategorisinde yine biyografik filmler ön plana çıkarken yarışma dışı programda tartışmalı yönetmenlerin yeni filmleri yer alıyor. Festivalin ise kategorisi Orizzonti bölümünde ise Türkiye sinemasından iki film dikkatleri üzerine çekiyor.

VENEDİK FİLM FESTİVALİ'NDE BİYOGRAFİ ŞÖLENİ!

Cannes ve Berlin ile birlikte en prestijli film festivallerinden biri olarak görülen ve 2000'li yıllarda *Brokeback Mountain* (2005), *The Wrestler* (2008), *Faust* (2011), *Roma* (2018) ve *Nomadland* (2020) gibi filmlerin Altın Aslan'ın sahibi olduğu Venedik Film Festivali, bu sene 30 Ağustos - 9 Eylül tarihlerinde 80. kez düzenleniyor. *Whiplash* (2014) ve *La La Land* (2016) gibi filmlerle Hollywood'un yeni hit yönetmeni olma yolunda ilerleyen Damien Chazelle'in başkanlığı üstlendiği jüride ise Jane Campion, Mia Hansen-Løve, Laura Poitras, Martin McDonagh, Saleh Bakri, Gabriele Mainetti, Santiago Mitre ve Shu Qı yer alıyor. Yılın merakla beklenen filmlerinin prömiyerini gerçekleştirdiği, Oscar umutlusu yapımların görücüye çıktığı ve biyografik filmlerin ağırlığıymı koyduğu festivalin bu seneki ana yarışma seçkinde öne çıkan filmler ise şöyle;

90'lı yıllara *Leon* (1994) ve *The Fifth Element* (1997) gibi kült filmler kazandıran Luc Besson'ın, hayatının kurtuluşunu köpek sevgisinde bulan bir çocuğu anlattığı yeni filmi *Dogman*

Neruda (2016), *Jackie* (2016) ve *Spencer* (2021) gibi stilize biyografilerle kendine has bir filmografi inşa eden Pablo Larraín'in Auguste Pinoche'yi 250 yıldır yaşayan bir vampir olarak resmettiği *El conde*

Drive My Car (2021) filmiyle Oscar Ödülleri'nde En İyi Yönetmen ve En İyi Uyarlama Senaryo kategorilerinde adaylık koparan Ryūsuke Hamaguchi'nin merakla beklenen yeni filmi *Evil Does Not Exist*

Heat (1995), *The Insider* (1999) ve *Collateral* (2004) gibi filmleriyle Amerikan sinemasında kendine önemli bir yer edinen Michael Mann'ın yönettiği, Adam Driver'in ise başrolü üstlendiği Enzo Ferrari biyografisi *Ferrari*

Europa Europa (1990) filmiyle Oscar Ödülleri'nde En İyi Uyarlama Senaryo adaylığı kazanan Agnieszka Holland'ın Suriyeli mülteci bir ailenin izini sürdüğü filmi *The Green Border*

Başrolleri Lily James ve Willem Dafoe'nun paylaştığı, *The Solitude of Prime Numbers* (2010) filmiyle akıllarda yer edinen İtalyan yönetmen Saverio Costanzo'nun dönem filmi *Finalmente l'alba*

Başrollerini Michael Fassbender ve Tilda Swinton'ın paylaştığı, *Mank*'ten (2020) üç sene sonra sinemaya geri dönen usta yönetmen David Fincher'ın son filmi *The Killer*

İlk yönetmenlik deneyimi *A Star Is Born*'la (2018) büyük bir başarı yakalayan Bradley Cooper'ın yine hem yönetmenliği hem de başrolü üstlendiği Leonard Bernstein biyografisi *Maestro*

Selma (2014) filmiyle büyük bir çıkış yakalayan ve 13th (2016) isimli belgeselle rüştünü ispatlayan dönemin önemli isimlerinden Ava DuVernay'nin merakla beklenen yeni filmi *Origin*

Dogtooth (2009), *The Lobster* (2015) ve *The Favourite* (2018) gibi filmleriyle sinemaseverlerin favori yönetmenlerinden birine dönüşen Yunan Yeni Dalga akımının en önemli isimlerinden Yorgos Lanthimos'un yine oldukça enteresan bir hikâye anlattığı *Poor Things*

Lost in Translation (2003) filmiyle bağımsız sinemada kendine önemli bir yer edinen ve *Somewhere* (2010) filmiyle Altın Aslan'ın sahibi olan Sofia Coppola'nın Priscilla Beaulieu'nin Elvis Presley'le olan ilişkisini anlattığı *Priscilla*

Venedik Film Festivali'nin resmi yan bölümü olan Orizzonti kategorisinde ise Türkiye sinemasından iki filmin varlığı da dikkat çekiyor. Bir fabrikada yaşanan iş kazası sonrası ahlaki ikilemleri odağına alan ve uğradığı festivallerden ödüllüyle dönen *İki Şafak Arasında*'nın (2021) yönetmeni Selman Nacar'ın yeni filmi *Tereddüt Çizgisi*

ve başarılı kısa filmlerinin ardından ilk uzun metraj filmi çeken Nehir Tuna imzalı *Yurt* da Venedik'te görücüye çıkıyor. Tulin Özen'in başrolünü üstlendiği *Tereddüt Çizgisi*, günlerini adliyede ve annesinin hasta yanında geçiren bir ceza avukatının içine düştüğü ahlaki sorgulamaları konu ederken; Kuir Aslan ödülüne de aday gösterilen *Yurt*, babasının zoruyla dini bir yatılı okula gönderilen 11 yaşındaki Ahmet'in hikâyesini anlatıyor.

Fragmanı yayımlandığı günden itibaren büyük bir heyecan uyandıran ve festivalin açılış filmi olarak anons edilen Luca Guadagnino'nun son filmi *Challengers*, Hollywood'da devam eden yazarlar grevi nedeniyle festivalden çıkarılırken Woody Allen'in *Coup de chance* ve Roman Polanski'nin *The Palace* filmlerinin yarışma dışı programda yer alması büyük bir tartışma yaratmış durumda. Taciz davaları nedeniyle Hollywood'dan aforoz edilen iki yönetmenin Avrupa Sinemasında ve Venedik Film Festivali gibi prestijli platformlarda kendilerine hâlâ yer bulabiliyor olmaları hayretle ve öfkeye karşılıyor.

Festivalin yarışma dışı kategorisinde dikkat çeken diğer filmler arasında ise; son filmleriyle beklentileri karşılamaktan uzak kalan Wes Anderson'ın yeni alamet-i farikası *The Wonderful Story of Henry Sugar*, bağımsız sinemanın sevilen yönetmenlerinden Richard Linklater'ın Glen Powell'la buluşturan *Hit Man*, geçtiğimiz yaz vefat eden usta yönetmen William Friedkin'in final filmi *The Caine Mutiny Court-Martial, Spring Breakers*'la (2012) büyük bir çıkış yakalayan Harmony Korine'in yeni deneyel filmi *Aggro Drift* ve *Balloon* (2019) filmiyle festival-lerden ödüllüyle dönen yazar-yönetmen Pema Tseden imzalı *Snow Leopard* yer alıyor.

Finalmente l'alba, 2023, Saverio Costanzo

Poor Things, 2023, Yorgos Lanthimos

Tereddüt Çizgisi, 2023, Selman Nacar

Yurt, 2023, Nehir Tuna

Kısa Kısa

ALİ KAVAS

ali.the.kavas@gmail.com

Akı Kaurismäki imzalı *Fallen Leaves* filmi, bir Helsinki geçecinde rastlaşan iki yalnız insanın hikâyesini anlatıyor.

FIPRESCI GRAND PRIX ÖDÜLÜ'NÜN SAHİBİ

FALLEN LEAVES

Farklı ülkelerden film eleştirmenlerinin ve sinema yazarlarının oluşturduğu Uluslararası Film Eleştirmenleri Federasyonu'nun (FIPRESCI) her yılın en iyi filmine layık görüldüğü Grand Prix ödülünün bu yılki sahibi Akı Kaurismäki'nin son filmi *Fallen Leaves* oldu. *The Man without A Past* (2002) ve *The Other Side of Hope* (2017) filmlerinin sonra üçüncü kez Grand Prix'in sahibi olan Kaurismäki'nin ödülü, Se Sebastian Film Festivali'nin açılış gecesinde takdim edilecek. Büyük ödül için finale kalan diğer iki film ise *Tár* (2022) ve *The Banshees of Inisherin* (2022) olarak açıklandı.

The Holdovers filmi, yönetmen Alexander Payne'le oyuncu Paul Giamatti'yi *Sideways*'ten (2004) sonra yeniden bir araya getiriyor.

TORONTO FİLM FESTİVALİ BAŞLIYOR

Geçtiğimiz yıllarda *The Fabelmans* (2022), *Jojo Rabbit* (2019), *Green Book* (2018), *Three Billboards Outside Ebbing, Missouri* (2017), *12 Years a Slave* (2012), *Silver Linings Playbook* (2012) ve *The King's Speech* (2010) gibi Oscar favorilerinin büyük ödülle döndüğü ve ödül sezonuna doğrudan şekil vermesiyle meşhur olan Toronto Film Festivali, 7 - 17 Eylül tarihleri arasında 48. kez düzenleniyor. Sinemaseverlerin merakla beklediği festivalin seçkinde Alexander Payne imzalı komedi *The Holdovers*, Hirokazu Koreeda'nın Cannes'da gösterilen son filmi *Monsters* ve Justine Triet'e Altın Palmiye kazandıran *Anatomy of a Fall* gibi filmler yer alıyor.

May December filminin başrollerini Oscarlı oyuncular Julianne Moore ve Natalie Portman üstleniyor.

AYVALIK FİLM FESTİVALİ HEYECANI

Seyir Derneği tarafından düzenlenen Ayvalık Uluslararası Film Festivali, yılın merakla beklenen filmlerini 16 - 21 Eylül tarihleri arasında seyirciye ve genç sinemacılarla buluşturuyor. Herhangi bir yarışmanın düzenlenmediği festivale ödencülere, yönetmenlerle ve senaristlerle yapılan görüşmeler ve paneller ön plana çıkarken, gelecekte biraktığımız yılda başarılarıyla adından söz ettiren geç bir sinemacıya da "Yeni Bir..." ödülü takdim ediliyor. Festivalin açılışını ise prömiyerini Cannes'da gerçekleştiren Todd Haynes'in son filmi *May December* yapıyor.

Şehre dönüş heyecanı

Öne çıkan konserler, müzik festivalleri ve partiler

Müzik etkinlikleri, sonbaharın gelişiyle birlikte park ve teraslardan kapalı mekanlara geçiş yapmaya başladı. Mekanlar, yeni sezonda sahnelerinde ağırlayacakları isimleri şu günlerde açıklıyor. İstanbul'da iki ay boyunca gerçekleşecek en iyi konser, müzik festivalleri, DJ set/performans ve partileri sizin için derledik.

BANU ÖCÜT
banuogutt@gmail.com

Tatil merkezlerinden dönüşlerin yavaş yavaş başladığı Eylül-Ekim ayları, İstanbul'daki konser mekanları ve kulüplerin kapılarını birer birer açtığı döneme tekabül ediyor. Şehirde kalanlar için yazlık mekan görevi gören terasların ve parkların, kalabalıkları ağırlamaya devam edeceği birkaç haftanın ardından etkinlikler, kuşkusuz iç mekanlara doğru meyledecek. Konserler açısından kısır geçen pandemi döneminin ardından bu yaz İstanbul'da konser trafiği epey yoğun. Gerçekleşmesi planlanan Sigur Ros, Prodigy gibi dev konserlerde muhtelif nedenlerle iptaller yaşandıysa da yeni sezonda sahne alması beklenen isimler için radarlar açık, heyecan ve beklenti yüksek. Şehrin irtili ufaklı konser salonlarından gece kulüplerine çeşitli mekanların programlarını açıklamaya başladığı bu günlerde halihazırda ajandalara not edilmesi pek çok etkinlik var.

FOALS, ZORLU PSM, 4 EYLÜL
PSM Loves Summer serisi kapsamında gerçekleşecek Foals konseri esasen bir süredir İstanbulluların beklendiği etkinlikler arasında. 2020 senesinde pandemi nedeniyle iptal edilen konser, tam üç sene sonra Zorlu PSM'de gerçekleşecek. 2008'de yayımladıkları 'Antidotes' albümüyle çıkış yapan grup, ikisene aralıklarla çıkardığı 'Total Life Forever', 'Holy Fire' ve 'What Went Down' albümleriyile bir başarı imvesi yakalamıştı. Geçtiğimiz sene yayımlanan son albüm 'Life is Yours' ise barındırdığı disco tınıları ile eleştirmenler tarafından hatırı sayılır derecede bir puan aldı. Grup, son albümden parçaların ağırlıklı olması muhtemel bir performansla izleyici karşısında olacak. Biletler 605 - 880 TL.

MASQUERADE: CLAPTONE + LP GIOBBİ, KLEİN PHÖNİX PARK, 16 EYLÜL
Masquerade isimli parti serisi ile Ibiza mekanlarının kemikleşmiş isimlerinden Claptone, Klein'in açık hava kulübü Phönix Park'ın konduğu. Konsepti için Venedik'in geleneksel maskeli balolarından ilham alan DJ/produktör, bu performansında da altın rengi maskesiyle kabinde olacak. House temelli setleriyle bilinen Claptone, 2021 yılında çıkardığı son albümü 'Closer'ın ardından bu sene içinde 'Euphoria', 'Digging Deeper', 'Flashdance' ve 'The Big Easy' isimli dört yeni single yayımladı. Claptone performansı öncesinde setin başına geçecek isim DJ/produktör/piyanist LP Giobbi. DJ setlerini

Foals

canlı piyano performansıyla tamamlayan LP Giobbi, şimdiye kadar Coachella, EDC, Lollapalooza, Tomorrowland gibi büyük müzik festivallerinde sahne aldı. Biletler 350 - 1200 TL.

TAMİNO, PARKORMAN, 17 EYLÜL
İstanbul'u her ziyaret edişinde dinleyici kitlesini katbekat artıran Tamino, bu kez İKSV Gezgin Salon kapsamında geniş bir Türkiye turmesi için geliyor. Müzisyen, uğrayacağı Ankara ve İzmir şehirlerinin ardından İstanbul'da final yapacak. Köklerinin uzandığı Ortadoğu'yla müzikal bağlarını koparmayan müzisyen, 2018 yılında ilk albümü 'Amir'i yayımlamış, ve BBC'den büyük övgü toplamıştı. 'Nil'in yeni sesi' unvanını alan müzisyen, son albümü 'Sahar'ı ise geçtiğimiz sene Eylül ayında çıkardı. Bu konseri kaçırmak istemiyorsanız biletinizi önceden almanız öneririz. Biletler 650 TL.

CARL COX, VOLKSWAGEN ARENA, 23 EYLÜL
Chicago house müziğinin filizlendiği 1980'li yıllarda kariyerine başlayan Carl Cox, bugün house ve techno müziğinin tecrübeli DJ/produktörlerinden sayılıyor. 1992 yılında Paul Oakenfold'un plak şirketi Perfecto'dan 'I Want You (Forever)' isimli ilk single'ını yayımlayan Cox, bu hit'le İngiltere listelerinde üst sıralara tırmandı. Kendi plak şirketi Worldwide Ultimatum'u kuran Cox, kendi üretimlerinin yanı sıra genç yetenekleri de destekledi. Bugün Burning Man, Glastonbury, Creamfields, Coachella gibi büyük festivallerde ve dünya çapında mekanlarda çalmaya devam eden Cox'un durak noktası bir kez daha İstanbul. (Canlı performans ve DJ set'in birarada olduğu) Hybrid set olarak performans gösterecek Carl Cox'a, Jeton Records kurucusu Ferhat Albayrak ve Kuvoka eşlik edecek. Biletler 400 - 1750 TL.

JAN BLOMQUIST, LIFE PARK, 23 EYLÜL
2011 yılında Fusion Festival'da 3000 kişinin önünde çaldığı ilk performans deneyiminin ardından Youtube'da milyonlarca kez izlenen Jan Blomqvist bugünlerde dünyayı dolaşan bir DJ/produktör. Kariyerinin henüz başında dans müziğine farklı bir dokunuş getirmeyi amaç edinen Blomqvist'in çıkış noktası kendi deyimiyle "gece kulübündeki kara bulutları dağıtmak, organik vokaller ve minimal techno beat'leriyle dans pistini bir konser alanına çevirmek". DJ, daha önce izlememiş olanlar için bir kez daha canlı bir performansla İstanbul'da. Konser tadındaki bu elektronik müzik gecesinde kaçırmayın. 440 - 2000 TL.

PAUL KALKBRENNER, LIFE PARK, 30 EYLÜL
Paul Kalkbrenner, techno'nun altın çağında DJ'liğe başlayan ve bununla yetinmeyerek kendi müziğini üretmenin yollarını arayan bir isim. Bugün sekiz albümle birlikte 137'nin üzerinde parça ve remix'in üreticisi Kalkbrenner Coachella, Tomorrowland, Ultra Music Festival gibi büyük festivallerin müdam DJ'lerinden sayılıyor. 'Sky and Sand' isimli single'ı 200 binin üzerinde satan DJ/produktör, Moby,

Depeche Mode, Stromae, Ellen Allien & Apparat, Leonard Cohen ve Jefferson Airplane parçalarına yaptığı remix'lerle biliniyor. Sahnesini kapsamlı bir ekipmanla donatan Paul Kalkbrenner, canlı bir performans sergileyecek. 400 - 3000 TL.

SHE PAST AWAY, IF PERFORMANCE HALL BEŞİKTAŞ, 3 EKİM
Bursa çıkışlı post-punk, dark wave ikilisi She Past Away, geleneği bozmuyor ve sene bir gerçekleştirdikleri Türkiye turresi için şehre geliyor. Taksim'in alternatif müzik mekanı Peyote'deki konserlerden dünya çapında turnelere uzanan başarılı bir kariyere sahip ikili, Türkiye turresi kapsamında İstanbul, Ankara, İzmir ve Eskişehir'e uğrayacak. 2010 yılında yayımladıkları ilk EP 'Kasvetli Kutlama' ile hatırı sayılır bir dinleyici kitlesi edinen grup, ardından çıkardıkları 'Belirdi Gece', 'Narin Yalnızlık' ve 'Disko Anksiyete' albümleriyle vitesi artırdı. İkili, albümlerinden yıldı parçalarla sahnede olacak. Biletler 320 - 850 TL.

GLENN HUGHES, UNİQAÇIKHAVA, 7 EKİM
Geçmişte Deep Purple'in vokallerini/basslarını, Black Sabbath'ın ise kısa bir süre vokallerini üstlenen Glenn Hughes bu kez solo projesi ile İstanbul'da. Dinleyicileri tarafından "Rock'ın sesi" olarak çağırılan 71 yaşındaki müzisyen, müzikal kariyerinin köşetaşlarından Deep Purple'a saygı duruşu niteliğinde bir performansla sahnede olacak. Deep Purple şarkıları seslendirecek Hughes'a sahnede Sören Andersen (gitar), Ash Sheehan (davul) ve Bob Fridzema (keyboard) eşlik edecek. Ekibin, Deep Purple'ın 50. yılını deviren 'Burn' albümünden de şarkılar çalması bekleniyor. Hughes ve grubundan hemen önce Pentagram izleyicileri buluşacak. Nikki Wild ise rock parçalarından oluşan DJ setiyle bu akşamı ısıtacak isim. 2023 senesinin en iyi etkinlikleri listesine girmeye aday bu açık hava konserini kaçırmayın. Biletler 450 - 4000 TL.

KO SHİN MOON, BLİND, 18 EKİM
Asmalımesci'in eski performans mekanlarından Babylon'un yerinde 2021 yılında açılan Blind, şimdilerde alternatif rock, indie, punk, metal, hip hop konserlerini buluşturan yoğun ve renkli bir ajandaya sahip. Mekan bu ay, elektronik müzik ve geleneksel Doğu yaylılarını bir araya getiren Ko Shin Moon'u ağırlıyor. Fransız elektronik-akustik müzik ikilisi Ko Shin Moon, yerli dinleyicinin radarna Melike Sahin ile ortak çalışması olan 'İsyan' parçasıyla girmişti. Haziran 2022'de yayımlanan parça, geleneksel halk müziği ve elektronik öğeleri birleştirmesiyle ikilinin müzikal tavrına da ışık tutar nitelikte. Synthesizer'lar, elektrikli bağlama, sitar ve ud riff'lerinin biraradılığıyla elektirik bir dünya kurmayı amaçlayan ikili, müzikal sıyrılan keşfe çıktılarını yolculuklarında David Byrne, Ryuichi Sakamoto, Bill Laswell gibi isimlerden ilham almış. Ko Shin Moon, ilk İstanbul konseriyle izleyici karşısında olacak. Biletler 230 TL.

Müzik Festivalleri

İstanbul Rooftop Festival 2023, Çeşitli Teraslar, 9 Eylül

Her sene Eylül ayında gerçekleşen Rooftop Festival, güz döneminin son açık hava festivallerinden. İstanbul'un en güzel teraslarında en izlenesi manzaralar eşliğinde elektronik müziğin farklı türlerini dinleme şansı sunan festival, tek biletle gün içinde farklı teraslar arasında geçişlere olanak sağlıyor. Bu sene dokuzuncu kez düzenlenecek festivalde set başında yer alacak isimler arasında Kalabrese, Xinobi, Marcel Vogel, Oceanvs Orientalis, Ali Kuru, Palmiyeler, Headwaters, Hemi, Menachem 26, Ace Brothers, Doruk Güralp, Orkun Bozdemir, Violations Radio bulunuyor. Etkinliğin mekanları ise Klein Garten, The Roof At The Ritz - Carlton, Kastel Teras, Swissotel The Bosphorus 16 Roof, Los Altos, W İstanbul Secret Garden olarak belirlenmiş. Biletler 240 - 450 TL.

Akbank Caz Festivali, Çeşitli Mekanlar, 23 Eylül - 8 Ekim

Caz ekseninde farklı türleri buluşturan Akbank Caz Festivali, bu sene 33. kez düzenleniyor. Cazın efsaneleşmiş isimlerinin yanı sıra yeni keşiflere de yer veren programda iki virtüöz duo'yu aynı sahnede buluşturacak olan Sissoko/Segal/Parisien/Peirani projesi, Grammy ödüllü trompetçi Terence Blanchard, Erik Truffaz, Hidden Orchestra gibi isimler öne çıkıyor. Festivalin konukları arasında Al Di Meola Acoustic Trio, Sub-Rehavi, Immanuel Wilkins Trio, Gabi Hartmann, Tord Gustavsen Trio, Lakecia Benjamin, İlhan Erşahin & Friends, Neşet Ruacan, Cem Tuncer, Yarkin Tuncer, Yumi Ito, Ayyuka bulunuyor. Mekanlar ise Akbank Sanat, AKM Tiyatro Salonu, Yeldeğirmeni Sanat Merkezi, Zorlu PSM, Babylon, Ses Tiyatrosu, Cemal Reşit Rey Konser Salonu, Nardis Jazz Club. Detaylı program ve bilet bilgilerine Akbank Sanat'ın web sitesinden ulaşılabilir.

MIX Festival, Zorlu PSM, 3-4 Kasım

Müzik festivalleri geçmişte yalnızca yaz aylarında gerçekleşen açık hava etkinliklerinden ibaretti. MIX Festival, bu anlamda ezber bozan müzik festivallerinden biri. 2015 yılından bu yana istikrarlı bir şekilde her güz döneminde Zorlu PSM'de düzenlenen festival, farklı janrlardan isimleri, adıyla müsemma bir etkinlikte bir araya getiriyor. Farklı müzik zevklerine hitap edebilecek bir programa sahip festivalde bu sene Warhaus, Kid Francescoli, Weval, Flört, Cosmic Crooner, Los Delchus, Lalalar, The Flabbies, ECHT!, Isaac Belusion, Benny Sings ve Two Another sahne olacak. Biletler 660 - 1375 TL.

BRANDVAN
© EGMOND

Tasarımcı: William Brand

www.tepta.com

TEPTA
AYDINLATMA

Astonishing orange

HERMÈS
PARIS

